

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету

ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА

*КОМПЛЕКС
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ*
(ЗА ВИМОГАМИ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ **0306** «МЕНЕДЖМЕНТ І АДМІНІСТРУВАННЯ»
НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ **6.030601** «МЕНЕДЖМЕНТ»

Кіровоград
2012 р.

УДК 658.5
ББК 65.050

Економіка і фінанси підприємства : комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (за вимогами кредитно-модульної системи) / Н. І. Легінькова, Ю. М. Бурлака, А. В. Залевський, О. М. Кошик. – Кіровоград : КЛІА НАУ, 2012. – 120 с.

Автори:

Н.І. Легінькова, кандидат економічних наук, доцент – анотація, тематичний план, розділи 1, 5, 6 (6,1; 6.2), 11, 12, 13;

Ю.М. Бурлака, кандидат економічних наук, ст. викладач – розділи 3, 5, 6 (6,1; 6.2), 11, 12, 13;

А.В. Залевський, кандидат технічних наук, доцент – розділи 2, 7, 8, 9, 10;

О.М. Кошик, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник – розділи 4, 5 (5.2), 6 (6.3), 11, 12, 13.

Комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (за вимогами кредитно-модульної системи) містить основні вимоги, які висуваються для кращого засвоєння курсантами та слухачами основного змісту дисципліни та сприяють набуттю ними навичок самостійної, творчої та науково-дослідницької роботи, дають рекомендації щодо добору та опрацювання інформаційних джерел, визначають правила оцінки знань.

Призначено для курсантів і слухачів галузі знань 0306 «Менеджмент і адміністрування» напряму підготовки 6.030601 «Менеджмент» професійного спрямування «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» варіативної компоненти «Менеджмент міжнародних авіаційних перевезень», професійного спрямування «Менеджмент організацій і адміністрування» варіативної компоненти «Менеджмент авіаційних підприємств і організацій», «Менеджмент туристичної індустрії».

Рецензент: І.В. Олійник, кандидат економічних наук, доцент

Розглянуто, обговорено і рекомендовано до друку і використання в навчальному процесі на засіданні кафедри менеджменту та економіки, протокол № 7 від 29 лютого 2012 року.

© Легінькова Н.І., Бурлака Ю.М.,
Залевський А.В., Кошик О.М.
2012

Комплекс навчально-
методичного забезпечення
дисципліни

© Комп'ютерна верстка
КЛІА НАУ

ЗМІСТ

Анотація.....	3
Тематичний план курсу.....	3
1. Опис предмета навчальної дисципліни.....	4
2. Мета вивчення курсу.....	5
3. Програма навчального курсу.....	
3.1. Структура залікового кредиту курсу.....	7
4. Зміст дисципліни.....	9
5. Зміст аудиторної навчальної роботи.....	
5.1. Тематика та плани лекційних занять.....	15
5.2. Тематика та плани практичних занять.....	24
6. Зміст самостійної підготовки.....	
6.1. Тематика та зміст самостійної роботи.....	74
6.2. Тематика та зміст індивідуальної роботи.....	86
6.3. Тематика та зміст науково-дослідницької роботи.....	96
7. Структура залікових модулів навчальної діяльності за змістовними модулями курсу.....	106
8. Методи навчання.....	107
9. Методи діагностики.....	
9.1. Контрольні завдання для поточного контролю успішності навчання.....	108
9.2. Контрольні завдання для модульного контролю успішності навчання.....	108
9.3. Контрольні завдання для підсумкового контролю успішності навчання.....	109
10. Методи оцінювання та критерії успішності навчання.....	111
11. Перелік орієнтовних питань для підсумкового контролю.....	114
12. Теми контрольних робіт для слухачів заочної форми навчання.....	116
13. Інформаційно-методичне забезпечення дисципліни.....	117

АНОТАЦІЯ
навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства»
для курсантів напрямку 6.030601 "Менеджмент"

Програма вивчення дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» складена відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра напрямку підготовки 6.030601 «Менеджмент» і охоплює всі змістові модулі, що передбачені державним стандартом.

Основна мета дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" полягає в формуванні у курсантів сучасного економічного мислення і системи спеціальних економічних знань в галузі аналізу господарської діяльності підприємства, прогнозування та планування фінансово-економічних показників, вироблення економічної стратегії розвитку, принципів організації та ефективності функціонування підприємства на сучасному етапі розвитку економіки.

Предметом вивчення дисципліни є економічні засади функціонування підприємства в системі ринкових відносин, економічні основи виробничої діяльності підприємства, ресурсне забезпечення та економічні результати господарсько-фінансової діяльності підприємства, забезпечення його економічної безпеки.

Вивчення курсу "Економіка і фінанси підприємства" базується на знаннях, одержаних курсантами при вивченні дисциплін "Політична економія", "Макроекономіка", "Мікроекономіка", "Фінанси", "Бухгалтерський облік", "Системи технологій", "Інформатика та комп'ютерна техніка", "Дослідження операцій", "Податки", інших загальноосвітніх та професійних дисциплін навчального плану підготовки та є базовою для вивчення дисциплін "Теорія економічного аналізу", "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності", «Стратегічний менеджмент».

Програма навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» пов'язана з дисциплінами, які характеризують об'єкт управління або окремі його функції - економічні, фінансові, облікові та юридичні дисципліни, маркетинг, системи технологій тощо.

Тематичний план курсу

№ теми	Назва теми
	Змістовий модуль 1. Економічні засади функціонування підприємства в системі ринкових відносин
1.	Підприємство в соціально-орієнтованій ринковій економіці
2.	Планування діяльності підприємства
	Змістовий модуль 2. Економічні основи виробничої діяльності підприємства
3.	Економічна характеристика продукції підприємства
4.	Виробнича програма підприємства
5.	Виробнича потужність підприємства
	Змістовий модуль 3. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства
6.	Ресурсний потенціал підприємства
7.	Трудові ресурси підприємства
8.	Майнові ресурси (активи) підприємства
9.	Фінансові ресурси (капітал підприємства)
	Змістовий модуль 4. Економічні результати господарсько-

	фінансової діяльності підприємства
10.	Поточні витрати підприємства та собівартість продукції
11.	Доходи та цінова політика підприємства
12.	Фінансові результати діяльності підприємства
	Змістовий модуль 5. Інтегральна оцінка стану підприємства
13.	Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки
14.	Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки
	Змістовий модуль 6. Розвиток підприємства та забезпечення його економічної безпеки
15.	Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку
16.	Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність

Розробники:

доцент кафедри менеджменту та економіки,
к.е.н., доцент

Н.І.Легінькова

старший викладач кафедри менеджменту та економіки,
к.е.н.....

Ю.М.Бурлака

завідувач кафедри менеджменту та економіки,
к.т.н., доцент

А.В.Залевський

старший науковий співробітник ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України,
к. е. н., старший науковий співробітник

О.М.Кошик

Зав. кафедри менеджменту та економіки
к.т.н., доцент

А.В.Залевський

« 22 » лютого 2012 р.

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

Курс підготовки фахівця	Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень, кваліфікація	Характеристика навчального курсу
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 6</p> <p>Нац. кредитів – 4</p> <p>Модулів за видами робіт: 3</p> <p>Змістових модулів: 6</p> <p>Загальна кількість годин – 216</p> <p>Тижневих годин – 3,4</p>	<p>галузь знань 0306 і</p> <p>"Менеджмент адміністрування"</p> <p>напрямок підготовки 030601 "Менеджмент" професійне спрямування "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності" варіативна компонента "Менеджмент міжнародних авіаційних перевезень"</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр</p> <p>Кваліфікація – бакалавр з менеджменту, менеджер-адміністратор</p>	<p>Обов'язковий</p> <p>Рік підготовки: 3</p> <p>Семестр: 5, 6</p> <p>Лекції: 54 год.</p> <p>Практичні: 62 год.</p> <p>Самостійна робота: 100 год.</p> <p>Індивідуальні заняття: 22 год.</p> <p>Вид контролю: екзамен, диференційований залік</p>

Навчальна програма дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» розроблена на основі навчального плану, затвердженого ректором ДЛАУ від 02.07.2010 р.

2. МЕТА ВИВЧЕННЯ КУРСУ

2.1. Роль та значення дисципліни в системі професійної підготовки

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів сучасного економічного мислення і системи спеціальних знань про базові поняття щодо господарсько-фінансової діяльності підприємства, змісту її окремих напрямів та їх взаємозв'язку, системи показників, що її характеризують.

2.2. Місце дисципліни та її зв'язок з іншими дисциплінами

... Дисципліна «Економіка і фінанси підприємства» вивчається на основі базової загальноекономічної та правової підготовки студентів, вивчення курсів «Політична економія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Фінанси», «Бухгалтерський облік», «Аудит», «Системи технологій», «Інформатика та комп'ютерна техніка», «Дослідження операцій» та є базовою для вивчення дисциплін «Аналіз господарської діяльності», «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», «Стратегічний менеджмент».

2.3. Цільова настанова

В результаті вивчення дисципліни курсанти повинні:

2.3.1. Знати:

- підприємство як суб'єкт господарювання та основні напрями його господарсько-фінансової діяльності (операційна, інвестиційна, інноваційна, фінансова);

- методологічні та методичні засади планування діяльності підприємства;
- формування програми виробництва продукції та її реалізації, визначення виробничої потужності підприємства;
- теоретичні засади формування й використання трудових ресурсів підприємства та системи їх матеріального стимулювання; методичні підходи до їх аналізу та планування;
- теоретичні засади формування та використання майнових ресурсів (активів) підприємства, методичні підходи до їх аналізу та планування;
- теоретичні засади формування фінансових ресурсів (капіталу) підприємства, методичні підходи до їх аналізу та планування;
- механізм формування економічних результатів господарсько-фінансової діяльності підприємства;
- сутність фінансового стану підприємства, його складові та методи цінки;
- конкурентоспроможність підприємства та методи її оцінки;
- механізм розвитку підприємства, запобігання кризових явищ та банкрутства; забезпечення економічної безпеки підприємства.

2.3.2. Уміти:

- визначати складові ресурсного потенціалу підприємства та шляхи його ефективного використання;
- володіти методами та інструментарієм: -стратегічного, тактичного та оперативного планування; планування обсягів діяльності;
- розраховувати необхідні ресурси, зовнішні і внутрішні обмеження та ризики;
- робити обґрунтування обсягів виробництва та реалізації продукції підприємства, його виробничої потужності, потреб підприємства у матеріальних ресурсах;
- робити аналіз планування ресурсів, які необхідні підприємству, розробки політики формування та використання трудових, майнових і фінансових ресурсів;
- давати оцінку ефективності господарської діяльності та робити пошук шляхів її підвищення.

2.3.3. Мати навички:

- оптимізації обсягів матеріально-сировинних ресурсів, що необхідні підприємству; товарної та цінової політики підприємства;
- аналізу та планування доходів, поточних витрат і фінансових результатів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства;
- обґрунтування ефективності інвестиційних та інноваційних проектів;
- оцінки фінансово-майнового стану підприємства, його конкурентоспроможності, загрози банкрутства.

2.3.4. Мати уявлення:

- про економічні основи функціонування підприємства в системі ринкових відносин, основні напрями та види його діяльності; види підприємств, що функціонують в Україні;
- про систему аналізу та планування обсягів, результатів діяльності ресурсного потенціалу підприємства;
- про зовнішнє середовище та його вплив на діяльність підприємства;
- про основні результативні показники діяльності підприємства, порядок їх формування та використання;
- про сучасні теорії та моделі розвитку підприємства, механізм трансформації (реструктуризації) підприємств у процесі розвитку;
- про економічну безпеку підприємства та його антикризову діяльність.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ
з дисципліни “Економіка і фінанси підприємства ”
3.1. Структура залікового кредиту курсу

Таблиця 1

Назва теми	Кількість годин					
	Всього	Лекції	Семинари	зан. Індивідуальні	робота Самос	
5-й семестр						
Змістовий модуль 1. Економічні засади функціонування підприємства в системі ринкових відносин						
1.	Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці	18	4	2	1	11
	1.1. Підприємство як статутний суб'єкт господарювання		2			
	1.2. Механізм державного регулювання діяльності підприємства		2			
2.	Планування діяльності підприємства	18	2	4	2	10
	Всього по модулю 1	36	6	6	3	21
Змістовий модуль 2. Економічні основи виробничої діяльності підприємства						
3	Економічна характеристика продукції підприємства	9	2	2	1	4
4.	Виробнича програма підприємства	15	4	4	2	5
	4.1. Обґрунтування виробничої програми підприємства		2			
	4.2. Аналіз та планування обсягів реалізації продукції		2			
5.	Виробнича потужність підприємства	12	2	2	1	5
	Модульний контроль 1			2		
	Всього по модулю 2	36	8	10	4	14
Змістовий модуль 3. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства						
6.	Ресурсний потенціал підприємства	9	4	4	1	-
	6.1. Складові частини ресурсного потенціалу		2			
	6.2. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу		2			
7.	Трудові ресурси підприємства	9	4	4	1	-
	7.1. Принципи формування трудових ресурсів		2			
	7.2. Методичні інструменти аналізу чисельності та фонду оплати праці		2			
8.	Майнові ресурси (активи) підприємства	11	4	4	2	1
	8.1. Сутність активів підприємства		2			

	8.2. Запаси як складова ресурсного забезпечення підприємства		2			
9.	Фінансові ресурси (капітал підприємства)	7	2	2	1	-
	Модульний контроль 2			2		
	Всього по модулю 3	36	14	16	5	1
	<i>Всього за семестр</i>	108	28	32	12	36
	Форма підсумкового контролю – іспит					
	6-й семестр					
	Змістовий модуль 4. Економічні результати господарсько-фінансової діяльності підприємства					
10.	Поточні витрати підприємства та собівартість продукції	12	4	4	2	2
	10.1. Класифікація поточних витрат підприємства		2			
	10.2. Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення		2			
11.	Доходи та цінова політика підприємства	11	4	2	1	4
	11.1. Сутність доходів підприємства, їх призначення, склад та джерела утворення		2			
	11.2. Особливості цінової політики підприємства		2			
12.	Фінансові результати діяльності підприємства	13	4	4	1	4
	12.1. Механізм формування чистого прибутку підприємства		2			
	12.2. Методичні інструменти аналізу доходів підприємства		2			
	Всього по модулю 4	36	12	10	4	10
	Змістовий модуль 5. Інтегральна оцінка стану підприємства					
13.	Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки	16	4	4	1	7
	13.1. Поняття ефективності діяльності підприємства		2			
	13.2. Показники вимірювання ефективності підприємства		2			
14.	Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки	20	4	4	2	8
	14.1. Поняття фінансово-майнового стану підприємства		2			
	14.2. Методи діагностики фінансово-майнового стану		2			
	Модульний контроль 3			2		
	Всього по модулю 5	36	8	10	3	15
	Змістовий модуль 6. Розвиток підприємства та забезпечення його економічної безпеки					
15.	Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку	20	4	4	2	10
	15.1. Теорії та моделі розвитку підприємства		2			

	15.2. Трансформація підприємств у процесі розвитку		2			
16.	Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність	16	2	4	1	7
	Модульний контроль 4			2		
	Всього по модулю 6	36	6	10	3	17
	<i>Всього за семестр</i>	108	26	30	10	42
	Форма підсумкового контролю – диференційований залік					
	Всього за рік	216	54	62	22	78

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Економічні засади функціонування підприємства в системі ринкових відносин

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

Підприємство як суб'єкт господарювання, його місце в системі ринкових відносин. Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин. Організаційно-економічні умови функціонування підприємств. Поняття економічного суверенітету, самоокупності та самофінансування.

Зовнішнє середовище функціонування підприємства, його характеристика. Ринок та його інфраструктура: торговельно-посередницька, виробнича, фінансово-кредитна, інформаційно-інноваційна, соціальна та інші. Державний регуляторний механізм діяльності підприємства. Пряме державне регулювання діяльності підприємства, економічні важелі регулювання.

Види підприємства та їх класифікація. Економічні особливості різних видів підприємств. Об'єднання підприємств.

Напрями та види діяльності підприємства, права в питаннях планування та розвитку, залучення та використання ресурсів, розпорядження прибутком.

Тема 2. Планування діяльності підприємства

Зміст та основні принципи планування діяльності підприємства. Поняття та види планів, систематизація планів підприємства.

Технологія планування діяльності підприємства. Цільові характеристики діяльності підприємства, їх класифікація, вимоги до формування. Залежність цілей господарювання від стадій життєвого циклу підприємства. Дерево цілей та його побудова.

Стратегічне планування діяльності підприємства. Види стратегій діяльності. Вибір та розробка стратегії. Діагностика реалізації обраної стратегії.

Тактичне та оперативне планування. Система планів економічного та соціального розвитку підприємства.

Методи планування окремих показників господарсько-фінансової діяльності. Оцінка якості планів підприємства.

Змістовий модуль 2. Економічні основи виробничої діяльності підприємства

Тема 3. Економічна характеристика продукції підприємства

Загальна характеристика, систематизація та методи вимірювання продукції, що виробляє та реалізує підприємство. Поняття «номенклатура та асортимент продукції, що виробляється», «товарна», «валова», «чиста», «реалізована продукція», «валовий оборот підприємства».

Товарна політика підприємства і механізм її здійснення. Життєвий цикл товару та його значення для розробки товарної політики підприємства. Формування асортименту товарів та управління ним. Розробка товарної марки та здійснення її правової охорони.

Тема 4. Виробнича програма підприємства

Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.

Інформаційне забезпечення обґрунтування виробничої програми підприємства. Методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми. Маркетинговий аналіз як передумова формування програми випуску продукції.

Фактори, що визначають обсяги виробництва та реалізації продукції. Планування параметрів виробничої програми: послідовність, методи. Визначення необхідного й можливого обсягів виробництва та реалізації продукції. Умови та критерії оптимізації обсягів випуску продукції у конкурентному середовищі.

Ресурсне забезпечення виробничої програми підприємства. Визначення потреби підприємства у матеріальних ресурсах. Обґрунтування оптимальної партії постачання матеріальних ресурсів.

Аналіз та планування обсягів реалізації продукції підприємства.

Оперативне виробниче планування обсягів, ритмічності виробництва та сезонності реалізації продукції.

Резерви зростання обсягів виробництва та реалізації продукції.

Тема 5. Виробнича потужність підприємства

Поняття виробничої потужності підприємства, його структурних підрозділів, окремих ланок, основного виду обладнання. Інформаційна база та послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства. •

Фонд часу роботи обладнання та методика його визначення.

Системи і методи визначення потужності підприємства. Специфіка розрахунку виробничої потужності у різних галузях економіки.

Динамічні показники виробничої потужності. Баланс виробничої потужності підприємства. Взаємозв'язок виробничої потужності та пропускну здатності підприємства.

Фактори, що впливають на ефективність використання виробничої потужності. Їх класифікація і характеристика. Резерви зростання виробничої потужності підприємства.

Змістовий модуль 3. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 6. Ресурсний потенціал підприємства

Поняття та види економічних ресурсів.

Поняття потенціалу і ресурсного потенціалу підприємства. Складові ресурсного потенціалу та їх взаємозв'язок.

Взаємозв'язок окремих елементів ресурсного потенціалу підприємства. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу.

Чинники, що обумовлюють рівень використання ресурсного потенціалу. Основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Тема 7. Трудові ресурси підприємства

Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів. Принципи і завдання формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки. Фактори, що впливають на формування трудових ресурсів.

Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки. Фактори, що впливають на продуктивність праці та їх класифікація. Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів підприємства. Методи нормування витрат праці на підприємстві.

Форми мотивації праці робітників. Системи оплати праці та їх характеристика.

Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві. Мінімальна заробітна плата і фактори, що її визначають. Державне регулювання мінімальної заробітної плати і її вплив на рівень ставок та окладів окремих робітників. Тарифна система, її зміст та умови використання. Сутність контрактної форми оплати праці.

Форми додаткової заробітної плати, особливості їх застосування на підприємствах з різними формами власності. Форми та системи преміювання на підприємстві. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності.

Методичні інструменти аналізу чисельності та фонду оплати праці підприємства.

Зміст плану з праці та порядок його розробки. Обґрунтування потреби підприємства у трудових ресурсах. Штатний розклад, його призначення та порядок складання. Методи планування фонду оплати праці.

Шляхи раціоналізації витрат у складі фонду оплати праці підприємства.

Тема 8. Майнові ресурси (активи) підприємства

Сутність активів підприємства та їх місце в системі ресурсного забезпечення діяльності. Класифікація активів підприємства. Характеристики підприємства, що визначають особливості формування його активів.

Поняття, склад та класифікація необоротних активів підприємства. Особливості необоротних активів підприємства як складової його ресурсів.

Сутність, класифікація та особливості відтворення основних засобів підприємства. Амортизація як інструмент відтворення основних засобів та джерело формування фінансових ресурсів: поняття, методи нарахування. Методичні інструменти оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства.

Нематеріальні активи підприємства: сутність, класифікація, призначення, особливості формування та відтворення.

Довгострокові фінансові інвестиції підприємства: поняття, класифікація, методи оцінки.

Оборотні активи підприємства: економічна сутність та класифікація. Відмітні характеристики оборотних активів як складової ресурсів підприємства. Поняття та

особливості кругообігу оборотних активів підприємства. Сутність та методика оцінки виробничого, операційного і фінансового циклів підприємства.

Запаси як складова ресурсного забезпечення підприємства: сутність, класифікація, види вартості та методи оцінювання вибуття.

Дебіторська заборгованість підприємства як складова економічних ресурсів підприємства: сутність, склад, види вартості, призначення та класифікація.

Сутність і класифікація грошових активів підприємства та їх еквівалентів. Відмітні особливості грошових активів як складової майнових ресурсів підприємства. Особливості кругообігу грошових активів підприємства та інструменти його забезпечення.

Методичні інструменти аналізу активів підприємства.

Обґрунтування планового обсягу активів підприємства: завдання, етапи та методи.

Резерви прискорення оборотності активів підприємства.

Тема 9. Фінансові ресурси (капітал підприємства)

Фінансові ресурси підприємства: сутність, склад, класифікація та джерела формування. Місце фінансових ресурсів у складі ресурсів підприємства. Відмітні характеристики підприємства, що визначають особливості формування його фінансових ресурсів. Кругообіг фінансових ресурсів підприємства в процесі формування його капіталу.

Капітал як складова ресурсів підприємства: характеристика сутності з позицій різних підходів та принципи його формування. Класифікація капіталу підприємства.

Власний капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування залежно від основних характеристик підприємства.

Позиковий капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування залежно від основних характеристик підприємства.

Кредитування як механізм формування позикового капіталу підприємства: поняття, принципи, завдання. Особливості, форми та інструменти банківського і небанківського кредитування підприємства.

Поняття структури та вартості капіталу підприємства. Методичні підходи до оцінки ефекту фінансового важеля та середньозваженої вартості капіталу підприємства.

Методичні інструменти аналізу капіталу підприємства: поняття, завдання, етапи та основні методи.

Планування обсягу і структури капіталу підприємства: сутність, етапи та методи.

Резерви зростання капіталу підприємства.

Змістовий модуль 4. Економічні результати господарсько-фінансової діяльності підприємства

Тема 10. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції

Сутність понять витрати, поточні та капітальні витрати підприємства, виробнича собівартість продукції, послуг і робіт. Взаємозв'язок та взаємообумовленість ресурсів і поточних витрат підприємства.

Класифікація поточних витрат. Особливості складу поточних витрат в окремих галузях економіки.

Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення. Поняття калькулювання продукції підприємства. Вибір калькуляційних одиниць. Калькулювання повних витрат на виробництво продукції та послуг. Методи калькулювання собівартості. Управління поточни-

ми витратами за системою «директ-костингу», сфера застосування, можливості використання, порядок обчислення витрат при одно- та багатоступеневому розподілі маржинального (граничного) доходу. Особливості калькулювання собівартості продукції на підприємствах окремих галузей.

Методичні інструменти аналізу поточних витрат підприємства. Зміст і механізм дій виробничого лівериджу. Фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства. Шляхи раціоналізації складу витрат підприємства.

Методи планування поточних витрат підприємства. Кошторис витрат виробництва: поняття, склад та методика складання.

Резерви раціоналізації поточних витрат підприємства.

Тема 11. Доходи та цінова політика підприємства

Доходи підприємства в системі економічних показників його діяльності. Класифікація доходів підприємства.

Сутність, механізм формування доходів від операційної діяльності підприємства. Особливості формування доходів від операційної діяльності в окремих галузях господарювання. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності.

Цінова політика підприємства як фактор формування його доходів від реалізації продукції: сутність та етапи розроблення. Характеристика ціноутворюючих факторів. Методи ціноутворення. Напрями забезпечення ефективності цінової політики.

Методичні інструменти та послідовність аналізу доходів підприємства.

Планування доходів підприємства: поняття, завдання і послідовність. Етапи планування доходів підприємства. Методи планування доходів підприємства: особливості та умови їх застосування:

Поняття та класифікація резервів зростання доходів підприємства.

Тема 12. Фінансові результати діяльності підприємства

Поняття, види та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства. Місце прибутку в системі економічних показників діяльності підприємства. Сутність, функції та значення прибутку, джерела його утворення. Механізм формування чистого прибутку підприємства у взаємозв'язку з основними видами його діяльності.

Показники рентабельності підприємства та фактори, що їх визначають.

Методичні інструменти та послідовність аналізу прибутку підприємства.

Обґрунтування прибутку на плановий період: завдання та методичний інструментарій. Резерви зростання прибутку підприємства: поняття, класифікація, методика оцінки. Використання чистого прибутку підприємства.

Змістовий модуль 5. Інтегральна оцінка стану підприємства

Тема 13. Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки

Поняття ефекту як результату діяльності підприємства, аналітичного показника і критерію оцінки діяльності підприємства. Види ефекту. Ефективність діяльності підприємства: сутність та основні характеристики. Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. Поняття та систематизація показників ефективності діяльності підприємства.

Особливості оцінки ефективності основних видів діяльності підприємства: операційної, інвестиційної та фінансової. Оцінка ефективності інвестиційних та інноваційних проектів підприємства.

Методи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства.
Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.

Тема 14. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Поняття фінансово-майнового стану підприємства, мета і завдання його дослідження. Основні елементи, що визначають фінансово-майновий стан підприємства.

Поняття та методи оцінки фінансово-майнового стану підприємства. Горизонтальний (трендовий) аналіз. Вертикальний (структурний) аналіз. Порівняльний (просторовий) аналіз. Аналіз фінансових коефіцієнтів (R-аналіз). Факторний аналіз. Експрес-метод діагностики фінансово-майнового стану.

Сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства. Показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. Сутність поняття фінансової стійкості підприємства. Класифікація фінансової стійкості підприємства. Показники оцінки фінансової стійкості підприємства. Сутність рентабельності діяльності підприємства. Показники оцінки рентабельності діяльності підприємства. Показники оцінки ділової активності підприємства. Комплексне оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.

Інтегральна оцінка фінансово-майнового стану підприємства. Вимоги до інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства. Послідовність етапів здійснення інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства.

Змістовий модуль 6. Розвиток підприємства та забезпечення його економічної безпеки

Тема 15. Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку

Поняття «розвиток»; його роль, місце і значення в господарській діяльності. Видова класифікація процесів розвитку. Еволюційна та революційна концепції розвитку підприємств. Основні форми розвитку підприємства.

Концепції розвитку підприємств. Сучасні моделі розвитку підприємств. Методичний інструментарій аналізу процесів розвитку на підприємстві. Особливості управління підприємством за кожною моделлю розвитку.

Сутнісна характеристика та організаційні форми трансформації підприємств (організацій) та об'єднань.

Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації підприємств. Методичні підходи до визначення ефективності трансформації господарюючих суб'єктів. Вітчизняний і зарубіжний досвід трансформації та реструктуризації підприємств.

Тема 16. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність

Сутність і фази розгортання кризи. Фактори, що обумовлюють виникнення кризи. Банкрутство підприємства як результат розвитку кризових явищ в його діяльності. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства. Види банкрутства підприємства. Методичні підходи до визначення ймовірності кризи на підприємстві. Інститут банкрутства: сутність, цілі та завдання. Процедура розгляду та прийняття рішення у справі про банкрутство підприємства.

Загальна характеристика процесу ліквідації збанкрутілого суб'єкта господарювання. Оцінювання та продаж майна підприємства-банкрута. Черговість задоволення вимог кредиторів у процесі ліквідаційної процедури.

Цілі та форми санації. Відмітні особливості досудової та судової санації" (фінансового оздоровлення). Зміст плану санації. Класифікація санаційних заходів.

Генезис формування та сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, її місце і роль в системі управління підприємством. Система показників економічної безпеки підприємства. Оцінювання рівня економічної безпеки підприємства.

Методи моніторингу економічної безпеки підприємства. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

-

5. ЗМІСТ АУДИТОРНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

5.1. ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Економічні засади функціонування підприємства в системі ринкових відносин

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

Лекція 1

1. Підприємство як статутний суб'єкт господарювання.
2. Елементи зовнішнього середовища функціонування підприємства.
3. Конкурентне ринкове середовище підприємства.
4. Конкурентна політика підприємства.

Лекція 2

1. Економічні обмеження створення та діяльності підприємства.
2. Механізм державного регулювання діяльності підприємства.
3. Економічне регулювання та його важелі.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 1:

1. Дайте визначення підприємству як самостійному суб'єкту господарювання.
2. Назвіть види та організаційні форми підприємств.
3. Які основні тенденції зміни законодавчої бази, що регулює діяльність підприємств?
4. Охарактеризуйте місце і роль підприємства в сучасній економічній системі.
5. Як впливають фактори зовнішнього середовища на діяльність підприємства?
6. Що таке «політика підприємства»? Назвіть її елементи.
7. Проаналізуйте джерела формування майна підприємств.
8. В чому полягає втручання держави в діяльність підприємства?
9. Назвіть переваги і недоліки функціонування об'єднань підприємств в Україні.
10. Які Ви знаєте економічні важелі регулювання діяльності підприємства?

Рекомендована література: 1, 6, 7, 13, 20, 39, 53, 54, 58, 67, 71.

Тема 2. Планування діяльності підприємства

Лекція 1

1. Принципи планування та їх характеристики.
2. Методи планування, їх характеристики та умови раціонального застосування.
3. Стратегічне планування. Поняття стратегії підприємства.
4. Розробка варіантів стратегії.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 2:

1. В чому полягають сутність, функції та методи планування?
2. Дайте загальну характеристику методики планування.
3. В чому сутність балансового методу планування?
4. Назвіть недоліки пробно-статистичного методу планування.
5. Поясніть сутність системи планування на підприємстві.
6. Проаналізуйте різновиди планів та їх особливості.
7. В чому особливості стратегічного планування на підприємстві?
8. В чому полягає суть календарного планування?
9. Розкрийте зміст та організацію розробки поточних планів.
10. Що таке система оперативно-календарного планування на підприємстві?

Рекомендована література: 1, 2, 14, 29, 37, 38, 41, 52, 57, 62, 65, 71.

Змістовий модуль 2. Планування обсягів діяльності підприємства

Тема 3. Економічна характеристика продукції підприємства

Лекція 1

1. Загальна характеристика, систематизація та методи вимірювання продукції.
2. Номенклатура та асортимент продукції, «товарна», «валова», «чиста», «реалізована продукція», «валовий оборот підприємства».
3. Товарна політика підприємства і механізм її здійснення.
4. Життєвий цикл товару та його значення для розробки товарної політики підприємства.
5. Якість продукції.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 3:

1. Дайте загальну характеристику продукції підприємства.
2. Які існують методи вимірювання продукції?
3. Як відбувається формування асортименту товарів та управління ним?
4. Що таке товарна політика підприємства?
5. Як здійснюється розробка товарної марки та її правова охорона?
6. Назвіть основні фази життєвого циклу товару.
7. Які існують критерії оптимізації партії постачання ресурсів?
8. Якими показниками вимірюється якість продукції?
9. Що таке система управління якістю продукції?
10. В чому полягає сутність, мета і види сертифікації продукції?

Рекомендована література: 3, 4, 15, 20, 37, 38, 41, 54, 58, 63, 64, 67, 68, 69.

Тема 4. Виробнича програма підприємства

Лекція 1

1. Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.
2. Планування обсягів виробництва продукції у вартісному виразі.
3. Показники вимірювання обсягу виробництва.
4. Характеристика маркетингових стратегій.

Лекція 2

1. Суть та завдання матеріально-технічного забезпечення підприємства.
2. Система організації постачання матеріальних ресурсів, підходи до її здійснення.
3. Критерії оптимізації партії постачання та обґрунтування її обсягу.
4. Запаси матеріально-сировинних ресурсів підприємства.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 4:

1. Які Ви знаєте методи наукових досліджень, що застосовуються в процесі планування?
2. Назвіть основні напрями планування в практичній діяльності суб'єктів господарювання.
3. Дайте характеристику виробничої програми підприємства.
4. В чому полягає основне завдання виробничої програми підприємства?
5. Які первинні матеріали необхідно використовувати при плануванні виробничої програми?
6. В чому полягає сутність планування виробничої програми підприємства?
7. Проаналізуйте основні вартісні показники виробничої діяльності підприємства.
8. В чому сутність матеріально-технічного забезпечення підприємства?
9. Як визначається потреба підприємства в матеріально-технічних ресурсах?
10. Що таке система організації постачання матеріальних ресурсів?

Рекомендована література: 3, 7, 10, 20, 29, 37, 38, 45, 54, 55, 62, 65, 69.

Тема 5. Виробнича потужність підприємства

Лекція 1

1. Поняття «виробнича потужність підприємства».
2. Види виробничої потужності.
3. Система показників виробничої потужності.
4. Резерви зростання виробничої потужності підприємства.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 5:

1. Що таке виробнича потужність підприємства?
2. Які чинники формують виробничу потужність підприємства?
3. Що таке аналіз портфеля замовлень підприємства?
4. Як розраховується виробнича потужність підприємства?
5. Що таке коефіцієнт використання виробничої потужності?
6. Який механізм розрахунку максимально можливого випуску продукції підприємством?
7. Назвіть показники рівня використання виробничої потужності підприємства.
8. Як визначається баланс виробничої потужності підприємства?
9. Які існують резерви зростання виробничої потужності підприємства?
10. Які фактори впливають на збільшення та зменшення виробничої потужності?

Рекомендована література: 2, 6, 13, 17, 30, 37, 38, 44, 54, 55, 59, 65, 66, 71.

Змістовий модуль 3. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 6. Ресурсний потенціал підприємства

Лекція 1

1. Поняття економічних ресурсів та ресурсного потенціалу підприємства.
2. Складові частини ресурсного потенціалу, їх характеристики.

3. Взаємозв'язок окремих елементів ресурсного потенціалу підприємства.

Лекція 2

1. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу.
2. Показники рентабельності та ресурсовіддачі.
3. Проблеми вартісної оцінки трудових ресурсів підприємства.
4. Основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 6:

1. Що відноситься до економічних ресурсів підприємства?
2. Які складові частини ресурсного потенціалу підприємства?
3. Дайте характеристику нематеріальним ресурсам підприємства.
4. Що відноситься до об'єктів промислової власності?
5. Що відноситься до об'єктів інтелектуальної власності?
6. Як слід розуміти вираз «право інтелектуальної власності»?
7. Що є ознаками нематеріальних активів?
8. Як розраховується амортизація нематеріальних активів?
9. Які Ви знаєте показники оцінювання ресурсного потенціалу?
10. Назвіть основні напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства.

Рекомендована література: 5, 9, 11, 13, 16, 20, 38, 49, 59, 63, 68, 69.

Тема 7. Трудові ресурси та стимулювання праці робітників

Лекція 1

1. Трудові ресурси підприємства та їх характеристика.
2. Основні завдання управління трудовими ресурсами на підприємстві.
3. Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки.
4. Методи нормування витрат праці на підприємстві.

Лекція 2

1. Форми мотивації праці робітників.
2. Системи оплати праці та їх характеристика. Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві.
3. Сутність контрактної форми оплати праці.
4. Планування потреб підприємства у трудових ресурсах.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 7:

1. Дайте характеристику трудовим ресурсам підприємства.
2. Що таке продуктивність праці персоналу?
3. Назвіть методи вимірювання та фактори зростання продуктивності праці.
4. В чому полягає сутність мотивації трудової діяльності персоналу?
5. Назвіть методи управління мотивацією.
6. Які функції виконує заробітна плата в сучасних умовах?
7. Охарактеризуйте види, форми і системи оплати праці.
8. В чому сутність преміювання персоналу?
9. Як відбувається участь працівників у прибутках підприємства?
10. На яких принципах здійснюється планування оплати і продуктивності праці?

Рекомендована література: 2, 7, 10, 13, 17, 39, 53, 54, 58, 63, 64, 67, 71.

Тема 8. Майнові ресурси (активи) підприємства

Лекція 1

1. Необоротні та оборотні активи: сутність та склад.
2. Політика формування активів підприємства.
3. Оптимізація складу активів підприємства та оцінка їх загальної вартості.
4. Довгострокові фінансові інвестиції підприємства.

Лекція 2

1. Поняття основних фондів підприємства як елементу матеріальних ресурсів.
2. Показники, що характеризують стан та рух основних фондів.
3. Ефективність використання основних фондів: поняття та критерії оцінки.
4. Економічна природа амортизації основних фондів.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 8:

1. Дайте визначення активам підприємства.
2. Визначте склад необоротних та оборотних активів.
3. В чому полягає сутність політики формування активів підприємства?
4. Які є методи оцінки вартості сукупних активів підприємства як єдиного майнового комплексу?
5. В чому сутність ефекту синергізму?
6. Охарактеризуйте структуру основних фондів підприємства.
7. Назвіть фактори, які впливають на структуру основних фондів підприємства.
8. Як робиться оцінка основних фондів підприємства?
9. Що таке амортизація основних фондів?
10. Які є методи нарахування амортизації?

Рекомендована література: 1, 2, 10, 11, 13, 16, 17, 30, 34, 38, 42, 49, 54, 58, 62, 68.

Тема 9. Фінансові ресурси (капітал підприємства)

Лекція 1

1. Капітал підприємства: сутність і склад.
2. Політика формування фінансової структури капіталу.
3. Визначення загальної потреби в капіталі.
4. Оптимізація фінансової структури капіталу.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 9:

1. Дайте визначення капіталу підприємства.
2. У чому сутність власного капіталу підприємства?
3. У чому сутність позикового капіталу підприємства?
4. В яких формах може бути представлений власний капітал підприємства?
5. В яких формах може бути представлений позиковий капітал підприємства?
6. У чому сутність політики формування фінансової структури капіталу?
7. Що являє собою «вартість капіталу» підприємства?
8. У чому полягає оптимізація фінансової структури капіталу?
9. Розкрийте сутність ефекту фінансового левериджу.
10. Дайте характеристику цільової структури капіталу.

Рекомендована література: 2, 3, 11, 12, 16, 18, 19, 23, 25, 27, 33, 43, 51, 70.

Змістовий модуль 4. Економічні результати господарсько-фінансової діяльності підприємства

Тема 10. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції

Лекція 1

1. Сутність понять «витрати», «поточні витрати підприємства», «собівартість продукції, послуг та робіт».
2. Особливості складу поточних витрат в окремих галузях економіки.
3. Поняття управлінський, бухгалтерський, податковий облік витрат.

Лекція 2

1. Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення.
2. Собівартість окремих видів продукції.
3. Методи калькулювання собівартості. Кошторис витрат виробництва.
4. Методичні інструменти аналізу поточних витрат підприємства.
5. Системи та методи внутрішнього контролю за поточними витратами.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 10:

1. Дайте характеристику витрат підприємства.
2. Як групуються витрати за економічними елементами?
3. Як робиться розрахунок планових витрат за окремими елементами?
4. Як залежать загальні витрати і собівартість одиниці продукції від обсягу виробництва?
5. Охарактеризуйте групування витрат виробничої собівартості за статтями калькуляції.
6. Як складається зведений кошторис витрат на виробництво?
7. Що таке управлінський, бухгалтерський, податковий облік витрат?
8. В чому особливості калькуляції витрат, які не входять до собівартості продукції?
9. Як здійснюється механізм ціноутворення на підприємстві?
10. Як ціна впливає на управління виробництвом?

Рекомендована література: 2, 13, 15, 17, 21, 22, 24, 35, 36, 38, 48, 50, 55, 60, 67, 70.

Тема 11. Доходи та цінова політика підприємства

Лекція 1

- 1.** Доходи підприємства. Класифікація доходів підприємства.
2. Сутність, механізм формування доходів від операційної діяльності підприємства.
3. Особливості формування доходів від операційної діяльності в окремих галузях господарювання.
4. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності.

Лекція 2

- 1.** Цінова політика підприємства.
2. Характеристика ціноутворюючих факторів.

3. Методи ціноутворення.
4. Напрями забезпечення ефективності цінової політики.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 11:

1. За якими ознаками можна класифікувати доходи підприємства?
2. Розкрийте суть поняття «доходи від операційної діяльності підприємства».
3. Що включають в себе доходи від операційної діяльності підприємства?
4. Яким чином здійснюється формування доходів від операційної діяльності?
5. Перелічіть фактори, що впливають на доходи підприємства від операційної діяльності.
6. Розкрийте етапи формування цінової політики підприємства.
7. Які фактори впливають на ціноутворення?
8. Розкрийте зміст методів ціноутворення.
9. За якими етапами проводиться планування доходів підприємства?
10. Назвіть основні джерела доходів підприємства.

Рекомендована література: 7, 12, 16, 19, 23, 24, 28, 31, 40, 42, 51, 55, 63, 66, 70.

Тема 12. Фінансові результати діяльності підприємства

Лекція 1

1. Поняття та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства.
2. Доходи від операційної діяльності підприємства.
3. Доходи від фінансової та інвестиційної діяльності підприємств.
4. Резерви підвищення доходів.

Лекція 2

1. Методичні інструменти аналізу прибутків підприємства.
2. Сутність та функції прибутку, його значення в діяльності підприємства, джерела утворення.
3. Показники прибутку та рентабельності, фактори, що впливають на рентабельність діяльності підприємства.
4. Механізм розподілу та використання чистого прибутку підприємства.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 12:

1. В чому полягають основні завдання фінансової діяльності?
2. Охарактеризуйте особливості зовнішнього фінансування.
3. В чому полягає сутність фінансового результату підприємства?
4. Дайте класифікацію видів прибутків підприємства.
5. Як формується фінансовий план підприємства?
6. Які є методи розрахунку прибутку підприємства від реалізації продукції?
7. Назвіть показники розрахунку прибутковості підприємства.
8. Яка є методика розрахунку точки беззбитковості підприємства?
9. Як визначається ефективність роботи підприємства?
10. Як здійснюється оцінка фінансового стану підприємства?

Рекомендована література: 7, 8, 12, 16, 18, 23, 26, 31, 43, 47, 56, 68, 70.

Змістовий модуль 5. Інтегральна оцінка стану підприємства

Тема 13. Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки

Лекція 1

1. Поняття ефективності діяльності підприємства.
2. Особливості ефективності діяльності в сфері послуг.
3. Показники та критерії ефективності.

Лекція 2

1. Особливості оцінки ефективності основних видів діяльності підприємства.
2. Оцінка ефективності інвестиційних та інноваційних проектів підприємства.
3. Основні та допоміжні показники ефективності.
4. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 13:

1. Дайте визначення термінам «ефект», «ефективність підприємства», «ефективність витрат».
2. Які первинні документи застосовуються для обліку витрат підприємства?
3. Що таке звичайна і операційна діяльність підприємства?
4. Які групи показників можна виділити у системі показників ефективності?
5. Назвіть сутність і види прибутків.
6. Які є шляхи збільшення чистого прибутку підприємства?
7. Як розраховується рентабельність інвестованих ресурсів?
8. В чому полягає сутність інноваційного проекту?
9. Які є допоміжні показники ефективності?
10. Назвіть основні напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.

Рекомендована література: 2, 7, 12, 16, 23, 32, 34, 43, 47, 56, 63, 65, 70.

Тема 14. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Лекція 1

1. Поняття фінансово-майнового стану підприємства.
2. Методи оцінки фінансово-майнового стану підприємства.
3. Сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства.
4. Показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства.

Лекція 2

1. Сутність рентабельності діяльності підприємства.
2. Показники оцінки рентабельності діяльності підприємства.
3. Комплексне оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 14:

1. В чому полягають основні завдання фінансового аналізу?
2. Визначте сутність поняття «фінансовий стан» підприємства.
3. Дайте визначення стійкості підприємства.
4. У чому виражається фінансова активність підприємства?
5. Які чинники впливають на фінансову стійкість підприємства?
6. Дайте визначення терміна «рентабельність».
7. Які види рентабельності Ви знаєте?
8. Як розраховується рентабельність господарської діяльності?
9. Які зовнішні чинники впливають на фінансову стійкість підприємства?
10. У чому полягає сутність аналізу фінансових коефіцієнтів?

Рекомендована література: 5, 9, 11, 12, 19, 25, 26, 27, 32, 34, 43, 47, 56, 64, 70.

Змістовий модуль 6. Розвиток підприємства та забезпечення його економічної безпеки

Тема 15. Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку

Лекція 1

1. Місце і значення процесу розвитку підприємства в господарській діяльності.
2. Основні форми розвитку підприємства.
3. Сучасні моделі розвитку підприємств.
4. Особливості управління підприємством за кожною моделлю розвитку.

Лекція 2

1. Сутнісна характеристика та організаційні форми трансформації підприємств (організацій) та об'єднань.
2. Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації підприємств.
3. Методичні підходи до визначення ефективності трансформації господарюючих суб'єктів.
4. Вітчизняний і зарубіжний досвід трансформації та реструктуризації підприємств.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 15:

1. Назвіть основні форми розвитку підприємства.
2. Що таке інновації та інноваційна діяльність підприємства?
3. Назвіть сучасні моделі розвитку підприємств.
4. Дайте класифікацію інновацій.
5. В чому особливості та специфіка управління підприємством за кожною моделлю розвитку?
6. Які є методики визначення ефективності технічних нововведень?
7. Назвіть напрями та об'єкти організаційного прогресу.
8. Охарактеризуйте стратегічні та середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності.
9. В чому полягають основні завдання бізнес-проекту трансформації підприємств?
10. Назвіть основні етапи реструктуризації підприємств.

Рекомендована література: 3, 6, 7, 20, 26, 29, 44, 45, 46, 52, 53, 63, 66, 69.

Тема 16. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність

Лекція 1

1. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства.
2. Інститут банкрутства: сутність, цілі та завдання.
3. Цілі та форми санації.
4. Сучасне розуміння економічної безпеки підприємств.
5. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

Завдання для експрес-контролю якості засвоєння знань лекційного матеріалу з теми 16:

1. Дайте визначення поняттю «банкрутство підприємства».
2. Які фактори обумовлюють виникнення кризи на підприємстві?
3. Які є види банкрутства підприємства?
4. Назвіть методичні підходи до визначення ймовірності кризи на підприємстві.
5. В чому полягає процедура розгляду та прийняття рішення у справі про банкрутство підприємства?
6. Проведіть класифікацію санаційних заходів.
7. Якими показниками оцінюється конкурентоспроможність підприємства?

8. Назвіть фактори, що впливають на підвищення конкурентоспроможності підприємства.
9. Як пов'язані між собою конкурентоспроможність підприємства та його економічна безпека?
10. Як виробити стратегію гарантування економічної безпеки підприємства?
Рекомендована література: 1, 8, 10, 17, 19, 23, 37, 54, 58, 62, 68, 69, 71.

5.2. ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Економічні засади функціонування підприємства в системі ринкових відносин

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

Заняття 1

1. Поняття підприємства. Юридичні акти, що є законодавчою базою функціонування підприємства.
2. Класифікація підприємств та її практичне значення. Види підприємств за розміром.
3. Вибір найбільш ефективних організаційних форм функціонування підприємства та їх структурних одиниць.

Рекомендована література: 1, 6, 7, 13, 20, 39, 53, 54, 58, 67, 71.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 1:

1. Ознака, за якою підприємство відносять до групи малих підприємств.

1. Чисельність працюючих.
2. Розмір статутного фонду.
3. Розмір отримуваного прибутку.
4. Обсяг діяльності підприємства.

2. До прямого державного регулювання діяльності підприємств належить:

1. Податкова та кредитна політика держави.
2. Ліцензування діяльності, розміщення державного замовлення на виробництво.
3. Стимулювання розвитку малих підприємств, створення робочих місць, регулювання цін.
4. Антимонопольне регулювання, контроль якості продукції, контроль за розміщенням та будівництвом підприємств.

3. Найбільш централізованим управлінням характеризується таке об'єднання підприємств.

1. Концерн.
2. Корпорація.
3. Консорціум.
4. Асоціація.

4. З метою постійної координації господарської діяльності та без права втручання у виробничу і комерційну діяльність створюється об'єднання підприємств:

1. Асоціація.
2. Холдинг.
3. Корпорація.
4. Концерн.

5. Підприємство, що засноване на власності відповідної територіальної громади, — це:

1. Комунальне підприємство.
2. Орендне підприємство.
3. Казенне підприємство.

4. Спільне підприємство.

6. Не може бути об'єктом продажу:

1. Казенне підприємство.
2. Комунальне підприємство.
3. Приватне підприємство. .
4. Спільне підприємство.

7. Підприємства можуть об'єднуватися в:

1. Асоціації, корпорації, консорціуми, концерни.
2. Асоціації, консорціуми та командитні товариства.
3. Корпорації, акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю.
4. Корпорації, консорціуми, концерни, спільні підприємства.

8. Концентрація виробництва означає:

1. Усуспільнення виробництва шляхом збільшення розмірів підприємств, зосередження робочої сили, засобів виробництва і випуску продукції на все більш великих підприємствах.
2. Зосередження діяльності підприємства на виготовленні певної продукції.
3. Поєднання в одному виробництві багатьох виробництв;
4. Всі відповіді правильні.

Типові задачі з теми 1

Задача 1, 10

Проаналізувати структуру промислового виробництва за економічним призначенням продукції за даними, наведеними в таблиці та дати оцінку структурних змін.

Показник, грн.	2004	2005	2006	2007	2008
Валова продукція промисловості, всього	929,4	374,3	511,2	661,3	779,0
В тому числі: виробництво засобів виробництва (група А)	570,0	274,7	376,5	454,8	583,5
виробництво предметів споживання (група Б)	359,4	99,6	134,7	161,5	195,5

Задача 2, 5, 9

Темпи росту загального обсягу виробництва в текстильній промисловості України характеризуються наступними даними (таблиця), в % до 2000 р. Визначити коефіцієнти випередження і на основі їх співставлення зробити висновок про основні тенденції зміни текстильної промисловості за 2002-2008 р.р.

Підгалузі текстильної промисловості	2004	2007	2008
Текстильна – всього:	126	144	148
Бавовняна	114	128	139
Льняна	103	85	98
Шерстяна	129	151	137
Шовкова	157	210	239
Трикотажна	133	167	194

Задача 3, 6, 8

Визначити коефіцієнт випередження темпів зростання обсягу виробництва у машинобудуванні порівняно з темпами зростання обсягу виробництва у промисловості загалом, якщо на найближчі роки приріст обсягу виробництва у промисловості намічений на рівні 7 %, а в машинобудуванні — на рівні 12 %.

Задача 4, 7 Визначити галузеву структуру харчової промисловості

за даними таблиці.

	Галузі харчової промисловості	Обсяг виробництва, млн. т
1.	Хлібопекарська	155
2.	Борошно-круп'яна	106
3.	М'ясна	140
4.	Молочна	95
5.	Рибоконсервна	66
6.	Інші	55

Тема 2. Планування діяльності підприємства

Заняття 1

1. Принципи планування та їх характеристики.
2. Методи планування, їх характеристики та умови раціонального застосування.
3. Технологія планування діяльності підприємства.
4. Цільові характеристики діяльності підприємства.

Заняття 2

1. Стратегічне планування. Поняття стратегії підприємства.
2. Розробка варіантів стратегії.
3. Дерево цілей та його побудова.
4. Оцінка якості планів підприємства.

Рекомендована література: 1, 2, 14, 29, 37, 38, 41, 52, 57, 62, 65, 71.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 2:

1. Розрізняють такі види планів промислового виробництва:

1. Оперативні.
2. Комплексні.
3. Поточні.
4. Перспективні.

2. Оперативне фінансове планування передбачає розробку:

1. Платіжного календаря.
2. Оперативного фінансового плану.
3. Кредитного плану.
4. Касового плану.

3. Залежно від терміну, на який розробляється план, існують такі види планів:

1. Короткострокові.
2. Довгострокові.
3. Бізнес-план.
4. Фінансовий план.

4. Фінансове планування – це:

1. Визначення обсягу фінансових ресурсів, необхідних для виробничо-господарської діяльності підприємства, а також джерел їх надходження.
2. Залучення необхідних коштів для покриття потреби підприємства в основному і оборотному капіталі.
3. Комплекс робіт, які виконуються на договірних із замовником засадах.
4. Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва.

5. Основними завданнями оперативно-календарного планування є:

1. Забезпечення ритмічності й рівномірності виробництва.
2. Досягнення бажаного економічного результату.
3. Забезпечення функціонування підприємства.
4. Визначення комплексу заходів для модернізації діючого виробництва.

6. Виробнича програма підприємства визначає:

1. Плановий обсяг випуску продукції, її номенклатуру, кількість та якість виробництва.
2. Плановий обсяг випуску продукції, необхідні виробничі потужності та матеріальні ресурси.
3. Планову виробничу потужність та планову потребу у матеріальних ресурсах.
4. Річні обсяги випуску продукції та необхідних ресурсів.

7. Збільшення залишків готової продукції на складах підприємства у кінці місяця порівняно з початком місяця свідчить про:

1. Зменшення обсягів реалізації.
2. Збільшення обсягів реалізації.
3. Не впливає на обсяги реалізації.
4. Жодної правильної відповіді.

8. Яким чином впливає на обсяг товарної продукції зростання внутрішньозаводського обороту:

1. Не впливає.
2. Зменшує її за умови незмінних обсягів валового обороту.
3. Збільшує її за умови незмінних обсягів валового обороту.
4. Збільшується за умови зростання валової продукції.

9. Яким чином впливає на обсяг валового обороту зростання внутрішньозаводського обороту підприємства?

1. Збільшує його за умови незмінних обсягів товарної продукції.
2. Не впливає.
3. Зменшує її за умови незмінних обсягів товарної продукції.
4. Жодної правильної відповіді.

10. Основним критерієм оптимізації виробничої програми підприємства у сучасних умовах є:

1. Відповідність виробничим потужностям підприємства.
2. Підпорядкованість стратегічній меті діяльності підприємства.
3. Відповідність структурі попиту на продукцію.
4. Оптимізація податкових платежів підприємства.

11. За допомогою якого методу розраховується плановий обсяг реалізації продукції, якщо його величина визначається із врахуванням наявних запасів готової до реалізації продукції та запланованого обсягу товарної продукції?

1. Розрахунково-аналітичний метод.
2. Балансовий метод.
3. Метод техніко-економічних розрахунків.
4. Факторно-аналітичний метод.

12. За допомогою якого методу розробляється виробнича програма, якщо розрахунки здійснюються з урахуванням середніх темпів зміни виробництва у передплановому періоді?

1. Дослідно-статистичний метод розрахунків.
2. Метод техніко-економічних розрахунків.
3. Балансовим методом.
4. Факторно-аналітичний метод.

13. Який показник вираховується за формулою: валова продукція-матеріальні витрати та амортизаційні відрахування:

1. Чиста продукція.
2. Товарна продукція.
3. Реалізована продукція.
4. Валовий оборот.

14. Обсяг виробленої та відвантаженої споживачеві продукції характеризує:

1. Товарну продукцію.
2. Валову продукцію.
3. Реалізовану продукцію.
4. Валовий оборот.

15. Коефіцієнт товарності вказує на:

1. Рівень продукції, що вироблена на цьому підприємстві для подальшої реалізації.
2. Рівень витрат підприємства по створенню продукції.
3. Відношення реалізованої продукції до валової продукції.
4. Жодної правильної відповіді.

16. Які показники застосовуються ля оцінки матеріаломісткості та трудомісткості виробництва?

1. Натуральні.
2. Вартісні.
3. Якісні.
4. Жодної правильної відповіді.

17. Індикативний план має:

1. Орієнтований, рекомендаційний характер.
2. Обов'язковий, директивний характер.
3. Конкретний характер, розробляється на рівні підприємства.
4. Немає правильної відповіді.

Типові задачі з теми 2

Задача 1, 10

Економічна оцінка доцільності реалізації проекту започаткування виробництва нового продукту. Компанія «Тронка» планує розпочати виробництво нового продукту підвищеної якості замість застарілого й такого, що не має попиту на внутрішньому ринку. За попередньою оцінкою інвестора, на практичну реалізацію цього проекту необхідно витратити протягом першого року інвестиційного циклу 700 тис. грн., а другого року — 1000 тис. грн. Очікується, що протягом життєвого циклу інвестиційного проекту можливі грошові потоки розподілятимуться за роками так: кінець 2-го року — 250 тис. грн., кінець 3-го року — 300 тис. грн., кінець кожного наступного року (з 4-го по 10-й включно) — 400 тис. грн. Хоч інвестиційний проект може бути дієздатним і через 10 років, виробнича компанія вважає за доцільне обмежити економічні розрахунки саме цим періодом.

Завдання:

1. Чому дорівнюватиме чиста поточна вартість проекту, якщо дисконтна ставка становитиме 15 %?
2. Як зміниться ситуація, якщо дисконтна ставка дорівнюватиме 10 %?
3. Розрахувати внутрішню норму прибутковості проекту і термін окупності інвестицій.

Задача 2, 5, 9

Визначення привабливості та економічної ефективності інвестиційного проекту фірми. Виробнича фірма «Хартрон» розробляє невеликий інвестиційний проект, реалізація якого в практиці господарювання впродовж чотирьох років може забезпечити грошові доходи (потоки), що дорівнюють відповідно 6000, 4000, 3000 і 2000 грн.

Завдання:

1. Чи є прийнятним економічно цей проект, якщо дисконтна ставка встановлена на рівні 10 %, а початкові інвестиції дорівнюють 9000 грн.?

- 2.** Розрахувати індекс прибутковості інвестиційного проекту.

Задача 3, 6, 8

Розрахунок розміру дивідендів за акціями акціонерного товариства. Статутний капітал ЗАТ «Червона рута» дорівнює 200 тис. грн. Чистий прибуток за III квартал розрахункового року становив 1500 тис. грн. Згідно з рішенням загальних зборів акціонерів на виплату дивідендів за акціями товариства буде спрямовано 20 % чистого прибутку. Номінальна вартість однієї акції — 10 грн.

Завдання:

1. Визначити розмір дивідендів у відсотках за акціями ЗАТ «Червона рута» за умови ринкової вартості акції, якщо плата за користування короткостроковим кредитом становить 40 % від його загальної суми.

Задача 4, 7

Обчислення очікуваного інвестором розміру дивідендів через рік і віддачі на вкладений капітал. Акціонерне товариство «Світлана» за результатами діяльності за звітний рік виплатило своїм акціонерам дивіденди за одну акцію в розмірі 40 грн. У майбутньому є можливість щорічно збільшувати розмір дивідендів на 6 %. Важливо зазначити, що в поточному році реалізаційна ціна акцій АТ на фондовому ринку досягла 380 грн.

Завдання:

1. Обчислити розмір дивідендів через рік.
2. Розрахувати віддачу капіталу, на які очікує інвестор.

Змістовий модуль 2. Економічні основи виробничої діяльності підприємства

Тема 3. Економічна характеристика продукції підприємства

Заняття 1

1. Номенклатура та асортимент продукції.
2. Характеристика понять «товарна», «валова», «чиста», «реалізована продукція», «валовий оборот підприємства».
3. Життєвий цикл товару та його значення для розробки товарної політики підприємства.

4. Якість продукції.

Рекомендована література: 3, 4, 15, 20, 37, 38, 41, 54, 58, 63, 64, 67, 68, 69.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 3:

1. Валова продукція підприємства характеризує:

1. Весь обсяг виробленої продукції з урахуванням приросту незавершеного виробництва та залишків напівфабрикатів.
2. Товарну продукцію усіх підрозділів підприємства.
3. Весь обсяг виробленої продукції, готової до реалізації.
4. Чисту продукцію, збільшену на обсяги матеріальних витрат.

2. Валовий оборот підприємства характеризує:

1. Загальний обсяг продукції, що виготовлена всіма підрозділами підприємства незалежно від призначення.
2. Обсяг реалізованої продукції та залишків готової продукції на складах підприємства.
3. Загальний обсяг товарної продукції.
4. Обсяг чистої продукції та внутрішньозаводського обороту.

3. Товарна та чиста продукція є показниками:

1. Вартісними.
2. Якісними.
3. Натуральними.
4. Трудовими.

4. Що характеризує чиста продукції підприємства?

1. Додаткову вартість, що створена на підприємстві.
2. Додаткову вартість, що створена на основному виробництві.
3. Вартість сировини та матеріалів, що використані при створенні продукції.
4. Валову продукцію, зменшену на обсяги внутрішньозаводського обороту.

5. Яку стратегію доцільно використовувати підприємству з циклічним характером попиту на свою продукцію?

1. Стратегію змінних обсягів виробництва при незмінних виробничих потужностях.
2. Стратегію постійних обсягів виробництва.
3. Стратегію змінних обсягів виробництва при постійній чисельності виробників.
4. Всі відповіді правильні.

6. Необхідний обсяг виробництва та реалізації продукції, що розраховується при плануванні виробничої програми, дозволяє:

1. Отримати певний цільовий прибуток у плановому періоді.
2. Повністю виконати зобов'язання перед споживачами продукції.
3. Отримати можливий прибуток підприємства.
4. Повністю розрахуватися по зобов'язаннях перед контрагентами.

7. Конкурентоспроможність продукції – це:

1. Сукупність споживчих властивостей виробу, що відрізняють його від виробу-конкурента.
2. Набір певних властивостей товару.
3. Можливість конкурувати з іншими товарами на ринку.
4. Найбільша якість товару.

8. Якими показниками характеризується якість товару:

1. Надійність, довговічність, ремонтпридатність, продуктивність.
2. Надійність, естетичність, продуктивність.
3. Дизайн, довговічність, надійність.
4. Модність, сучасність, надійність.

9. Якість продукції – це:

1. Сукупність властивостей, які відображають безпеку, новизну, довговічність, надійність, екологічність продукції і надають їй здатність задовольняти потреби споживача.
2. Суспільна оцінка, що характеризує ступень задоволення потреб у конкретних умовах споживання.
3. Кількісна характеристика міри придатності того чи іншого виду продукції.
4. Безпека, новизна, довговічність, надійність, естетичність продукції.

10. На які групи поділяються показники якості продукції?

1. Диференційовані, загальні.
2. Комплексні, одиничні.
3. Групові, одиничні.
4. Інтегровані, диференційовані.

11. В чому полягає сутність процесу управління якістю продукції?

1. Встановлення, забезпечення і дотримання необхідного рівня якості продукції шляхом систематичного контролю.
2. Контроль за випуском продукції.
3. Управління параметрами продукції, що випускається.

4. Організація належного матеріально-технічного забезпечення.

12. Стандарт – це документ, що встановлює:

1. Загальні правила і принципи щодо здійснення діяльності або випуску продукції.
2. Правила поведінки.
3. Порядок і послідовність здійснення виробничих операцій.
4. Порядок здійснення контролю.

13. Сертифікат – це документ, що підтверджує:

1. Високий рівень якості продукції і її відповідність вимогам міжнародних стандартів ISO – 9000.
2. Якість випуску продукції.
3. Відповідність продукції стандартам.
4. Право підприємства на випуск продукції.

14. За допомогою яких нормативних актів здійснюється державна політика у сфері управління якістю продукції?

1. Концепція державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) (Кабінет Міністрів України).
2. Закони України (Верховна рада України).
3. Постанови Верховної ради України.
4. Нормативні акти міністерств та відомств.

Типові задачі з теми 3

Задача 1, 10

Обчислення очікуваного обсягу валової, товарної, чистої і реалізованої продукції підприємства. Потрібно обчислити очікуваний обсяг валової, товарної, чистої і реалізованої продукції державного підприємства «Спецмаш» у розрахунковому році на основі показників, наведених у табл. 1.

Таблиця 1

Вихідні дані для обчислення вартісних показників обсягу продукції підприємства «Спецмаш» за розрахунковий рік

Показник	Одиниця вимірювання	Абсолютна величина
Річний обсяг випуску продукції	шт.	700
Матеріальні та прирівняні до них витрати	тис. грн.	6600
Вартість сировини і матеріалів замовника	тис. грн.	200
Обсяг напівфабрикатів власного виробництва	тис. грн.	1500
Виробничі послуги іншим юридичним і фізичним особам	тис. грн.	800
Відпускна ціна одиниці вироблюваної продукції	грн.	12000
Залишки нереалізованої продукції на :		
• початок року	тис. грн.	400
• кінець року	тис. грн.	800

Задача 2, 5, 9

Обчислити виконання плану по обсягу виробництва і асортименту продукції на основі даних таблиці.

Таблиця

Виріб	Випуск продукції, тис. грн.	
	план	факт
М	100	106

Н	84	162
К	305	210
О	500	425

Задача 3, 6, 8

Розрахунок обсягу й собівартості реалізованої продукції підприємства. Необхідно розрахувати обсяг і собівартість реалізованої продукції на основі таких вихідних даних.

У звітному році акціонерне товариство «Металіст» випустило 1000 виробів А і 3000 виробів Б. Відпускна ціна одного виробу складає відповідно 50 та 60 грн. Крім того, підприємство виготовило комплектуючих виробів на суму 25000 грн., з них 15000 грн. для сторонніх замовників. Залишки нереалізованої продукції на складі виробника становили на початок звітної періоду 2000 грн., а на кінець цього ж періоду — лише 500 грн. Рівень рентабельності продукції виготовлювача дорівнює 20 %.

Завдання:

1. Розрахувати обсяг реалізованої продукції.
2. Обчислити собівартість реалізованої продукції.
3. Назвати фактори, що впливають на зниження собівартості продукції.

Тема 4. Виробнича програма підприємства

Заняття 1

1. Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.
2. Методи вимірювання та показники обсягу діяльності підприємства,
3. Інформаційне забезпечення розробки виробничої програми.

Заняття 2

1. Ресурсне забезпечення виробничої програми підприємства.
2. Аналіз та планування обсягів реалізації продукції підприємства.
3. Оперативне планування, ритмічність виробництва.
4. Резерви зростання обсягів виробництва та реалізації продукції.

Рекомендована література: 3, 7, 10, 20, 29, 37, 38, 45, 54, 55, 62, 65, 69.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 4:

1. Виробнича програма підприємства визначає:

1. Плановий обсяг випуску продукції, її номенклатуру, кількість та якість виробництва.
2. Плановий обсяг випуску продукції, необхідні виробничі потужності та матеріальні ресурси.
3. Планову виробничу потужність та планову потребу у матеріальних ресурсах.
4. Річні обсяги випуску продукції та необхідних ресурсів.

2. Валова продукція підприємства характеризує:

1. Весь обсяг виробленої продукції з урахуванням приросту незавершеного виробництва та залишків напівфабрикатів.
2. Товарну продукцію усіх підрозділів підприємства.
3. Весь обсяг виробленої продукції, готової до реалізації.
4. Чисту продукцію, збільшену на обсяги матеріальних витрат.

3. Валовий оборот підприємства характеризує:

1. Загальний обсяг продукції, що виготовлена всіма підрозділами підприємства незалежно від призначення.
2. Обсяг реалізованої продукції та залишків готової продукції на складах підприємства.
3. Загальний обсяг товарної продукції.
4. Обсяг чистої продукції та внутрішньозаводського обороту.

4. Збільшення залишків готової продукції на складах підприємства у кінці місяця порівняно з початком місяця свідчить про:

1. Зменшення обсягів реалізації.
2. Збільшення обсягів реалізації.
3. Не впливає на обсяги реалізації.
4. Жодної правильної відповіді.

5. Яким чином впливає на обсяг товарної продукції зростання внутрішньозаводського обороту:

1. Зменшує її за умови незмінних обсягів валового обороту.
2. Не впливає.
3. Збільшує її за умови незмінних обсягів валового обороту.
4. Збільшується за умови зростання валової продукції.

6. Яким чином впливає на обсяг валового обороту зростання внутрішньозаводського обороту підприємства?

1. Збільшує її за умови незмінних обсягів товарної продукції.
2. Не впливає.
3. Зменшує її за умови незмінних обсягів товарної продукції.
4. Жодної правильної відповіді.

7. Основним критерієм оптимізації виробничої програми підприємства у сучасних умовах є:

1. Відповідність виробничим потужностям підприємства.
2. Підпорядкованість стратегічній меті діяльності підприємства.
3. Відповідність структурі попиту на продукцію.
4. Оптимізація податкових платежів підприємства.

8. За допомогою якого методу розраховується плановий обсяг реалізації продукції, якщо його величина визначається із врахуванням наявних запасів готової до реалізації продукції та запланованого обсягу товарної продукції?

1. Розрахунково-аналітичний метод.
2. Балансовий метод.
3. Метод техніко-економічних розрахунків.
4. Факторно-аналітичний метод.

9. За допомогою якого методу розробляється виробнича програма, якщо розрахунки здійснюються з урахуванням середніх темпів зміни виробництва у передплановому періоді?

1. Дослідно-статистичний метод розрахунків.
2. Метод техніко-економічних розрахунків.
3. Балансовим методом.
4. Факторно-аналітичний метод.

10. Який показник вираховується за формулою: валова продукція-матеріальні витрати та амортизаційні відрахування:

1. Чиста продукція.
2. Товарна продукція.
3. Реалізована продукція.
4. Валовий оборот.

11. Обсяг виробленої та відвантаженої споживачеві продукції характеризує:

1. Товарну продукцію.
2. Валову продукцію.
3. Реалізовану продукцію.
4. Валовий оборот.

12. Коефіцієнт товарності вказує на:

1. Рівень продукції, що вироблена на цьому підприємстві для подальшої реалізації.
2. Рівень витрат підприємства по створенню продукції.

3. Відношення реалізованої продукції до валової продукції.

4. Жодної правильної відповіді.

13. Які показники застосовуються для оцінки матеріаломісткості та трудомісткості виробництва?

1. Натуральні.

2. Вартісні.

3. Якісні.

4. Жодної правильної відповіді.

Типові задачі з теми 4

Задача 1, 10

Розрахунок тривалості операційного і виробничого циклів обробки деталей за умови застосування послідовного та паралельного видів поєднання операцій. Необхідно розрахувати тривалість операційного і виробничого циклів обробки деталей при послідовному та паралельному видах поєднання технологічних операцій, коли відомо, що:

- передавана партія деталей складається з 15 штук;
- норми витрат часу на виконання кожної з трьох технологічних операцій становлять відповідно 30, 90 і 48 хв;
- час на підготовку виробництва становитиме 1,5 год, а середній міжопераційний час — 20 хв;
- усі інші елементи витрат часу в циклі становлять 30 % від тривалості технологічного часу обробки.

Завдання:

1. Розрахувати тривалість операційного циклу обробки деталей.
2. Розрахувати тривалість виробничого циклу обробки деталей.

Задача 2, 5, 9

Визначення зменшення тривалості обробки деталей внаслідок удосконалення технологічного процесу. Партія деталей із 20 штук обробляється на відповідних верстатах з використанням паралельно-послідовного поєднання технологічних операцій. Технологія обробки деталей охоплює сім операцій з такою тривалістю, хв: $t_1 = 8$; $t_2 = 5$; $t_3 = 4$; $t_4 = 3$; $t_5 = 9$; $t_6 = 2$; $t_7 = 6$.

Здійснені організаційно-технічні заходи уможливили вдосконалення технологічного процесу. Внаслідок цього тривалість 1-ї та 5-ї операцій зменшилася відповідно на 2 та 4 хв.

Завдання:

1. Потрібно визначити, на скільки хвилин зміниться (скоротиться) загальна тривалість обробки партії деталей.

Задача 3, 6, 8

Обчислення зміни тривалості технологічного циклу обробки партії деталей внаслідок об'єднання операцій. Партія з 10 деталей обробляється на кількох металорізальних верстатах при послідовно-паралельному виді їх руху від однієї операції до іншої. Технологічний процес обробки деталей складається з 6 операцій такої тривалості:

1-ї — 2 хв; 2-ї — 9 хв; 3-ї — 5 хв; 4-ї — 8 хв; 5-ї — 3 хв; 6-ї — 4 хв.

Знайдена можливість об'єднати 5-ту і 6-ту операції в одну (п'яту) без зміни тривалості кожної окремо.

Завдання:

1. Обчислити розмір скорочення загальної тривалості виготовлення партії деталей.

Задача 4, 7

Розрахунок зміни тривалості технологічного і виробничого циклів обробки деталей внаслідок поділу окремих операцій. На одній з виробничих дільниць механічного цеху виготовляються деталі партіями по 30 штук кожна. Застосований спосіб поєднання технологічних операцій — послідовний. Тривалість міжопераційних перерв складає 10 хв. Норма часу на виконання окремих операцій становить: 1-ї — 2 хв; 2-ї — 5 хв; 3-ї — 12 хв; 4-ї — 8 хв. При цьому 4-та операція виконується на двох верстатах. Встановлений режим роботи дорівнює двом змінам по 8 год кожна. Коефіцієнт переведення робочих днів у календарні становить 0,7.

Завдання:

1. Чи зміниться тривалість технологічного і виробничого циклів обробки деталей, якщо з метою поліпшення якості виготовлення першу операцію буде розділено на дві операції однакової тривалості — по одній хвилині кожна?

Тема 5. Виробнича потужність підприємства

Заняття 1

1. Поняття «виробнича потужність підприємства».
2. Фонд часу роботи обладнання, методика визначення корисного часу роботи обладнання.
3. Специфіка розрахунку виробничої потужності у різних галузях економіки.
4. Динамічні показники виробничої потужності.

Рекомендована література: 2, 6, 13, 17, 30, 37, 38, 44, 54, 55, 59, 65, 66, 71.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 5:

1. Виробнича потужність підприємства характеризує:

1. Максимально можливий обсяг випуску продукції при повному використанні виробничого обладнання.
2. Наявне діюче виробниче обладнання всіх виробничих підрозділів.
3. За плановий обсяг виробництва продукції.
4. Кількість виробленої за певний час продукції.

2. У розрахунках виробничих потужностей враховується:

1. Власне та орендоване діюче обладнання.
2. Власне діюче обладнання.
3. Весь парк наявного обладнання.
4. Обладнання основного виробництва.

3. Продуктивність деталь-комплекту характеризує:

1. Найбільшу продуктивність виробництва.
2. Середню продуктивність виробництва.
3. Найменшу продуктивність виробництва.
4. Середню продуктивність виробництва.

4. Які фактори, що впливають на ефективність використання виробничих потужностей, можна віднести до регульованих підприємством?

1. Асортимент та серійність випуску продукції.
2. Темпи науково-технічного прогресу.

3. Конкурентне середовище підприємства.
  4. Податкова політика держави.
- 5. Які з наведених факторів не сприяють підвищенню ефективності використання виробничих потужностей підприємства?**
1. Зниження серійності випуску продукції.
  2. Збільшення змінності роботи устаткування.
  3. Підвищення частки активної частини в загальному обсязі основних фондів.
  4. Підвищення ступеня оновлення устаткування.
- 6. Середньорічна потужність підприємства на плановий період розраховується:**
1. Як потужність на кінець звітної періоду, відкоригована не тільки на приріст, зменшення потужності, але і строки її введення (вибуття).
  2. Як потужність на кінець звітної періоду, скоригована на приріст потужності в поточному періоді і зменшення потужності за рахунок вибуття.
  3. Як середньоарифметичне із вхідної і вихідної потужності.
  4. Всі відповіді правильні.
- 7. Вхідна виробнича потужність підприємства характеризує:**
1. Виробничу потужність на початок року.
  2. Виробничу потужність основного виробництва.
  3. Виробничу потужність основного цеху.
  4. Середньорічну виробничу потужність.

Типові задачі з теми 5

Задача 1, 5, 10

Обчислити показники обсягу виробництва і реалізації продукції фірмою за даними таблиці.

Таблиця

№№	Показники	
1.	Обсяг виробництва, шт.	5 000
2.	Гуртова ціна виробу, грн.	1 200
3.	Обсяг незавершеного виробництва, грн.:	
	на початок року	50 000
	на кінець року	37 000
4.	Собівартість одного виробу, грн.	1 000
5.	Тривалість виробничого циклу, днів	12
6.	Приріст залишків готової продукції на складах за рік, шт.	60
7.	Коефіцієнт наростання затрат	0,62
8.	Кількість робочих днів в році	230

Задача 2, 4, 7, 9

Визначити обсяг реалізованої продукції виходячи з таких даних

Показники	Річний випуск, шт.	Оптова ціна за од., грн.	Вартість річного обсягу виробництва, тис. грн.
1. Виріб А	1000	9	-
2. Виріб Б	250	7.5	-
3. Виріб В	750	8.3	-
4. Залишки готової продукції:			
- На початок року	-	-	2,3
- На кінець року	-	-	2,0

Задача 3, 6, 8

Визначити обсяг реалізованої продукції за такими даними:

Показники	Річний випуск, шт.	Оптова ціна за од., грн.	Вартість річного обсягу виробництва, тис. грн.
1. Виріб А	260	8	-
2. Виріб Б	180	6	-
3. Виріб В	250	2	-
4. Запчастини	-	-	200
5. Ширвжиток	-	-	100
6. Зменшення залишку нереалізованої продукції на кінець планового року	-	-	70

Змістовий модуль 3. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 6. Ресурсний потенціал підприємства

Заняття 1

1. Характеристика видів економічних ресурсів.
2. Поняття потенціалу та ресурсного потенціалу підприємства.
3. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу.
4. Рівень використання ресурсного потенціалу.

Заняття 2

1. Показники рентабельності та ресурсовіддачі.
2. Проблеми вартісної оцінки трудових ресурсів підприємства.
3. Основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Рекомендована література: 5, 9, 11, 13, 16, 20, 38, 49, 59, 63, 68, 69.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 6:

1. Потреби в матеріально-технічних ресурсах з можливостями їх забезпечення пов'язуються за допомогою:

1. Балансового методу.
2. Економіко-математичного методу.
3. Розрахунково-аналітичного методу.
4. Нормативного методу.

2. Оборотні фонди підприємства — це:

1. Частина виробничих фондів, яка повністю споживається в кожному технологічному циклі виготовлення продукції.
2. Кредити банку.
3. Капітал, авансований на оплату праці.
4. Всі відповіді правильні.

3. До складу виробничих фондів входять:

1. Основні фонди і оборотні фонди.
2. Засоби праці та предмета праці.
3. Персонал підприємства і засоби праці.
4. Земля, основні фонди, персонал підприємства.

4. Як визначається поточний запас сировини (матеріалів) на підприємстві?

1. Обчислюють в межах половини середнього інтервалу між поставками сировини (матеріалів).
2. Визначають методом екстраполяції.
3. На основі балансового методу.
4. Всі відповіді правильні.

5. Визначення резервного (страхового) запасу на підприємстві може здійснюватися:

1. За середнім відхиленням фактичних строків поставки матеріалів від передбачених договором.
2. За періодом часу, який необхідний для термінового оформлення замовлення на доставку.
3. Обидва способи прийнятні.
4. Всі відповіді правильні.

6. Коефіцієнт оборотності (кількості оборотів) оборотних активів визначається діленням:

1. Вартості реалізованої продукції за діючими оптовими цінами за певний період на середній залишок оборотних коштів за той же період.
2. Суми оборотних коштів за період на величину вартості реалізованої продукції за той же період.
3. Суми оборотних коштів за період на одnodенну потребу в сировині та матеріалах.
4. Немає правильної відповіді.

7. Трудові ресурси - це:

1. Частина населення певного регіону, яка має необхідний рівень професійної підготовки та знаходиться у відповідному віці.
2. Населення, яке безпосередньо зайняте у виробництві.
3. Все населення регіону.
4. Населення певного рівня професійної підготовки.

8. Ефективність використання трудових ресурсів на підприємстві можна оцінити за допомогою показника:

1. Продуктивності праці.
2. Фондоозброєності праці.
3. Трудомісткості праці.
4. Рентабельності виробництва.

9. До показників руху трудових ресурсів належать:

1. Коефіцієнти прийому, звільнення, загального обороту робочої сили та плинності.
2. Явочна та спискова чисельність.
3. Корисний фонд робочого часу, продуктивність праці робітників.
4. Коефіцієнт плинності, чисельності працюючих.

10 Чи регламентується чинним законодавством періодичність виплат заробітної плати?

1. Так, заробітна плата повинна виплачуватись не рідше одного разу на місяць.
2. Ні, не регламентується.
3. Так, заробітна плата повинна виплачуватись не рідше двох разів на місяць.
4. Регламентується виключно на підприємствах державної форми власності.

11. Яка з наведених позицій входить до сфери державного регулювання оплати праці згідно з чинним законодавством?

1. Регулювання мінімальної заробітної плати.
2. Регулювання розмірів посадових окладів керівників державних підприємств.
3. Регулювання оплати праці в організаціях та установах, що фінансуються з бюджету.
4. Регулювання форм оплати праці на підприємстві.

12. Чи може нарахована заробітна плата бути нижчою за встановлений державний мінімальний рівень?

1. Може, якщо не відпрацьована повна місячна норма робочого часу.
2. Не може.
3. Може, якщо підприємство-роботодавець є монополістом продукції, що випускається.
4. Може, якщо підприємство-роботодавець є монополістом на ринку робочої сили.

13. Ким визначається розмір доплат і надбавок, що компенсують роботу в несприятливих умовах?

1. Підприємством за умови дотримання встановленого законодавством мінімального розміру компенсації.
2. Асоціацією, до якої входить підприємство.
3. Державою.
4. Профспілками.

Типові задачі з теми 6

Задача 1, 10

Визначення необхідної чисельності виробничих робітників-відрядників. У звітному році трудомісткість виробничої програми підприємства склала 1778000 нормо-год. Передбачається, що в наступному році у зв'язку з деяким ускладненням вироблюваної продукції її загальна трудомісткість має збільшитися на 11 %. Очікується, що річний фонд робочого часу одного робітника, який становив у звітному році 1785 нормо-год, за рахунок скорочення внутрішньозмінних простоїв має збільшитися приблизно на 6 %, а передбачуване виконання норм виробітку кожним робітником, що дорівнювало в середньому за звітний рік 112 %, — на 5 %.

Завдання:

1. Визначити необхідну чисельність виробничих робітників-відрядників.

Задача 2, 5, 9

Виявлення ступеня впливу зміни чисельності працівників на приріст обсягу виробництва продукції. Два виробничі підприємства — акціонерні товариства «Промінь» і «Реверс» у звітному році досягли помітного збільшення обсягу виробництва продукції за умови незначного збільшення чисельності персоналу (табл. 1).

На підставі наведених вихідних показників виявити ступінь впливу зміни чисельності працівників на приріст обсягу виробництва продукції на кожному підприємстві.

Таблиця 1

Обсяги товарної продукції і чисельність персоналу на виробничих підприємствах у звітному році

Показник	АТ «Промінь»		АТ «Реверс»	
	За планом	Фактичний	За планом	Фактичний
Обсяг товарної продукції, тис. грн.	11800	12900	9600	10800
Чисельність персоналу, чел.	428	442	350	358

Задача 3, 6, 8

Обчислення приросту обсягу виробництва продукції за рахунок підвищення продуктивності праці і чисельності персоналу у виробничому підрозділі підприємства. На підставі вихідних показників, наведених у табл. 1, визначити абсолютний і відносний приріст виробництва продукції за рахунок підвищення продуктивності праці та збільшення чисельності персоналу по кожній дільниці і цеху в цілому.

Таблиця 1

Заплановані і фактичні показники обсягу продукції та чисельності персоналу виробничих підрозділів

Дільниця цеху	Обсяг товарної продукції, тис. грн.		Чисельність персоналу, чол.	
	за планом	фактичний	за планом	фактичний
Перша	5420	5950	135	145
Друга	6100	6380	148	148

Задача 4, 7

Обчислення рівня продуктивності праці і чисельності промислово-виробничого персоналу. Середньооблікова чисельність промислово-виробничого персоналу на підприємстві у звітному році склала 250 чоловік, випуск товарної продукції — 2557 тис. грн. У розрахунковому році обсяг товарної продукції має становити 2680 тис. грн., а продуктивність праці підвищиться на 6 %.

Завдання:

1. Визначити рівень продуктивності праці у звітному і розрахунковому роках;
2. Розрахувати чисельність промислово-виробничого персоналу, очікувану в розрахунковому році.

Тема 7. Трудові ресурси підприємства

Заняття 1

1. Трудові ресурси підприємства та їх характеристика.
2. Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки.
3. Системи оплати праці та їх характеристика. Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві.
4. Планування потреб підприємства у трудових ресурсах.

Заняття 2

1. Державне регулювання мінімальної заробітної плати.
2. Розвиток системи соціальних виплат.
3. Методи планування фонду оплати праці.

Рекомендована література: 2, 7, 10, 13, 17, 39, 53, 54, 58, 63, 64, 67, 71.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 7:

1. Систему оплати праці можна назвати ефективною, за інших рівних умов, якщо:
  1. Продуктивність праці зростає більшими темпами ніж середня заробітна плата.
  2. Витрати на оплату праці зростають меншими темпами ніж обсяг діяльності.
  3. Продуктивність праці зростає меншими темпами ніж середня заробітна.
  4. Всі відповіді правильні.
2. Яку систему оплати праці доцільно використовувати на підприємстві, якщо праця робітників на ньому не піддається нормуванню, а керівництво

підприємства прагне створити робітникам мотиви для якісного виконання ними своїх обов'язків?

1. Погодинно-преміальну.
2. Просту погодинну.
3. Пряму відрядну.
4. Відрядно-преміальну або відрядно-прогресивну.

3. Яку систему оплати праці доцільно використовувати в структурному підрозділі підприємства, де добре організовано нормування праці і можливий облік виробітку понад встановленої норми.

1. Відрядно-преміальну або відрядно-прогресивну.
2. Просту погодинну.
3. Пряму відрядну.
4. Погодинну преміальну.

4. За якої системи оплати праці розцінка встановлюється не на кожну операцію окремо, а на весь обсяг роботи?

1. Акордної.
2. Колективної системи оплати.
3. Погодинно-преміальної.
4. Прямої відрядної.

5. Систему оплати праці можна назвати ефективною, за інших рівних умов, якщо:

1. Продуктивність праці зростає більшими темпами ніж середня заробітна плата.
2. Витрати на оплату праці зростають меншими темпами ніж обсяг діяльності.
3. Витрати на оплату праці зростають більшими темпами ніж обсяг діяльності.
4. Система оплати праці відповідає державно-встановленим нормативам.

6. За якої системи оплати праці виробіток робітника в межах норми оплачується за звичайними відрядними розцінками, а весь додатковий виробіток — за підвищеними відрядними розцінками?

1. При відрядно-прогресивній.
2. При погодинно-преміальній.
3. При акордній.
4. При колективній.

7. За якої системи оплати праці заробіток робітника визначається тарифною ставкою встановленого розряду і кількістю відпрацьованого часу?

1. При простій погодинній.
2. При акордній.
3. При колективній.
4. При відрядно-прогресивній.

8. Продуктивність праці робітників промислового підприємства вимірюється:

1. Натуральними і вартісними показниками.
2. Вартісними показниками.
3. Натуральними показниками.
4. Умовно-натуральними показниками.

9. Нормативи витрат праці на виробництво продукції розробляються:

1. Самостійно кожним підприємством.
2. Державою.
3. Кожною ланкою підприємства окремо.
4. Профспілками.

10. Основою для нарахування фактичної заробітної платні є:

1. Фактична наявна чисельність працюючих.
2. Планова наявна чисельність працюючих.
3. Середньоспискова чисельність працюючих.
4. Середньоспискова чисельність з урахуванням "плинності" кадрів.

11. Нормативи праці це:

1. Мінімально допустима кількість продукції, що виготовляється в одиницю часу на підприємстві.
2. Мінімально допустима кількість працюючих.
3. Плановий річний обсяг випуску продукції.
4. Корисний фонд часу роботи кожного працівника.

12. Глибина розподілу праці на підприємстві залежить в першу чергу від:

1. Розміру підприємства.
2. Місця знаходження.
3. Форми власності.
4. Штатного розподілу.

13. Технологічний розподіл праці на підприємстві передбачає:

1. Виділення окремих функціональних підрозділів підприємства.
2. Розподіл робітників залежно від складності робіт, що виконуються.
3. Розподіл робітників за категоріями та посадами.
4. Розподіл працюючих залежно від рівня кваліфікації.

14. Хронометраж праці у передплановому періоді та екстраполяція цих показників на плановий період застосовується у:

1. Статистичному методі.
2. Аналітичному методі.
3. Економіко-математичному методі.
4. Факторно-аналітичному методі.

15. Тарифна система формується на основі:

1. Тарифних ставок робітників 1-го розряду.
2. Міжкваліфікаційного співвідношення тарифних ставок.
3. Норм витрат праці та тарифних ставок.
4. Кожного з зазначених пунктів.

16. Яку стратегію планування загального обсягу виробництва може використовувати підприємство, яке розташоване в районі з надмірною чисельністю некваліфікованої робочої сили?

1. Стратегію змінного обсягу виробництва при змінній чисельності виробників.
2. Стратегію змінного обсягу виробництва при сталій потужності підприємства.
3. Стратегію змінного обсягу виробництва при сталій чисельності.
4. Всі відповіді правильні.

17. Плинність персоналу визначається:

1. Співвідношенням кількості звільнених за власним бажанням і за порушення трудової дисципліни до середньоспискової чисельності працюючих на підприємстві.
2. Співвідношенням кількості звільнених з усіх причин до явочної чисельності.
3. Співвідношенням кількості звільнених з поважних причин до облікової чисельності працюючих.
4. Немає правильної відповіді.

18. Як обчислюється середньооблікова чисельність працівників спискового складу підприємства за місяць?

1. Підсумовуванням чисельності працівників спискового складу за кожен календарний день звітного місяця і діленням отриманого результату на число календарних днів місяця.
2. Діленням суми працівників спискового складу на початок та кінець місяця на 2.
3. Діленням числа явок і неявок на число календарних днів у місяці.
4. Відношенням кількості календарних днів до фактичної наявної чисельності працюючих.

19. З якою метою обраховується показник середньооблікової чисельності всього персоналу підприємства в еквіваленті повної зайнятості?

1. Для розрахунку середніх показників по підприємству.
2. Для складання штатного розкладу.
3. Для визначення фонду оплати праці.
4. Немає правильної відповіді.

20. Продуктивність праці визначається у:

1. Натуральних, вартісних і трудових показниках.
2. Натуральних і вартісних показниках.
3. Вартісних і трудових показниках.
4. Немає правильної відповіді.

Типові задачі з теми 7

Задача 1

Визначення можливого підвищення продуктивності праці на виробничому підприємстві. На промисловому підприємстві «Верховина» передбачається здійснити заходи технічного та організаційного характеру, які мають вплинути на підвищення продуктивності праці. Визначити можливе підвищення продуктивності праці за рахунок окремих чинників на підставі вихідної інформації, наведеної в табл. 1.

Таблиця 1

Вихідні показники для розрахунку можливого підвищення продуктивності праці на підприємстві «Верховина»

Показник	Одиниця вимірювання	Звітний рік	Розрахунковий рік
Випуск продукції	тис. грн.	9200	×
Чисельність персоналу	чол.	1450	×
Структура чисельності персоналу			
• робітники	%	75	×
• спеціалісти, службовці	%	25	×
Очікуване збільшення випуску продукції	%	×	3
Очікуване вивільнення робітників внаслідок впровадження нової техніки і технології	чол.	×	42
Скорочення чисельності спеціалістів і службовців за рахунок упровадження нової оргструктури управління	%	×	5

Задача 2, 10

Оцінка динаміки продуктивності праці на основі зниження трудомісткості вироблюваної продукції. Трудомісткість виробничої програми на підприємствах А, Б, В і Г, що входять до складу виробничо-торговельного об'єднання, у звітному році за порівнюваними видами продукції становила відповідно 6500, 5200, 4500 і 3800 тис. нормо-год. У наступному за звітним році внаслідок здійснення низки технічних та організаційних заходів передбачається знизити трудомісткість виробничої програми відповідно на 450, 310, 240 і 220 тис. нормо-год.

Розрахувати відсоток збільшення виробітку продукції (на одного робітника) внаслідок зниження її трудомісткості по кожному підприємству і виробничо-торговельному об'єднанню в цілому.

Задача 3, 9

Обґрунтування завдань щодо підвищення продуктивності праці і зниження трудомісткості продукції в об'єднанні. У звітному році в об'єднанні «Весна» випуск товарної продукції становив, тис. грн.: на головному підприємстві — 58400, дочірній фірмі № 1 — 15600, дочірній фірмі № 2 — 10800, філії № 1 — 7900. На наступний за звітним рік передбачається збільшити обсяг виробництва у таких розмірах, тис. грн.: по головному підприємству — 3600, дочірнім фірмам № 1 і № 2 — відповідно 1400 і 1200, філії № 1 — 600. При цьому весь приріст обсягу виробництва продукції в об'єднанні має забезпечуватися без збільшення чисельності працюючих.

На підставі наведених даних визначити:

- 1) завдання щодо підвищення продуктивності праці в усіх виробничих підрозділах та об'єднанню в цілому;
- 2) необхідне зниження трудомісткості виробничої програми для забезпечення виконання встановленого завдання щодо зростання продуктивності праці.

Задача 4, 7

Обчислення місячної заробітної плати членів бригади. Місячний колективний заробіток виробничої бригади, що працює за спільним нарядом, складає 813 грн. Розподіл колективного заробітку між членами бригади здійснюється пропорційно до відпрацьованого часу і коефіцієнта трудової участі (КТУ). Робітник Іваненко А. М. відпрацював у розрахунковому місяці 18 днів, Петренко Б. М. — 20, Коваленко В. О. — 22. Визначені попередньо КТУ відповідно становили 0,9, 1,0 і 1,1.

Розрахувати місячну заробітну плату, яку має одержати кожний член бригади.

Задача 5

Визначення місячної заробітної плати робітника певної кваліфікації. Висококваліфікований робітник п'ятого розряду протягом розрахункового місяця відпрацював 23 дні при тривалості робочої зміни 8 год. Запропоноване виробниче завдання виконано на 105 %. Погодинна тарифна ставка робітника п'ятого розряду дорівнює 106 коп. Встановлений розмір премії складає: за виконання плану — 15 %, за кожний відсоток перевиконання плану — 1,5 % від тарифного заробітку.

Визначити загальну величину місячної заробітної плати робітника п'ятого розряду.

Задача 6, 8

Розрахунок загальної суми місячного заробітку робітника, який працює за відрядно-прогресивною системою оплати праці. Виробничий робітник промислового підприємства працює за відрядно-прогресивною системою оплати праці. Денна тарифна ставка робітника п'ятого розряду становить 8 грн. 48 коп. За перевиконання виробничої норми праця робітника оплачується за розцінкою, збільшеною на 50 %.

Розрахувати загальну суму заробітку робітника п'ятого розряду, який у розрахунковому місяці виконав виробничу норму на 118 % і відпрацював 23 робочі зміни.

Тема 8. Майнові ресурси (активи) підприємства

Заняття 1

1. Поняття необоротних фондів підприємства як елементу матеріальних ресурсів.
2. Економічна природа амортизації необоротних (основних) фондів.
3. Показники, що характеризують стан та рух основних фондів.
4. Ефективність використання основних фондів: поняття та критерії оцінки.

Заняття 2

1. Нематеріальні активи підприємства: особливості формування та відтворення.
2. Довгострокові фінансові інвестиції.

3. Оборотні активи підприємства: економічна сутність та класифікація.
  4. Запаси як складова ресурсного забезпечення підприємства.
  5. Сутність і класифікація грошових активів підприємства.
- Рекомендована література:* 1, 2, 10, 11, 13, 16, 17, 30, 34, 38, 42, 49, 54, 58, 62, 68.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 8:

- 1. Який метод визначення залишкової вартості дозволяє врахувати як фізичний, так і моральний знос основних фондів?**
  1. Під час визначення залишкової вартості як різниці між відтворювальною вартістю та нарахованою амортизацією.
  2. Під час визначення залишкової вартості як різниці між первісною вартістю та нарахованою амортизацією.
  3. Під час визначення залишкової вартості як різниці між залишковою вартістю на початок періоду та нарахованою амортизацією.
  4. Під час визначення залишкової вартості як різниці між первісною та ліквідаційною вартістю.
- 2. Залишкова вартість основних фондів відображає:**
  1. Ще не перенесену на вироблену продукцію, послуги частину їх вартості.
  2. Можливу ціну продажу основних фондів.
  3. Різницю між відновлювальною і первісною вартістю основних фондів.
  4. Повністю перенесену на вироблену продукцію частину їх вартості.
- 3. Що означає моральне зношення основних фондів?**
  1. Зниження вартості засобів праці, обумовлене зниженням відтворення діючих чи створених аналогічних нових основних фондів.
  2. Часткову чи повну втрату споживчих якостей у процесі експлуатації.
  3. Правильні обидві відповіді.
  4. Можливу ціну продажу основних фондів.
- 4. Який з показників характеризує ефективність використання основних фондів?**
  1. Фондовіддача.
  2. Коефіцієнт зносу.
  3. Коефіцієнт відновлення.
  4. Коефіцієнт фондомісткості.
- 5. Який із перерахованих показників характеризує інтенсивність скорочення розмірів основних фондів підприємства?**
  1. Коефіцієнт вибуття.
  2. Коефіцієнт зносу.
  3. Норма амортизації.
  4. Коефіцієнт придатності.
- 6. Яка ознака характерна для поділу основних фондів підприємства на активну і пасивну частину?**
  1. Характер участі у виробничих процесах.
  2. Рівень дохідності.
  3. Цільове призначення.
  4. Паспортна продуктивність.
- 7. Інтенсивність зносу основних фондів залежить від:**
  1. Характеру та умов експлуатації.
  2. Їх виду.
  3. Якості виготовлення.
  4. Всі відповіді правильні.
- 8. Внаслідок переоцінки первісна вартість основних фондів заміщується на вартість:**
  1. Відновлювальну.

2. Залишкову.
3. Ринкову.
4. Ліквідаційну.

9. Розмежування виробничих фондів підприємства на основні та оборотні фонди здійснюється залежно:

1. Способу перенесення своєї вартості у процесі виробництва на готову продукцію.
2. Тривалість кругообігу.
3. Умов відновлення.
4. Всі відповіді правильні.

10. Чи розрізняються поняття "основні фонди підприємства" та "матеріально-технічна база підприємства"?

1. Так, друге поняття більш вузьке.
2. Так, перше поняття більш вузьке.
3. Ні, ці поняття ідентичні.
4. Ці поняття не мають зв'язку.

11. Чим відрізняються між собою поняття "основні фонди" та "основні засоби"?

1. Одиницями виміру: перші вимірюються у натурально - уречевлених одиницях, другі - у вартісних.
2. Об'єктом оцінки: перші являють собою вартість засобів праці, другі - обсяг грошових засобів, які вкладені в них.
3. Кількісним вимірюванням (величиною).
4. Ці поняття не мають зв'язку.

12. Що відбувається з натурально-уречевленою формою основних фондів у процесі їх експлуатації?

1. Вона споживається.
2. Нічого не відбувається.
3. Переноситься на продукцію, що виготовляється.
4. Змінюється залежно від інтенсивності використання.

13. Чи співпадають між собою величина основних фондів та основних засобів?

1. Ці поняття протилежні за значенням.
2. Так, але тільки на момент введення їх в дію.
3. Так, завжди співпадають.
4. Ні, ніколи не співпадає.

14. Коефіцієнт фондівіддачі основних фондів за обсягом реалізованої продукції характеризує:

1. Обсяг реалізованої продукції, що припадає на одну гривню вартості основних фондів.
2. Загальний обсяг реалізації, що припадає на одиницю обігових фондів підприємства.
3. Загальну вартість фондів, що приходиться на одиницю товарної продукції.
4. Загальну вартість фондів, що припадає на одного працюючого.

15. Основні фонди під час зарахування їх на баланс підприємства в результаті придбання будівництва оцінюються за:

1. Повною первісною вартістю.
2. Ринковою вартістю.
3. Відновлювальною вартістю.
4. Залишковою вартістю.

16. Рівень прогресивності основних фондів залежить від:

1. Рівня технічної оснащеності.
2. Рівня співвідношення виробничих і невиробничих основних фондів.
3. Терміну експлуатації основних фондів.

4. Співвідношення активної та пасивної частини основних фондів.

17. Показник фондівдачі основних фондів характеризує:

1. Обсяг випуску продукції в розрахунку на одиницю середньорічної вартості основних виробничих фондів.
2. Обсяг випуску продукції в розрахунку на одиницю середньорічної вартості основних і оборотних виробничих фондів.
3. Обсяг випуску продукції в розрахунку на одиницю потужності підприємства.
4. Всі відповіді правильні.

18. Характерною особливістю основних виробничих фондів є:

1. Тривалий час функціонування у виробничому процесі.
2. Одночасне перенесення своєї вартості на вартість готової продукції.
3. Повна зміна своєї форми і розмірів після участі у виробничому процесі.
4. Зміна натурально-уречевленої форми у процесі використання.

19. Початкова балансова вартість основних виробничих фондів — це:

1. Вартість основних фондів на момент їх встановлення.
2. Вартість основних фондів на початок року.
3. Вартість відтворення основних фондів у сучасних умовах.
4. Всі відповіді правильні.

Типові задачі теми 8

Задача 1, 4, 7, 10

На промисловому підприємстві витрати сировини та матеріалів за квартал становитимуть 2110,0 тис. грн., випуск продукції (за собівартістю) за квартал передбачено у розмірі 2640,0 тис. грн., норма запасу сировини та матеріалів (у днях) – 37 днів, норма запасу готової продукції – 5 днів, потреба в інших оборотних активах становить 82,1 тис. грн.

Завдання:

1. Визначте потребу підприємства в оборотних активах.
2. Які фактори впливають на потребу підприємства в оборотних активах?

Задача 2, 5, 9

Дані балансу підприємства наступні: необоротні активи за первісною вартістю – 100,0 тис. грн., знос необоротних активів – 20 тис. грн., запаси за вартістю придбання – 60,0 тис. грн., інші активи – 12,0 тис. грн., власний капітал – 90,0 тис. грн., довгострокові пасиви – 22,0 тис. грн., короткострокові фінансові зобов'язання – 40,0 тис. грн.

Завдання:

1. Визначте розмір чистих активів підприємства.
2. Які фактори впливають на розмір чистих активів підприємства?

Задача 3, 6, 8

Поточна вартість цілісного майнового комплексу визначена на рівні 1500 тис. грн. За попередніми розрахунками період експлуатації 5 років. Чистий грошовий потік наведено в таблиці 1. Ліквідаційна вартість комплексу наприкінці експлуатації – 120,0 тис. грн. Середньорічна ставка дисконтування чистого грошового потоку – 17 %.

Період	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік	5-й рік
Значення	330,0	410,0	350,0	270,0	190,0

Завдання:

1. Перевірте, чи відповідає поточна вартість комплексу дійсності.
2. Дайте визначення поняття «чистий грошовий потік».

Тема 9. Фінансові ресурси (капітал підприємства)

Заняття 1

1. Сутність, склад, класифікація фінансових ресурсів підприємства.
  2. Власний капітал підприємства, особливості його формування.
  3. Позиковий капітал підприємства.
  4. Планування обсягу і структури капіталу підприємства.
  5. Резерви зростання капіталу підприємства.
- Рекомендована література:* 2, 3, 11, 12, 16, 18, 19, 23, 25, 27, 33, 43, 51, 70.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 9:

- 1. Фінансові ресурси підприємства, що спрямовані на формування його активів, - це:**
  1. Інвестований капітал.
  2. Власний капітал.
  3. Позиковий капітал.
  4. Пайовий капітал.
- 2. Фінансові ресурси підприємства, що належать йому на правах власності та використовуються для формування частини його активів:**
  1. Власний капітал.
  2. Інвестований капітал.
  3. Позиковий капітал.
  4. Пайовий капітал.
- 3. Фінансові ресурси, що залучаються для формування частини його активів із зобов'язанням повернути їх в обумовлений термін:**
  1. Позиковий капітал.
  2. Власний капітал.
  3. Інвестований капітал.
  4. Пайовий капітал.
- 4. Первісна сума власного капіталу підприємства, що формується для початку здійснення господарської діяльності:**
  1. Статутний капітал.
  2. Основний капітал.
  3. Оборотний капітал.
  4. Резервний капітал.
- 5. До складу позикового капіталу не належать:**
  1. Пайовий капітал.
  2. Поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці.
  3. Кредиторська заборгованість.
  4. Довгострокові кредити банків.
- 6. Фінансова структура капіталу характеризується співвідношенням:**
  1. Власного та позикового капіталу.
  2. Основного та оборотного капіталу.
  3. Довгострокових та короткострокових зобов'язань.
  4. Капіталу, що інвестований в активи у матеріальній та нематеріальній формах.
- 7. Власний капітал підприємства не може бути представлений у формі:**
  1. Довгострокових кредитів банків.
  2. Статутного капіталу.
  3. Резервного капіталу.
  4. Пайового капіталу.
- 8. Власний капітал має таку позитивну особливість, як:**
  1. Простота залучення.
  2. Широка можливість залучення коштів.

3. Зростання ризику втрати фінансової стійкості.
4. Обмеженість щодо підвищення рентабельності власного капіталу.

9. Позиковий капітал має такий недолік, як:

1. Зростання ризику втрати фінансової стійкості.
2. Простота залучення.
3. Широка можливість залучення коштів.
4. Обмеженість щодо підвищення рентабельності власного капіталу.

10. Ефект фінансового леверіджу полягає у:

1. Підвищенні рентабельності власного капіталу за рахунок збільшення частки позикового капіталу.
2. Підвищенні рентабельності власного капіталу за рахунок зниження частки позикового капіталу.
3. Зниженні рентабельності власного капіталу за рахунок збільшення частки позикового капіталу.
4. Зниженні рентабельності власного капіталу за рахунок підвищення частки позикового капіталу.

11. Обіговими фондами є:

1. Предмети та засоби праці, які беруть участь тільки у одному виробничому циклі, за який повністю переносять вартість на вартість виробленої продукції.
2. Предмети праці, що беруть участь у виробничому процесі та переносять свою вартість на вартість виробленої продукції.
3. Засоби та предмети праці, що має підприємство та використовує у виробничому процесі.
4. Засоби праці, що поступово переносять свою вартість на вартість готового продукту.

12. Чим відрізняються обігові фонди та фонди обертання?

1. Натурально-речовим складом.
2. Характером перенесення вартості на вартість готової продукції.
3. Часом застосування у виробничому процесі.
4. Всі відповіді правильні.

13. Незавершене виробництво - це:

1. Предмети праці, які передані в структурний підрозділ для обробки і знаходяться в ньому до стадії завершення роботи.
2. Елементи готової продукції, що реалізуються за внутрішніми цінами інших структурних підрозділів.
3. Напівфабрикати, що передані у інші виробничі підрозділи.
4. Напівфабрикати, що реалізовані іншим підприємством.

Типові задачі з теми 9

Задача 1, 4, 7, 10

Господарюючим суб'єктом прийнято рішення щодо залучення капіталу за рахунок випуску цінних паперів. Дані в таблиці 1.

Показники	Загальна сума залучення, тис. грн.	Вартість залучення, %
Акції	200, 0	12, 0
Облігації	100, 0	10,0

Завдання:

1. Розрахуйте середньозважену вартість капіталу, що залучається.
2. Поясніть різницю між акціями та облігаціями.

Задача 2, 5, 9

На підставі вихідної інформації (таблиця 1) визначте середньозважену вартість капіталу підприємства «А»

Показники	Питома вага в загальній сумі залученого капіталу, %	Вартість залучення, %
Акціонерний капітал	60,0	12,0
Довгостроковий позиковий капітал	20,0	18,0
Короткостроковий позиковий капітал	20,0	14,0

Завдання:

1. Яким чином зміниться показник середньозваженої вартості капіталу за умов зниження питомої ваги акціонерного капіталу до 40,0 %?
2. Яким чином зміниться показник середньозваженої вартості капіталу за умов зростання довгострокового і короткострокового капіталів до 30,0%?

Задача 3, 6, 8

Загальний розмір капіталу підприємства становить 190,0 тис. грн., з яких власний – 130,0 тис. грн., позиковий – 60,0 тис. грн., рентабельність активів – 13,5 %, рівень ставки відсотка за кредит (з урахуванням премії за ризик – 11 %), ставка податку на прибуток – 25,0 %.

Завдання:

1. Визначте ефект фінансового леверіджу по підприємству.
2. Поясніть, що таке фінансовий леверідж.

Змістовий модуль 4. Економічні результати господарсько-фінансової діяльності підприємства

Тема 10. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції

Заняття 1

1. Сутність понять «витрати», «поточні витрати підприємства», «собівартість продукції, послуг та робіт».
2. Особливості складу поточних витрат в окремих галузях економіки.
3. Поняття управлінський, бухгалтерський, податковий облік витрат.

Заняття 2

1. Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення.
2. Методи калькулювання собівартості. Кошторис витрат виробництва.
3. Методичні інструменти аналізу поточних витрат підприємства.

Рекомендована література: 2, 13, 15, 17, 21, 22, 24, 35, 36, 38, 48, 50, 55, 60, 67, 70.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 10:

1. Що покладено в основу економічного підходу до обліку поточних витрат підприємства?

1. Економічну природу виникнення витрат.
2. Економічну природу відшкодування витрат.
3. Класифікацію центрів функціональної відповідальності на підприємстві.
4. Класифікацію виконавців, які зайняті на облікових операціях.

2. Як змінюються постійні витрати на одиницю продукції при збільшенні обсягів виробництва в короткостроковому періоді?

1. Не змінюються.
2. Зменшуються.
3. Збільшуються.

4. Частково зменшуються.
- 3. Виробнича собівартість включає:**
  1. Прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальновиробничі прямі витрати.
  2. Всі витрати підприємства на виробництво продукції плюс витрати на її реалізацію.
  3. Прямі та непрямі матеріальні витрати плюс прямі витрати на оплату праці.
  4. Прямі матеріальні витрати плюс витрати на збут.
- 4. Метод розрахунку кошторисних ставок розподілу витрат використовується для калькулювання:**
  1. Непрямих витрат.
  2. Прямих витрат.
  3. Комплексних витрат.
  4. Змінних витрат.
- 5. За якою ознакою розподіляються витрати промислового підприємства на прямі та непрямі?**
  1. Залежно від способу віднесення витрат на собівартість окремих видів продукції.
  2. Залежно від ступеня однорідності.
  3. За економічним характером витрат.
  4. За ступенем реагування на зміну обсягів виробництва.
- 6. Що із нижченаведеного включається до витрат на збут?**
  1. Витрати на передпродажну підготовку, сертифікацію, витрати на утримання основних фондів, що обслуговують процес збуту.
  2. Вартість сировини і матеріалів, витрати на дослідження та впровадження у виробництво нової продукції.
  3. Амортизаційні відрахування на повне відновлення усіх основних фондів, витрати від знецінення запасів.
  4. Усі відповіді правильні.
- 7. За якою ознакою витрати виробництва та оборотність підприємства поділяють на умовно-постійні та змінні?**
  1. Залежно від реакції на зміну обсягу діяльності.
  2. За економічним характером витрат.
  3. Залежно від об'єкта калькулювання витрат.
  4. За характером віднесення на об'єкт калькулювання витрат.
- 8. Витрати, що змінюються у відносно меншій пропорції до обсягів виробництва чи реалізації, називаються:**
  1. Регресивними.
  2. Прогресивними.
  3. Пропорційними.
  4. Постійними.
- 9. За валовою продукцією обчислюється:**
  1. Виробнича собівартість.
  2. Повна собівартість.
  3. Собівартість товарної продукції.
  4. Прибуток від реалізації продукції.
- 10. За якою ознакою відрізняється традиційна система обліку собівартості від системи "директ-костинг"?**
  1. За формою зв'язку управлінської і фінансової бухгалтерії.
  2. За всіма переліченими.
  3. За повнотою витрат, що враховуються.
  4. За оперативністю обліку витрат.

11. Грошове відображення витрат виробничих факторів, необхідних для здійснення підприємством своєї виробничої діяльності, являють собою:

1. Поточні витрати.
2. Фінансові витрати.
3. Інвестиційні витрати.
4. Фінансові результати діяльності.

12. Накладні витрати відображають:

1. Ресурси, використані в процесі обслуговування і управління виробництвом.
2. Ресурси, використані в процесі безпосереднього виготовлення продукції.
3. Ресурси, використані в процесі реалізації продукції.
4. Ресурси, використані на оплату праці виробничого персоналу.

13. Собівартість реалізації позаобігових активів відноситься до:

1. Інших витрат.
2. Фінансових витрат.
3. Операційних витрат.
4. Витрати на збут.

14. Чи включається до поточних витрат виплата дивідендів особам, які вклали свій капітал у підприємство?

1. Не включається.
2. Включається у повному обсязі.
3. Включається у частині капіталу, який вкладено безпосередньо у виробництво.
4. Включається до складу повної собівартості продукції.

15. В основу економічного підходу до обліку поточних витрат підприємства покладено:

1. Витрати втрачених можливостей, тобто суму грошей, яку можна було б отримати при найбільш ефективному використанні ресурсів.
2. Витрати, що оцінюють фактичне використання ресурсів у поточних цінах придбання цих ресурсів.
3. Витрати, пов'язані з формуванням персоналу підприємства.
4. Витрати на маркетингові дослідження та заходи.

16. Економічний зміст поняття "витрати" характеризує:

1. Суму спожитих виробничих факторів, необхідних для здійснення підприємством своєї виробничо-реалізаційної, фінансової та інвестиційної діяльності.
2. Суму, яка необхідна для закупівлі нового обладнання, аби продовжити виробничий цикл.
3. Суму грошових коштів, яка використана у поточному періоді підприємством для своєї виробничо-реалізаційної, фінансової та інвестиційної діяльності.
4. Всі відповіді правильні,

17. Приріст витрат у розрахунку на гривню виробленої продукції характеризують:

1. Граничні показники витрат.
2. Відносні показники витрат.
3. Абсолютні показники витрат.
4. Середні показники витрат.

18. Витрати, які характеризують приріст загальних витрат при збільшенні обсягів виробництва чи реалізації продукції на одиницю, називають:

1. Маржинальними.
2. Постійні витрати.
3. Середні витрати.
4. Змінні витрати.

19. Характеристику витрат ресурсів залежно від напрямку і місця використання, виду виробу надають:

1. Калькуляційні статті.
2. Економічні елементи.
3. Кошторис витрат підприємства.
4. Виробнича собівартість продукції.

20. Пропорційні, дигресивні та прогресивні витрати поділяють в структурі на:

1. Умовно-змінні витрати.
2. Умовно-постійні витрати.
3. Прямі витрати.
4. Комплексні витрати.

Типові задачі з теми 10

Задача 1, 4, 7, 10

Складання кошторису витрат на виробництво за їх економічними елементами.

Виробничо-торговельна фірма «Славутич» очікує досягти у розрахунковому році рівня найважливіших показників своєї діяльності, наведених у табл. 1.

Таблиця 1

Вихідні показники для складання кошторису витрат на виробництво фірми «Славутич», ТИС. ГРН.

Показник	Базисний рік	Розрахунковий рік
Матеріальні витрати на виробництво продукції	9100	10000
Амортизаційні відрахування	760	800
Витрати на оплату праці	3740	3800
Інші поточні витрати	195	200
Виручка від реалізації товарної продукції	17280	19200
Доходи від одержання виплат за відсотками	80	100
Витрати на виплату відсотків	345	400

Завдання:

1. Скласти кошторис витрат на виробництво за економічними елементами для розрахункового періоду.

2. Обчислити відсоток зниження питомих витрат на виробництво (в розрахунку на 1 гривню виручки від реалізації продукції).

Задача 2, 5, 9

Визначення прямих і непрямих витрат на виробництво, виробничої та повної собівартості одиниці продукції. У звітному році підприємство мало такі витрати в розрахунку на одну великогабаритну пральну машину, грн.:

- сировина і матеріали, енергія технологічна — 632,00;
- основна заробітна плата виробничих робітників — 95,00л
- додаткова заробітна плата виробничих робітників — 30,00;
- відрахування у фонд соціального страхування — 46,25;
- витрати на утримання та експлуатацію устаткування — 76,00;
- покупні вироби і напівфабрикати — 8,00;
- загальновиробничі витрати — 14,60;
- загальногосподарські витрати — 13,00;
- інші виробничі витрати — 2,00;

- позавиробничі (комерційні) витрати — 72,50.

Завдання: Розрахувати виробничу та повну собівартість виготовлення однієї пральної машини.

Задача 3, 6, 8

Визначення мінімального річного обсягу продукції, що забезпечує безбитковість виробництва. На малому підприємстві витрати на оренду приміщень та їх утримання становлять 4000 тис. грн. на рік, а витрати на управління, інженерне і виробничо-господарське обслуговування та амортизаційні відрахування — 3000 тис. грн. Змінні витрати на один виріб складають 200 грн., його продажна ціна — 300 грн.

Визначити мінімальний обсяг випуску продукції на рік, який забезпечує безбитковість виробництва.

Тема 11. Доходи та цінова політика підприємства

Заняття 1

1. Сутність та механізм формування доходів від операційної діяльності підприємства.
2. Цінова політика підприємства. Методи ціноутворення.
3. Планування доходів підприємства.
4. Резерви зростання доходів підприємства.

Рекомендована література: 7, 12, 16, 19, 23, 24, 28, 31, 40, 42, 51, 55, 63, 66, 70.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 11:

1. Дохід від реалізації продукції (послуг) слід віднести до доходу від:

1. Фінансової діяльності.
2. Операційної діяльності.
3. Інвестиційної діяльності.
4. Надзвичайних подій.

2. Дохід від оренди активів слід віднести до доходів від:

1. Фінансової діяльності.
2. Інвестиційної діяльності.
3. Операційної діяльності.
4. Надзвичайних подій.

3. Дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства слід віднести до доходів від:

1. Інвестиційної діяльності.
2. Операційної діяльності.
3. Фінансової діяльності.
4. Надзвичайних подій.

4. Відповідно до чинного законодавства прибуток підприємства характеризується як:

1. Сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.
2. Кошти, що надійшли від продажу товарів і надання послуг.
3. Загальний дохід від реалізації продукції, робіт, послуг.

4. Дохід підприємства за вирахуванням відповідних податків і зборів.

5. Чистий прибуток підприємства (за звичайних умов) буде тим більшим, чим більший:

1. Прибуток від звичайної діяльності.
2. Розмір витрат виробництва.
3. Розмір податкових ставок.

4. Розмір постійних витрат.
- 6. Рентабельність продажів буде тим вищою, чим:**
  1. Нижчий буде рівень сукупних витрат із виробництва та реалізації продукції.
  2. Більшим буде обсяг продажів.
  3. Вища буде ставка податку на прибуток.
  4. Вища буде собівартість продукції.
- 7. Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, не може бути використаний на:**
  1. Оплату оренди приміщень.
  2. Розвиток виробництва.
  3. Стимулювання праці робітників.
  4. Виплату дивідендів по випущених акціях.
- 8. Податок на додану вартість, акцизний збір, мито відносяться до:**
  1. Ціни продукції.
  2. Собівартості продукції.
  3. Результатів інвестиційної діяльності.
  4. Фінансових результатів.
- 9. До загальнодержавних податків та інших обов'язкових платежів не відноситься:**
  1. Податок на прибуток.
  2. Плата за землю.
  3. Акцизний збір.
  4. Ринковий збір.
- 10. До місцевих податків і зборів не відноситься:**
  1. Акцизний збір.
  2. Ринковий збір.
  3. Податок на рекламу.
  4. Комунальний податок.

Типові задачі з теми 11

Задача 1, 4, 7, 10

На підприємстві склалася така економічна ситуація. Залишки нереалізованої продукції на початок року склали: за оптовими цінами підприємства 1140 тис. грн.; за виробничою собівартістю 775 тис. грн. Випуск товарної продукції в планованому році був таким: за оптовими цінами підприємства 17780 тис. грн.; за виробничою собівартістю 11250 тис. грн. Залишки нереалізованої продукції на кінець року 24 дні.

Випуск продукції рівномірний.

Завдання:

1. Розрахувати обсяг реалізації продукції.
2. Визначити величину прибутку.

Задача 2, 5, 9

Доход (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг) становить - 560,0 тис. грн. Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) - 380,0 тис. грн. Торговельна знижка оптовій базі - 30,0 тис. грн.

Акцизний збір - 45,0 тис. грн. Адміністративні витрати - 25,0 тис. грн. Інші операційні доходи - 35,0 тис. грн. Витрати па збут - 15,0 тис. грн. Інші операційні витрати - 22,0 тис. грн.

Завдання:

1. Розрахувати чистий дохід, валовий прибуток.
2. Проаналізувати фінансовий результат від операційної діяльності.
3. Визначити рентабельність продажів.

Задача 3, 6, 8

1. Вартість залишків нереалізованої продукції (в оптових цінах) на початок року - 300 тис. грн.;
2. Обсяг випуску товарної продукції за рік (в оптових цінах) - 1120 тис. грн.;
3. Вартість залишків нереалізованої продукції (в оптових цінах) на кінець року - 100 тис. грн.

Завдання:

1. Визначити суму доходу отриманого підприємством від продажу продукції у звітному періоді (рік).
2. Визначити чистий дохід підприємства.

Тема 12. Фінансові результати діяльності підприємства

Заняття 1

1. Сутність доходів підприємства, їх призначення, склад та джерела утворення.
2. Доходи від операційної діяльності підприємства.
3. Доходи від фінансової та інвестиційної діяльності підприємств.

Заняття 2

1. Сутність та функції прибутку, його значення в діяльності підприємства, джерела утворення.
2. Показники прибутку та рентабельності, фактори, що впливають на рентабельність діяльності підприємства.
3. Стратегія управління прибутком підприємства, етапи розробки.
4. Механізм розподілу та використання чистого прибутку підприємства.

Рекомендована література: 7, 8, 12, 16, 18, 23, 26, 31, 43, 47, 56, 68, 70.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 12:

1. Дохід підприємства характеризує:

1. Результат здійснення усіх видів діяльності підприємства за певний період часу.
2. Чистий результат діяльності підприємства за певний період часу.
3. Грошовий потік, отриманий підприємством за певний період часу.
4. Чистий грошовий потік, отриманий підприємством за певний період часу.

2. Прибуток підприємства як економічна категорія визначає:

1. Кінцевий результат діяльності підприємства, отримання якого є необхідною умовою розширеного відтворення на підприємстві.
2. Різницю між ціною та собівартістю продукції.
3. Результат здійснення усіх видів діяльності підприємства.
4. Фінансовий результат діяльності підприємства.

3. Прибуток підприємства як економічний показник характеризує:

1. Різницю між доходами підприємства та його поточними витратами.
2. Кінцевий результат діяльності підприємства, отримання якого є необхідною умовою розширеного відтворення на підприємстві.
3. Результат здійснення усіх видів діяльності підприємства.
4. Різницю між ціною та виробничою собівартістю продукції.

4. Основною умовою одержання підприємством певної суми прибутку є:

1. Перевищення доходів над витратами.
2. Здійснення господарської діяльності у певному обсязі.
3. Виробництво товарів, що користуються попитом.
4. Проведення маркетингової політики підприємства.

5. Як розуміють необхідний розмір прибутку:

1. Який відповідає потребам підприємства у формуванні цільових фондів фінансових ресурсів.
2. Який забезпечує мінімальний рівень рентабельності на вкладений капітал.
3. Який забезпечує більшу рентабельність, ніж у конкурентів.
4. Який задовольняє вимоги фінансових установ.

6. Рентабельність виробництва продукції визначається як відношення:

1. Прибутку до поточних витрат.
2. Прибутку до валової чи товарної продукції.
3. Валової продукції до прибутку,
4. Товарної продукції до прибутку.

7. Валовий прибуток характеризує:

1. Прибуток від звичайної та надзвичайної діяльності до оподаткування.
2. Виручку від реалізації, зменшену на податки, що входять до складу ціни та собівартість реалізованої продукції.
3. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування.
4. Прибуток від усіх видів діяльності підприємства.

8. Прибуток від операційної діяльності визначається як:

1. Валовий прибуток за мінусом адміністративних витрат та витрат на збут.
2. Доходи від реалізації продукції за мінусом податків, що входять до складу ціни та собівартості продукції.
3. Валового прибутку за мінусом поточних витрат підприємства.
4. Різницю між доходами та витратами на збут.

9. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування характеризує:

1. Прибуток від операційної діяльності, збільшений на прибуток від фінансової та інвестиційної діяльності та іншої звичайної діяльності.
2. Доходи від реалізації продукції за мінусом податків, що входять до складу ціни та собівартості продукції.

3. Валовий прибуток за мінусом адміністративних витрат та витрат на збут.
  4. Валові доходи за мінусом валових витрат.
- 10. Доходи від реалізації фінансових інвестицій відносяться до:**
1. Інших доходів підприємства.
  2. Операційних доходів підприємства.
  3. Фінансових доходів підприємства.
  4. Валових доходів підприємства.
- 11. Рентабельність діяльності підприємства — це:**
1. Відносний показник ефективності діяльності підприємства.
  2. Частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробництво та реалізацію продукції.
  3. Різниця між доходами та поточними витратами підприємства.
  4. Різниця між чистими доходами та прямими витратами підприємства.
- 12. Доходи від реалізації іноземної валюти відносяться до:**
1. Інших доходів підприємства.
  2. Інших операційних доходів.
  3. Фінансових доходів.
  4. Валового прибутку.
- 13. Рентабельність окремих видів продукції обчислюється як відношення:**
1. Прибутку, що включається в ціну виробу, до собівартості виробу.
  2. Прибутку від реалізації до виручки від реалізації.
  3. Чистого прибутку до виручки від реалізації.
  4. Валового прибутку до доходів від реалізації.
- 14. Можливий прибуток підприємства визначає:**
1. Плановий прибуток, який досягається у разі повного використання наявних ресурсів, нормативної собівартості продукції, запланованих обсягів реалізації.
  2. Обсяг прибутку, достатній для фінансування запланованих інвестиційних проектів власними коштами.
  3. Плановий прибуток, який є умовою самофінансування підприємства.
  4. Плановий прибуток підприємства, скоригований на зміну нормативної собівартості.
- 15. Який з наведених показників використовується для розрахунку цільового прибутку:**
1. Прогнозне значення приросту спеціальних фінансових коштів.
  2. Прогнозний приріст витрат підприємства.
  3. Плановий обсяг виробництва продукції.
  4. Нормативний показник витрат підприємства.
- 16. Звичайний дохід (прибуток) підприємства формується за рахунок:**
1. Грошових надходжень від основної діяльності підприємства (фірми).
  2. Різниць в цінах сировини, матеріалів та готової продукції.
  3. Використання факторів виробництва.
  4. Немає правильної відповіді.
- 17. Рентабельність оборотних коштів підприємства — це:**
1. Величина прибутку підприємства у розрахунку на 1 гривню оборотних коштів.
  2. Величина доходу підприємства у розрахунку на 1 гривню оборотних коштів.
  3. Величина оборотних коштів підприємства у розрахунку на 1 гривню прибутку.
  4. Величина прибутку у розрахунку на 1 гривню виробничих фондів.

Типові задачі з теми 12

Задача 1, 10

Обчислення величини балансового прибутку підприємства на наступний рік. Обчислити величину балансового прибутку підприємства на наступний рік, враховуючи такі очікувані показники його виробничо-господарської діяльності, тис. грн.:

- 1) обсяг продажу виробленої продукції — 6800;
- 2) повні витрати на виробництво товарної продукції — 4600;
- 3) залишки готової продукції на складах підприємства на початок і кінець розрахункового року — відповідно 200 та 100;
- 4) витрати на реалізацію продукції — 50;
- 5) дивіденди від придбаних акцій — 10;
- 6) дохід від оренди майна підприємства — 25.

Задача 2, 6

Обчислення чистого прибутку і рентабельності товарообмінної операції. Компанія «Інтеркобо» здійснює свою комерційну діяльність, використовуючи товарообмінні (бартерні) операції. Зокрема, вона обмінює бензин на насіння соняшнику, організовує з нього виробництво олії і шроту та реалізовує ці продукти на зовнішньому й внутрішньому ринках.

За розрахунковий рік компанія організувала виробництво 1540 т соняшnikової олії і 1433 т шроту. Валові витрати на виробництво олії та шроту склали 739710 дол. США.

Олія соняшnikова йде на експорт у повному обсязі. Ціна реалізації 1 т олії — 555 дол. США (без ПДВ). Шрот реалізується на внутрішньому ринку сільським споживачам за ціною 58,5 дол. США за 1 т (у тому числі ПДВ становить 20 % продажної ціни). Ставка податку (платежів у бюджет) дорівнює 30 % від одержаного валового прибутку.

Завдання:

1. Обчислити абсолютну величину чистого прибутку від комерційної діяльності компанії «Інтеркобо».
2. Розрахувати рентабельність товарообмінних операцій (за валовим і чистим прибутком).

Задача 3, 7

Обчислення потрібної зміни рентабельності виробництва продукції задля забезпечення певного приросту прибутку. У базисному періоді обсяг реалізованої продукції бавовняної фабрики становив 1800 тис. грн. У розрахунку на кожну гривню валових витрат на виробництво продукції було одержано 0,24 грн. прибутку.

Визначити:

- 1) на скільки відсоткових пунктів необхідно збільшити рівень рентабельності продукції в наступному за базисним році, щоб за незмінних цін забезпечити приріст прибутку на суму 60000 грн.;
- 2) на скільки відсоткових пунктів має змінитися рівень рентабельності продукції, якщо прибуток зросте на 9 % при одночасному зменшенні валових витрат на виробництво на 7 %.

Задача 4, 9

Визначення коефіцієнта фінансової стабільності підприємства. Приватизоване виробниче підприємство «Полімер» має показники своєї діяльності, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Окремі показники виробничо-фінансової діяльності підприємства «Полімер» за звітний і розрахунковий роки, тис. грн.

Показник	Звітний рік	Розрахунковий рік
Капітал фірми (основні фонди і нематеріальні активи)	16800	17300

Оборотні кошти	7900	8200
Загальні активи	21500	22400
Накопичений капітал (залишок минулих років)	5200	5800
Короткотермінові зобов'язання	2400	2200
Загальний борг фірми	10700	10300
Обсяг продажу продукції	29500	33450
Балансовий прибуток	4200	4600

Завдання:

1. Розрахувати інтегральний коефіцієнт фінансової стабільності виробничого підприємства за звітний і наступний за ним рік.

2. Зробити висновок щодо фінансової стабільності підприємства, враховуючи, що якщо розрахунковий коефіцієнт перевищує 3, то фірма досягла стабільного фінансового стану, коефіцієнт 1,8 і менше — свідчить про нестабільний фінансовий стан підприємства.

Задача 5, 8

Визначення беззбиткового обсягу продажу продукції за умови зниження продажної ціни. Акціонерне товариство «Радикал» досягло таких результатів своєї виробничо-комерційної діяльності за рік:

- обсяг продажу продукції — 100000 одиниць (штук);
- продажна ціна за одиницю продукції — 100 грн.;
- змінні витрати на весь обсяг продукції — 3000000 грн.;
- постійні витрати на весь обсяг продукції — 5000000 грн.

Проте кон'юнктура ринку вимагає від акціонерного товариства знизити продажну ціну зі 100 до 80 грн. за одиницю продукції, аби залишитися на ньому як продавець власних товарів.

Завдання:

1. Визначити необхідний обсяг продажу продукції, який спроможний забезпечити:
  - обсяг виробництва продукції без збитків, тобто з нульовою рентабельністю (виручка від реалізації лише відшкодовує валові витрати);
  - величину прибутку, що досягнуто в попередньому році від реалізації продукції.

Змістовий модуль 5. Інтегральна оцінка стану підприємства

Тема 13. Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки

Заняття 1

1. Поняття ефективності діяльності підприємства.
2. Показники та критерії ефективності.
3. Система показників ефективності діяльності підприємства.
4. Основні та допоміжні показники ефективності.

Заняття 2

1. Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства.
2. Особливості оцінки ефективності інвестиційної діяльності підприємства.
3. Оцінка ефективності інноваційних проєктів.
4. Резерви підвищення ефективності діяльності підприємства.

Рекомендована література: 2, 7, 12, 16, 23, 32, 34, 43, 47, 56, 63, 65, 70.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 13:

1. Як перекладається з латинської мови термін «ефект»?:

1. Результат.
2. Початок.

3. Кінець.

4. Середина.

2. Яким може бути значення економічного ефекту?

1. Позитивним, негативним, нульовим.

2. Позитивним.

3. Негативним.

4. Нульовим.

3. Ефективність виробництва – це:

1. Комплексна оцінка кінцевих результатів використання необоротних та оборотних активів, трудових і фінансових ресурсів та нематеріальних активів за певний період часу.

2. Комплексна оцінка кінцевих результатів використання необоротних та оборотних активів.

3. Оцінка кінцевих результатів використання трудових і фінансових ресурсів.

4. Правильної відповіді немає.

4. Відносний показник ефективності роботи підприємства називається:

1. Рентабельність.

2. Прибутковість.

3. Ліквідність.

4. Мобільність.

5. Співвідношення результатів роботи підприємства до витрат (ресурсів) носить назву:

1. Ефективність підприємства.

2. Прибутковість підприємства.

3. Мобільність підприємства.

4. Правильної відповіді немає.

6. Які показники характеризують інтенсивність господарювання на підприємстві?

1. Прибуток, рентабельність.

2. Прибуток.

3. Рентабельність.

4. Збиток.

7. Який показник відображає ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів?

1. Рентабельність власного капіталу.

2. Рентабельність запозиченого капіталу.

3. Рентабельність акціонерного капіталу.

4. Рентабельність підприємства.

8. Який показник характеризує ефективність витрат на виробництво і збут продукції?

1. Рентабельність продукції.

2. Рентабельність капіталу.

3. Рентабельність підприємства.

4. Правильної відповіді немає.

9. Прибуток – це:

1. Частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства.

2. Сума будь-яких витрат підприємства у грошовій формі.

3. Залучення необхідних коштів для покриття потреби підприємства в основному і оборотному капіталу.

4. Виручка від реалізації всього обсягу товарів та послуг підприємства.

Типові задачі з теми 13

Задача 1,10

Визначення економічного ефекту, диференціала і плеча фінансового важеля рентабельності (фінансового лівериджу). За звітний рік виробнича фірма інвестувала розвиток власного виробництва на суму 100 тис. грн. Рентабельність інвестицій досягла 20 %. Фінансові ресурси фірми становили: власний капітал — 100 тис. грн.; позиковий капітал — 50 тис. грн.; борг — 50 тис. грн. Відсоток за борг складає 15 %.

Розрахувати:

- 1) дохід фірми після вирахування відсотка за борг;
- 2) економічний ефект фінансового важеля;
- 3) диференціал фінансового важеля (фінансового лівериджу);
- 4) коефіцієнт плеча фінансового важеля.

Задача 2, 6

Визначити річний економічний ефект від впровадження заходів щодо механізації та автоматизації технологічного процесу, необхідність в додаткових капітальних вкладеннях і термін їх окупності

Показники	Базовий варіант	Новий варіант
1. Річний обсяг виробництва	1200	1200
2. Собівартість одиниці продукції, грн.	14	5
3. Капітальні вкладення (грн.), в тому числі:		
- в устаткування	18000	28000
- в будинки	15000	13000
- у НДР та ДКР	-	500
- у приріст власних оборотних коштів	-	2000

Задача 3, 9

Визначити річний економічний ефект від виробництва продукції підвищеної якості і термін окупності додаткових капітальних вкладень за такими даними

Показники	Базовий варіант	Новий варіант
1. Собівартість одиниці продукції, грн.	20	27
2. Оптова ціна одиниці продукції, грн.	30	42
3. Річний випуск продукції, шт.	1600	1600
4. Капітальні вкладення (тис. грн.), в тому числі:		
- в устаткування	-	28
- в будинки	-	14
- у НДР та ДКР	-	5

Задача 4, 7

Визначте економічно вигідний варіант заходу щодо впровадження нової техніки і річний економічний ефект від його використання при запланованому розмірі випуску продукції 1000 одиниць виробів на основі таких даних:

Показники	Базовий варіант	1 варіант	2 варіант
1. Собівартість одиниці виробу, грн.	1500	1800	1200
2. Питомі капітальні вкладення в основні фонди, грн.	3000	2500	3500

Задача 5, 8

Встановити величину комерційного ефекту виробника і споживача нової формувальної машини якщо витрати на її виробництво становитимуть 6200 грн., рентабельність виробництва 40 %, ставка податку на прибуток - 30 %. Використання машини дає можливість довести потужність цеху до 20000 виробів на рік. Ціна 1 виробу - 3 грн. Собівартість 1,1 грн.

Супутні капіталовкладення споживача машини дорівнюють 5000 грн. щорічно.
Термін експлуатації машини 5 років.

Тема 14. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Заняття 1

1. Поняття фінансово-майнового стану підприємства.
2. Методи оцінки фінансово-майнового стану підприємства.
3. Експрес-метод діагностики фінансово-майнового стану.

Заняття 2

1. Показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства.
  2. Класифікація фінансової стійкості підприємства.
  3. Сутність рентабельності діяльності підприємства.
  4. Комплексне оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.
- Рекомендована література:* 5, 9, 11, 12, 19, 25, 26, 27, 32, 34, 43, 47, 56, 64, 70.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 14

1. Фінансовий стан підприємства характеризується...

1. Системою показників, що відображають наявність, розміщення й використання фінансових ресурсів.
2. Сукупністю виробничо-господарських факторів.
3. Системою показників, що відображають наявність фінансових ресурсів.
4. Системою показників, що відображають наявність і формування фінансових ресурсів.

2. Фінансовий стан підприємства залежить від...

1. Ефективності використання фінансових ресурсів.
2. Фінансової політики підприємства.
3. Реалізації продукції.
4. Результатів виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності підприємства.

3. Основними завданнями аналізу фінансового стану є...

1. Оцінка ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості та ефективності використання майна підприємства.
2. Дослідження результатів господарської діяльності підприємства.
3. Аналіз бухгалтерської звітності.
4. Дослідження фінансових ресурсів.

4. Фінансовий аналіз є складовою частиною...

1. Аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.
2. Аналізу господарської діяльності підприємства.
3. Аналізу фінансової діяльності підприємства.
4. Аналізу виробничого обліку.

5. Зовнішній фінансовий аналіз має такі особливості:

1. Орієнтація на зовнішніх користувачів.
2. Орієнтація на публічну звітність підприємства та максимальна відкритість результатів аналізу.
3. Різноманітність цілей і інтересів суб'єктів аналізу та множинність об'єктів-користувачів.
4. Здійснення аналізу зовнішніми аналітиками.

6. Основним змістом зовнішнього фінансового аналізу є:

1. Аналіз питань, визначених зовнішніми користувачами.
2. Аналіз питань, визначених зовнішніми аналітиками.
3. Аналіз абсолютних показників прибутку, рентабельності та фінансової стійкості підприємства.
4. Аналіз ліквідності, платоспроможності, ефективності використання майна та капіталу.

7. Основним змістом внутрішнього (традиційного) фінансового аналізу є:

1. Аналіз питань, визначених внутрішніми користувачами.
2. Аналіз ліквідності балансу та платоспроможності підприємства.
3. Аналіз динаміки прибутку, рентабельності, самоокупності та кредитоспроможності підприємства.
4. Оцінка використання майна, капіталу, власних фінансових ресурсів.

8. Прийоми оцінки фінансового стану підприємства - це...

1. Аналіз відносних показників.
2. Факторний аналіз.
3. Аналіз платоспроможності.
4. Аналіз кредитоспроможності.

9. Предметом фінансового аналізу підприємства є...

1. Фінансові ресурси підприємства, їх формування та використання.
2. Майно та капітал підприємства.
2. Основні та оборотні кошти підприємства.
3. Прибуток та цінні папери підприємства.

10. Методи фінансового аналізу - це...

1. Комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства.
2. Статистичні методи.
3. Математичні методи.
4. Формалізовані методи.

11. До неформалізованих методів фінансового аналізу належать:

1. Метод побудови системи аналітичних таблиць.
2. Балансовий метод.
3. Метод відносних чисел.
4. Метод побудови системи показників.

12. До формалізованих методів фінансового аналізу належать:

1. Метод відсоткових чисел.
2. Психологічні методи.
3. Морфологічні методи.
4. Метод експертних оцінок.

13. До моделей фінансового аналізу належать...

1. Індексна.
2. Дескриптивна.
3. Предикативна.
4. Нормативна.

14. Які показники відносять до групи показників ліквідності та платоспроможності?

1. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу.
2. Маневреність власних оборотних коштів.
3. Частка виробничих запасів у активах.
4. Заборгованість кредиторам.

15. Які показники характеризують майновий стан підприємства?

1. Коефіцієнт зносу основних засобів.
2. Головний показник прибутковості.
3. Коефіцієнт покриття запасів.

4. Коефіцієнт критичної оцінки.

16. Коефіцієнт автономії (незалежності) визначається як відношення:

1. Позикові кошти/Власні кошти.
2. Продаж/Матеріальні запаси.
3. Власні оборотні кошти/Майно підприємства,
4. Поточні пасиви/Зобов'язання перед акціонерами

17. Що таке фінансовий стан підприємства?

1. Система показників, що відображають наявність, розміщення й використання фінансових ресурсів.
2. Система показників, що відображають ліквідність та платоспроможність підприємства.
3. Система показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства.
4. Система показників, що відображають ліквідність підприємства.

18. Що таке кризовий фінансовий стан підприємства?

1. Коли запаси й витрати не забезпечуються джерелами їх формування.
2. Коли запаси й витрати забезпечуються джерелами їх формування.
3. Коли запаси й витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами.
4. Коли запаси й витрати забезпечуються за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат.

Типові задачі з теми 14

Задача 1, 6

Визначити рівень рентабельності будівельних підприємств щодо кошторисної вартості зданих замовнику робіт і виробничих фондів. Проаналізуйте отримані результати і визначте підприємство з кращим використанням виробничих фондів при таких вихідних даних у тис.грн

:

	1	2	3
Кошторисна вартість зданих робіт замовнику	45,08	36,9	39,96
Балансова прибуток підприємств	3,15	3,34	2,34
Середньорічна вартість основних виробничих фондів і оборотних засобів	25,29	20,56	21,0

Задача 2, 7

Розрахуйте: прибуток від реалізації продукції, прибуток валовий (до оподаткування), чистий прибуток, рентабельність підприємства (виробництва), рентабельність продукції. Обґрунтуйте відповідь на питання про доцільність створення власного підприємства (обчисліть економічний прибуток).

При створенні підприємства його власник вклав суму 200 тис. грн. Процес виробництва здійснюється в будівлі, яку до організації підприємства він здавав в оренду. Орендна плата становила 50 тис. грн./рік. До організації підприємства його засновник був найманим менеджером з річною заробітною платою 100 тис. грн.

Діяльність новоствореного підприємства характеризується наступними показниками:

Показники	Значення
Обсяг виробництва, од..	10 000
Ціна (без ПДВ), грн./од.	1 000
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	600
Середні залишки оборотних коштів, тис. грн.	200
Витрати, тис. грн.: матеріальні	250

з оплати праці найманих працівників	150
сума нарахованої амортизації	160
інші	140
Доходи від реалізації надлишкового майна, тис. грн.	50
Відсотки, сплачені за кредит, тис. грн.	10
Податки, сплачувані з прибутку,%	24
Ставка за строковими депозитами,%	18

Задача 3, 8

Визначити фактичний і нормативний запас платоспроможності страхової компанії з ризикового страхування згідно таких даних:

1. Валюта балансу - 2500 тис. грн.
2. Нематеріальні активи - 40 тис. грн.
3. Загальна сума зобов'язань (технічні резерви) - 1200 тис. грн.
4. Надходження страхових премій за квартал - 300 тис. грн.
5. Сплачено премій перестраховикам - 150 тис. грн.
6. Виплата страхового відшкодування - 350 тис. грн.
7. Компенсація виплат відшкодування перестраховиками - 90 тис. грн.

Задача 4, 9

Розрахувати показники: рентабельності продукції та рентабельності виробництва.

За рік підприємство реалізувало 450 тис. шт. виробів по ціні 18 грн./шт. Собівартість одного виробу 15 грн.

Середньорічна вартість основних виробничих фондів 2800 тис. грн.

Оборотних засобів - 1500 тис. грн. Податок на прибуток підприємства - 30 %.

Задача 5, 10

Визначте показники ліквідності підприємства та порівняйте їх з нормативними значеннями виходячи з наступних даних:

№ з/п	Статті	Початок року	Кінець року
1.	Виробничі запаси	1600	2000
2.	Незавершене виробництво	130	100
3.	Готова продукція і товари	430	350
4.	Дебіторська заборгованість	250	540
5.	Грошові кошти та їх еквіваленти	120	200
6.	Короткострокові фінансові вкладення	30	25
7.	Короткострокові кредити	610	730
8.	Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	10	50
9.	Кредиторська заборгованість	1125	1110

Змістовий модуль 6. Розвиток підприємства та забезпечення його економічної безпеки

**Тема 15. Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства.
Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку**

Заняття 1

1. Видова класифікація процесів розвитку.
2. Еволюційна та революційна концепції розвитку підприємств.
3. Сучасні моделі розвитку підприємств.

Заняття 2

1. Організаційні форми трансформації підприємств (організацій) та об'єднань.
  2. Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації підприємств.
  3. Методичні підходи до визначення ефективності трансформації господарюючих суб'єктів.
  4. Вітчизняний і зарубіжний досвід трансформації та реструктуризації підприємств.
- Рекомендована література:* 3, 6, 7, 20, 26, 29, 44, 45, 46, 52, 53, 63, 66, 69.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 15:

1. Реструктуризація підприємства – це:

- 1.** Здійснення заходів по реорганізації підприємства з метою його фінансового оздоровлення.
2. Заходи, що проводяться під час провадження у справі про банкрутство.
3. Заходи щодо відновлення платоспроможності боржника.
4. Система заходів щодо підвищення прибутковості підприємства.

2. Які основні завдання розв'язує реструктуризація підприємства?

1. Забезпечення виживання підприємства і відновлення його конкурентоспроможності.
2. Забезпечення підвищення прибутковості підприємства.
3. Забезпечення виживання підприємства.
4. Відновлення конкурентоспроможності підприємства.

3. Які існують форми реструктуризації?

1. Оперативна і стратегічна.
2. Комплексна і системна.
3. Поточна і перспективна.
4. Всі названі.

4. До якої форми реструктуризації відноситься розробка нових видів продукції?

1. Стратегічної.
2. Оперативної.
3. Комплексної.
4. Поточної.

5. Які існують види реструктуризації?

1. Всі відповіді правильні.
2. Організаційно-правова.

3. Технічна, економічна.

4. Фінансова, управлінська.

6. Еволюційна концепція розвитку підприємств – це:

1. Поступові кількісні та якісні зміни на підприємстві.
2. Стрибкоподібний перехід від одного стану підприємства до іншого.
3. Сукупність переходів від одного стану внутрішньої та зовнішньої рівноваги.
4. Здатність підприємства пристосуватися до до змін зовнішнього середовища.

7. За якими критеріями можна розглядати процеси розвитку на підприємстві?

1. Всі відповіді правильні.
2. Залежно від об'єкту та якості змін.
3. Залежно від динаміки змін.
4. Залежно від корпоративної стратегії.

8. Сучасні концепції розвитку підприємств наступні:

1. Спрямованого розвитку підприємства.
2. Незалежного розвитку підприємства.
3. Стратегічного розвитку підприємства.
4. Всі відповіді правильні.

9. В чому полягає сутність трансформації підприємств (організацій) та об'єднань?

1. Перехід від індустріальної економіки до інформаційної.
- 3.** Перепрофілювання діяльності підприємства.
- Об'єднання підприємств.
4. Розроблення сценаріїв розвитку підприємства.

10. Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації підприємств включає в себе:

1. Обґрунтування стратегії розвитку та оптимізацію бізнес-процесів.
2. Обґрунтування стратегії розвитку підприємства.
3. Оптимізацію бізнес-процесів підприємства.
4. Розробка етапів проведення змін на підприємстві.

11. До революційних форм НТП відносять:

1. Зміну поколінь техніки і кінцевої продукції, виникнення принципово нових науково-технічних ідей.
2. Постійний процес зростання ВВП.
3. Впровадження науки у виробництво.
4. Всі відповіді вірні.

12. Науково-технічна революція – це:

1. Складова частина НТП, стрибкоподібний процес, що вносить корінні зміни в науку і техніку.
2. Поступовий розвиток техніки в суспільстві.
3. Процес, коли наука становиться виробничою силою суспільства.
4. Взаємозв'язок науки і техніки.

13. Шляхами розвитку НТП є:

1. Еволюційний розвиток.
2. Революційний розвиток.
3. Економічний розвиток.
4. Соціальний розвиток.

14. Що таке організаційний прогрес?

1. Удосконалення існуючих та застосування нових методів і форм організації виробництва і праці.
2. Підвищення ефективності виробництва.
3. Вдосконалення організаційних структур управління.
4. Підвищення кваліфікації робітників підприємства.

15. Які Ви знаєте напрями організаційного прогресу?

1. Загальносистемний, внутрішньовиробничий.
2. Національний, міжнародний.
3. Внутрішньогалузевий.
4. Внутрішньовиробничий.

Типові задачі з тем 15

Задача 1, 4, 7, 10

Обґрунтування доцільності застосування нової технології зварювання. На автомобільному заводі змонтовано нову автоматичну лінію складання кузова легкового автомобіля. Це дозволило використати у виробництві досконалішу технологію зварювання окремих деталей, яка забезпечує суттєве підвищення продуктивності праці й зниження поточних валових витрат.

Завдяки застосуванню нової технології зварювання валові витрати на виробництво (собівартість) одиниці продукції зменшились з 3680 до 3520 грн. Оптова ціна одиниці продукції становить 4100 грн.

Нову автоматичну лінію розраховано на випуск 120 тис. кузовів щороку. На її придбання і введення в дію вкладено 75280 тис. грн. інвестицій.

Завдання:

1. Обґрунтувати економічну доцільність застосування нової технології зварювання кузова легкового автомобіля, розрахувавши:
  - коефіцієнт економічної ефективності (прибутковості) реалізації технологічного проекту;
  - строк окупності капітальних вкладень;
  - рівень рентабельності нової автоматичної лінії.

Задача 2, 5, 9

Оптимізація розміру заводу по виробництву баштових кранів середньої вантажопідйомності. Необхідні для економічних розрахунків вихідні техніко-економічні показники наведено в табл. 1. У процесі розрахунків використати нормативний коефіцієнт прибутковості інвестицій, який становить 0,20.

Таблиця 1

Основні економічні показники заводу по виробництву баштових кранів різної потужності

Показник	Розмір заводу з виробництва кранів, шт./рік		
	500	1500	3000

Капітальні вкладення в будівництво заводу, тис. грн.	3480	8000	14100
Валові витрати на виробництво (собівартість) одиниці продукції, грн.	17570	17220	17090
Транспортні витрати на доставку одиниці продукції до споживача, грн.	360	910	1850
Продажна ціна одиниці продукції, грн.	19850	19975	20180
Чисельність персоналу, чол.	225	500	900

Завдання:

1. Визначити оптимальний розмір заводу з виробництва баштових кранів середньої вантажопідйомності.

2. Розрахувати економічну ефективність будівництва заводу з виробництва баштових кранів оптимального розміру.

Задача 3, 6, 8

Визначення ефективнішого варіанта спорудження нового заводу. Запропоновано два варіанти спорудження нового заводу з техніко-економічними показниками, наведеними в табл. 1.

Таблиця 1

Вихідні техніко-економічні показники двох варіантів спорудження нового заводу

Показник	Варіанти спорудження заводу	
	1-й	2-й
Річний обсяг виробництва, т	90000	136000
Капітальні вкладення, грн.	3960000	4500000
Собівартість річного випуску продукції, грн.	3250000	3510000
Нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень	0,15	0,15

Завдання:

1. Довести економічно, який варіант спорудження нового заводу є ефективнішим.

2. Визначити критерії ефективності.

Тема 16. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність

Заняття 1

1. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства.
2. Інститут банкрутства: сутність, цілі та завдання.
3. Цілі та форми санації.

Заняття 2

1.

Поняття економічної безпеки підприємств.

2. Система показників економічної безпеки підприємства.
3. Методи моніторингу економічної безпеки підприємства.
4. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

Рекомендована література: 1, 8, 10, 17, 19, 23, 37, 54, 58, 62, 68, 69, 71.

Тестові завдання для контролю якості знань з теми 16:

1. До головних факторів, що зумовлюють стратегічну кризу на підприємстві, слід віднести такі:

1. Незадовільну структуру капіталу.
2. Дефіцити в організаційній структурі.
3. Зайві виробничі потужності.
4. Незадовільну роботу з кредиторами.

2. Санація підприємства - це :

1. Сукупність усіх заходів, які здатні забезпечити фінансове оздоровлення підприємства.
2. Надання підприємству зовнішньої фінансової допомоги.
3. Задоволення вимог кредиторів та виконання зобов'язань перед бюджетом.
4. Те саме, що й реструктуризація.

3. Фінансова санація включає:

1. Призначення тимчасової адміністрації.
2. Рефінансування дебіторської заборгованості.
3. Реалізацію соціального плану.
4. Реструктуризацію заборгованості.

4. До функціональних завдань менеджменту санації відносять такі:

1. Проведення санаційного аудиту.
2. Організація реалізації проекту санації.
3. Розробка санаційної концепції.
4. Пошук альтернатив.

5. Модель проведення санації підприємства включає...

1. Формування санаційної стратегії.
2. Рішення арбітражного суду про проведення санації.
3. Причинно-наслідковий аналіз фінансової кризи.
4. Оголошення підприємства банкрутом.

6. Основною метою санаційного аудиту є:

1. Формування висновків щодо реального фінансового стану підприємства.
2. Оцінка санаційної спроможності підприємства на підставі аналізу фінансово-

господарської діяльності та наявної санаційної концепції.

3. Визначення достовірності звітності підприємства, її повноти й відповідності чинному законодавству.

4. Розробка санаційної концепції підприємства.

7. Замовниками санаційного аудиту підприємства, яке перебуває у фінансовій кризі, можуть бути:

1. Потенційний санатор, якщо вирішується питання про санацію підприємства через його реорганізацію (злиття, приєднання).

2. Позикодавець (наприклад, банківський консорціум), - якщо вирішується питання про надання санаційного кредиту.

3. Підприємство-боржник - якщо воно виходить з пропозицією про укладання мирової угоди та проведення санації в ході провадження справи про банкрутство.

4. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку - у разі емісії цінних паперів.

8. Під час аналізу виробничо-господарської діяльності аудитор проводить таку роботу:

1. Розраховує показники ліквідності та платоспроможності.

2. Аналізує структуру позичкового капіталу.

3. Аналізує склад витрат на виробництво.

4. Аналізує рух основних фондів та амортизаційних відрахувань.

9. До головних показників, які характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність підприємства, відносять:

1. Коефіцієнт автономії.

2. Показник фінансового левериджу.

3. Показник абсолютної ліквідності.

4. Коефіцієнт покриття.

10. Підприємство вважатиметься неплатоспроможним...

1. Якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності є меншим за 0,2.

2. Якщо наявних активів у ліквідній формі недостатньо для задоволення в установленій строк вимог, пред'явлених до підприємства кредиторами.

3. Якщо коефіцієнт покриття дорівнює 1.

4. За надто низького значення показника фінансового лівериджу.

11. Показник Cash-Flow характеризує...

1. Величину чистих грошових потоків, які залишаються в розпорядженні підприємства.

2. Величину чистого прибутку підприємства.

3. Величину вхідних грошових потоків підприємства.

4. Обсяг реалізації продукції.

12. Для діагностики сильних та слабких місць на підприємстві, потенційних ризиків та додаткових шансів використовуються такі методи:

1. СВОТ-аналіз.

2. Бенчмаркінг.

3. Нуль-базис бюджетування.

4. Вартісний аналіз.

13. Основний зміст реорганізації полягає в...

1. Зміні організаційно-правової форми організації бізнесу.

2. Повній або частковій зміні власника статутного фонду - юридичної особи.

3. Перереєстрації підприємства.

4. Зміні розміру статутного фонду.

14. До заходів щодо фінансової реструктуризації можна віднести такі:

1. Реструктуризація заборгованості перед кредиторами.

2. Злиття підприємств.

3. Ліквідація підприємства.

4. Збільшення статутного фонду.

15. Економічна безпека підприємства – це:

1. Всі відповіді вірні.
2. Захищеність діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього середовища.
3. Здатність підприємства швидко усунути виникли загрози.
4. Забезпечення конкурентоспроможності і економічної стабільності підприємства.

16. Джерелами негативного впливу на економічну безпеку підприємства є:

1. Збіг об'єктивних обставин та дії окремих посадових осіб.
2. Зміна положення підприємства на ринку.
3. Політична ситуація в країні.
4. Незадоволення робітників підприємства діями керівництва.

17. До факторів гарантування економічної безпеки підприємства не належать:

1. Зміна положення підприємства на ринку.
2. Ступінь адаптивності стратегічного потенціалу підприємства.
3. Охорона комерційної таємниці підприємства.
4. Ступінь можливого ризику прийнятих рішень.

Типові задачі з теми 16

Задача 1, 10

На підприємстві маємо таку технологічну ситуацію. Інтервал між поставками -10 днів. Середньодобова норма споживання ресурсів - 5 тонн. Страхових запасів повинно вистачити на 4 дні. Максимальна місткість складу 100 тонн.

Умови:

Перша поставка була здійснена на 2 дні раніше терміну. Друга поставка була здійснена на 50% і решта 50% довели через 4 дні. На 32 день відбулося відключення електрики на 5 днів, що призвело до зрушення графіка поставок.

На 45 день вийшов з ладу один з 5 верстатів, в результаті чого плановим відділом було прийнято рішення змінити графік поставок. На 65 день підприємство було ліквідовано

Завдання:

1. Визначити, скільки ресурсів залишилося у підприємства в момент ліквідації?
2. Назвати причини ліквідації підприємства.

Задача 2, 5, 9

За даними таблиці обґрунтуйте ймовірність банкрутства підприємства за допомогою 5 - факторного індексу Альтмана.

Таблиця

Показник	Сума, тис. грн.
Виручка від реалізації продукції	58 988,6
Податок на додану вартість	7382,0
Валові витрати на виробництво і реалізацію продукції	35 395,4
Податок на прибуток	4863,4
Вартість власного оборотного капіталу	8012,5
Загальна вартість активів	38 547,0
Обсяг позикових коштів	5000,0
Обсяг власного капіталу	14 483,2

Задача 3, 6, 8

Розрахунок рівня конкурентоспроможності трьох вітчизняних корпорацій на національному і світовому ринку. На національному і світовому ринку з початку створення

успішно діють три вітчизняні корпорації — «Продімпортторг», «Украгроекспорт» і «Укрімпекс». Окремі показники їх конкурентоспроможності на ринку наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Вихідні показники для розрахунку рівня конкурентоспроможності окремих корпорацій на національному і світовому ринку

Показник конкурентоспроможності	Коефіцієнт відносної значущості	Рейтинг оцінки окремих показників корпорацій за 76-ю системою		
		«Прод-імпортторг»	«Украгро-експорт»	«Укрімпекс»
1. Якість і переваги товарів	0,15	5	5	5
2. Продукція	0,10	9	6	8
3. Ступінь дієвості каналів збуту	0,15	7	4	9
4. Ефективність реклами і стимулювання збуту	0,15	9	5	4
5. Фінансові ресурси	0,20	7	8	7
6. Репутація у споживачів	0,15	7	9	6
7. Можливості в ціновій політиці	0,10	4	4	4
Разом	1,00	48	41	43

Завдання:

1. Розрахувати рівень конкурентоспроможності корпорацій «Прод-імпортторг», «Украгроекспорт» та «Укрімпекс».
2. Порівняти рівні конкурентоспроможності цих корпорацій.

Задача 4, 7

Обчислення загального показника конкурентоспроможності окремих фірм, що діють на українському ринку. Ініціативною групою дослідників розроблено спеціальну матрицю конкурентоспроможності кількох зарубіжних фірм, що діють на вітчизняному ринку установчо-виробничих АТС (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця конкурентоспроможності зарубіжних фірм, які діють на українському ринку установчо-виробничих АТС

		Рейтинг чинника успіху фірми
--	--	------------------------------

Ключовий чинник успіху	Коефіцієнт чинника значущості	Alcatel	TelecomATTIS	Kapsch	TechnologiesZucent	Panasonic	Siemens
Якість продукції	0,30	4	3	3	3	3	4
Продажна ціна	0,20	2	4	3	4	4	3
Технічне обслуговування	0,20	3	1	3	2	2	2
Канал збуту	0,10	4	3	3	4	3	2
Портфель товарів *	0,10	4	4	3	3	1	3
Наявність сертифікатів Міністерства 77и'язку України **	0,06	2	1	2	1	0	2
Реклама і стимулювання збуту	0,04	1	2	3	4	4	3
Разом	1,00	×	×	×	×	×	×

1. Рейтинг за показником «Портфель товарів» визначається відповідно до наявності в асортименті продукції фірми великих, середніх і малих АТС та додаткових послуг.

** Рейтинг наявності сертифікатів встановлюється в межах від 0 до 2 і дорівнює: 0 — продукція не сертифікована; 1 — сертифікат відповідності мають окремі продукти фірми; 2 — вся продукція фірми сертифікована згідно з 77иним законодавством України.

Завдання:

1. Визначити узагальнений показник конкурентоспроможності кожної фірми.
2. Показати найвищий і найнижчий її рівень серед конкуруючих на українському ринку фірм.

6. ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

6.1. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1. Економічні засади функціонування підприємства в системі ринкових відносин

Тема 1. Підприємство в соціально-орієнтованій ринковій економіці

Перелік питань для самостійного опрацювання з теми 1:

1. Яка мета функціонування підприємства в умовах ринкової економіки?
2. Що являє собою класифікація структури підприємств?
3. У чому суть виробничої структури підприємства?
4. Які фактори визначають виробничу структуру підприємства?
5. Які основні напрями вдосконалення виробничої структури підприємства?
6. Дайте визначення майна підприємства, капіталу підприємства.
7. Назвіть основні джерела власного і позикового капіталу і прокоментуйте їхнє значення в діяльності підприємства.
8. Що таке статутний капітал підприємства? У чому особливості статутного капіталу акціонерного товариства?
9. Як визначається величина статутного капіталу акціонерного товариства?
10. Дайте визначення основного та оборотного капіталу.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 1:

1. Розкрити сутність поняття «суб'єкт господарювання» та показати відмінність між господарськими організаціями, фізичними особами та філіями і представництвами господарських організацій.
2. Навести приклади підприємств з іноземними інвестиціями та показати їх переваги та недоліки у порівнянні з вітчизняними підприємствами.
3. Априорно визначити цілі та сформулювати основні завдання товариства з обмеженою відповідальністю.
4. Дати визначення, розкрити сутність та показати спільні риси та відмінності між акціонерними товариствами:
  - відкритого типу;
  - закритого типу.
5. Проаналізувати типову виробничу структуру промислового підприємства з позицій предметної та технологічної структури.
6. Визначити особливості промислово-фінансової групи, назвати сфери їх функціонування та навести приклади в Україні.
7. Показати на конкретних прикладах, яку роль відіграють фінансові інвестиції для формування активів підприємства. Які види фінансових інвестицій Ви знаєте?
8. Визначити справедливість або ж хибність запропонованих тверджень та аргументувати свою думку:
  - незавершене виробництво стимулює зростання прибутковості підприємства;
  - виробничі запаси є необхідним компонентом при виготовленні продукції.
9. Проаналізуйте джерела утворення активів підприємства. Чому до їх складу входять доходи майбутніх періодів?
10. Наведіть приклади холдингових компаній в Україні та покажіть особливості їх діяльності.

Тема 2. Планування діяльності підприємства

Перелік питань для самостійного опрацювання з теми 2:

1. Розкрийте сутність планування діяльності підприємства.
2. Проаналізуйте основні завдання, які вирішуються в процесі планування.
3. Охарактеризуйте основні принципи стратегічного планування.
4. Розгляньте основні завдання оперативно-календарного планування на підприємстві.
5. Назвіть показники, що характеризують якісний бік виробничої програми.
6. Охарактеризуйте етапи розробки плану.
7. Назвіть основні методи планування.
8. Охарактеризуйте філософські концепції планування.
9. Проаналізуйте, в чому полягають принципові відмінності між прогнозуванням і плануванням.
10. Назвіть основні напрями планування в практичній діяльності суб'єктів господарювання.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 2:

1. Проаналізуйте основні принципи прогнозування та виділіть три, на Ваш погляд, найважливіші.
2. Використовуючи фактографічні методи прогнозування зробіть прогноз розвитку на перспективу авіакомпанії (туристичної фірми).

3. Охарактеризувати евристичні методи прогнозування та показати їх застосування для практичної роботи на підприємстві.

4. Покажіть, як відповідні власні структури і які саме впливають на розвиток соціально-економічних процесів за допомогою встановлених державою економічних регуляторів та нормативів.

5. Розкрийте на конкретних прикладах такий принцип нормативного регулювання діяльності підприємства як «гласність у процесі підготовки проектів найважливіших регуляторних актів, які впливають на ринкове середовище».

6. Поясніть, яким чином реалізується в практиці господарювання такий напрям діяльності держави «забезпечення правової бази і суспільної атмосфери, які сприяють ефективному функціонуванню ринкової економіки».

7. Проаналізуйте чотири етапи планування та покажіть на конкретних прикладах як вони реалізуються в практиці хазяйнування.

8. Складіть план малого підприємства застосовуючи три напрями планування: прогресивне планування, ретроградний метод, круговий метод.

9. Дати характеристику стратегічного плану підприємства на прикладі конкретної авіакомпанії або туристичної фірми.

10. Дати загальну характеристику складу, структури, основних завдань та вихідних даних для складання оперативно-календарного плану підприємства.

Змістовий модуль 2. Економічні основи виробничої діяльності підприємства

Тема 3. Економічна характеристика продукції підприємства

Перелік питань для самостійного опрацювання з теми 3:

- 1.** Основні напрями сучасної товарної політики України.
- 2.** Характеристика основних видів товарної продукції та послуг.
- 3.** Значення класифікації послуг для сучасної системи господарювання і підвищення ефективності виробництва.

4. Характеристика та особливості використання окремих видів товарної продукції.
5. Змістова характеристика формування асортименту товарів.
6. Сутність та ефективність використання ноу-хау в діяльності підприємств (організацій).
7. Проблеми управління асортиментом товарів та послуг підприємства (організації).
8. Патентно-ліцензійна діяльність підприємств та організацій за ринкових умов господарювання.
9. Розробка товарної марки та здійснення її правової охорони.
10. Сучасні проблеми оцінки вартості послуг на підприємствах цивільної авіації (туристичної галузі).

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 3:

1. Розгляньте співвідношення показників «валова продукція», «товарна продукція», «реалізована продукція».
2. Яким чином валовий та внутрішньозаводський оборот підприємства впливають на вартісні показники діяльності підприємства?
3. Проаналізуйте етапи механізму визначення якості продукції.
4. Охарактеризуйте, які методи використовуються на кожному етапі механізму визначення якості продукції.
5. Покажіть, в чому полягає різниця між національною, регіональною та міжнародною стандартизацією.
6. Проаналізуйте принципи державної політики у сфері стандартизації. Які три принципи, на Ваш погляд, є найважливішими і чому?
7. Розкрийте, яким чином державні стандарти України застосовуються в авіакомпаніях і в туристичних фірмах.
8. Порівняйте маркетингові системи збуту: традиційну, вертикальну, горизонтальну, багатоканальну і визначить їх переваги і недоліки.

9. Поясніть різницю між поняттями «марка», «марочна назва», «марочний знак», «бренд». Наведіть приклади в авіаційній і туристичній галузях.
10. Проаналізуйте цінність бренду з позицій споживача та виробника.

Тема 4. Виробнича програма підприємства

Перелік питань для самостійного опрацювання з теми 4:

1. Дайте характеристику основних розділів виробничої програми.
2. Проведіть класифікацію видів продукції підприємства за ступенем готовності.

3. Проаналізуйте особливості методів вимірювання обсягів діяльності фірми в авіаційній галузі.
4. Проаналізуйте особливості методів вимірювання обсягів діяльності фірми в туристичній галузі.
5. Розгляньте показники обсягу діяльності підприємства в авіаційній галузі.
6. Розкрийте особливості показників обсягу діяльності підприємства в туристичній галузі.
7. Проаналізуйте інформаційне забезпечення розробки виробничої програми.
8. Охарактеризуйте методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми.
9. Назвіть фактори, що визначають обсяг виробництва продукції, та їх врахування при формуванні виробничої програми.
10. Розкрийте основні фази процесу планування виробничої програми.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 4:

- 1.** Розкрити зміст інформаційних джерел, які необхідно застосовувати для розробки виробничої програми підприємства.
2. Проаналізуйте виробничу програму авіакомпанії (туристичної фірми) з двох позицій:
  - в натурально-виразі;
  - у вартісному виразі.
3. Обговорить вислів «оптимізація виробничої програми проводиться з метою визначення максимально можливого обсягу виробництва продукції та економічної межі нарощування виробництва».
4. Проаналізуйте критерії вибору постачальника матеріально-технічних ресурсів та виберіть з них три, на Ваш погляд, найважливіших.
- 5.** Дати загальну характеристику договору між постачальником та споживачем матеріально-технічних ресурсів, що регламентує всі умови постачання.
- 6.** Дати характеристику основних методів розрахунку матеріально-технічних ресурсів для основного виробництва.
- 7.** Охарактеризувати види виробничих запасів: транспортного; підготовчого; технологічного; поточного (складського); резервного (страхового).
8. Що являє собою незавершене виробництво і як воно впливає на кінцеві результати діяльності підприємства?
9. Розгляньте співвідношення категорій «якість», «рівень якості», «абсолютний рівень якості», «відносний рівень якості», «перспективний рівень якості».
- 10.** Визначити чинники, що впливають на конкурентоспроможність продукції і підприємства.

Тема 5. Виробнича потужність підприємства

Перелік питань для самостійного опрацювання з теми 5:

1. Розгляньте послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства.
2. Визначте поняття «інформаційна база виробничої потужності».
3. Проаналізуйте методикау визначення корисного часу роботи обладнання.
4. Дайте визначення «фонд часу роботи обладнання».
5. Проаналізуйте фактори, що впливають на баланс виробничої потужності підприємства.
6. Розгляньте специфіку розрахунку виробничої потужності в авіаційній галузі.
7. Проаналізуйте специфіку розрахунку виробничої потужності в туристичній галузі.
8. Покажіть взаємозв'язок виробничої потужності та пропускної спроможності підприємства.
9. Дайте характеристику факторів, що впливають на ефективність використання виробничої потужності.
10. Назвіть резерви зростання виробничої потужності підприємства.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 5:

1. Охарактеризуйте зміни, які відбуваються на підприємстві при збільшенні виробничої потужності.
2. Проаналізуйте, як впливають на статутний фонд підприємства наступні умови:
  - галузь виробництва;
  - масштаби підприємства;
  - рівень спеціалізації і кооперування підприємства.
3. Для розрахунку якого показника використовується показник трудомісткості виготовлення одного виробу і річний фонд часу роботи устаткування?
4. Показати, яким чином змінюється статутний фонд підприємства за рахунок прибутку, що використовується для капітальних вкладень в основні засоби і для поповнення оборотних коштів підприємства.
5. Порівняйте показники оцінки ефективності використання статутного капіталу:
  - за сумою обороту;
  - за сумою прибутку.

- 6.** Охарактеризувати ресурси, що споживаються під час випуску продукції.
- 7.** Дати розгорнуту характеристику складу, структури, призначення основних фондів.
- 8.** Провести порівняльну характеристику виробничої потужності, що використовується в моменти пікових навантажень.
- 9.** Охарактеризувати загальні та специфічні риси проектної та поточної потужності.
10. Охарактеризувати основні аспекти механізму розрахунку виробничої потужності підприємства.

*Змістовий модуль 3. Ресурсне забезпечення
діяльності підприємства*

Тема 6. Ресурсний потенціал підприємства

Перелік питань для самостійного опрацювання з теми 6:

- 1.** Розгляньте співвідношення понять «економічні ресурси» та «ресурсний потенціал підприємства».
- 2.** Охарактеризуйте особливості ресурсного потенціалу авіапідприємства.
- 3.** Розгляньте особливості ресурсного потенціалу підприємств туристичної галузі.
- 4.** Визначте роль та завдання окремих складових ресурсного потенціалу у процесі виробництва.
- 5.** Охарактеризуйте складові ресурсного потенціалу та їх взаємозв'язок у процесі виробництва.
- 6.** Назвіть критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу.
- 7.** Проаналізуйте чинники, що впливають на оптимальне співвідношення ресурсів.
- 8.** Розгляньте показники рентабельності та ресурсовіддачі.

9. Проаналізуйте проблеми вартісної оцінки трудових ресурсів підприємства

10. Визначте основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 6:

1. Охарактеризуйте склад матеріальних ресурсів підприємства.

2. Розгляньте зміст плану матеріально-технічного забезпечення підприємства.

3. Дайте визначення поняттю «комплексне матеріально-технічне постачання ресурсів».

4. Визначить проблеми збалансування розміру потреби в ресурсах і джерел її забезпечення.

5. Назвіть етапи планування матеріально-технічного забезпечення.

6. Проаналізуйте, як пов'язано матеріально-технічне забезпечення з фінансовими можливостями і стратегією розвитку підприємства.

7. Покажіть, на чому заснований вибір раціональних видів господарських зв'язків та фактори, що їх обумовлюють.

8. Дайте оцінку ефективності довгострокових господарських зв'язків.

9. Розгляньте основні підходи до здійснення організації постачання матеріальних ресурсів.

10. Проаналізуйте умови застосування та економічні переваги комплексного матеріально-технічного постачання ресурсів.

Тема 7. Трудові ресурси підприємства

Перелік питань для самостійного опрацювання з теми 7:

1. Розгляньте поняття «трудові ресурси підприємства».

2. Дайте характеристику трудових ресурсів за кваліфікаційними ознаками.

3. Назвіть принципи формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки.

4. Охарактеризуйте основні завдання управління трудовими ресурсами на підприємстві.

5. Проаналізуйте фактори, що впливають на формування трудових ресурсів.

6. Розгляньте шляхи підвищення продуктивності праці та фактори, що на це впливають.

7. Проаналізуйте основні напрями підвищення продуктивності праці.

8. Розкрийте особливості державного регулювання мінімальної заробітної плати.

9. Охарактеризуйте сутність контрактної форми оплати праці.

10. Розгляньте значення соціальних виплат та пільг як стимулюючого фактору продуктивності.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 7:

1. Розгляньте помилкове твердження «за складністю виконуваних робіт персонал підприємства поділяється на керівників, спеціалістів, службовців і працівників» та поясніть його.
- 2.** Визначити рівень впливу підвищення продуктивності праці у цеху з урахуванням коефіцієнта використання устаткування на підвищення премії за індивідуальні результати праці.
- 3.** Поясніть на прикладах, чим відрізняються поняття «трудові ресурси», «персонал», «робітник».
- 4.** Проаналізуйте, чим відрізняється акордна система оплати праці від відрядної.
- 5.** Охарактеризуйте особливості оплати праці керівників, фахівців і службовців в авіаційній галузі.
6. Охарактеризуйте особливості оплати праці керівників, фахівців і службовців в туристичній галузі.
7. Поясніть, як впливають на стимулювання праці наступні фактори:
  - купівельна спроможність грошової одиниці;
  - попит та пропозиція на робочу силу.
- 8.** Якщо плановий відсоток невиходів на роботу збільшиться, то як зміниться коефіцієнт переведення явочної чисельності в облікову?
- 9.** Як називається вид трудової діяльності, здійснення якої потребує відповідних спеціальних знань і практичних навичок. Наведіть приклади.
10. Поясніть, чи дозволяє рівень оплати праці забезпечити працівникові не тільки прожитковий мінімум, але й розширене відтворення робочої сили?

Тема 8. Майнові ресурси (активи) підприємства

Перелік запитань для самостійного опрацювання з теми 8:

- 1.** Розгляньте взаємозв'язок між засобами праці як фактором виробництва та капіталом.
- 2.** Визначте особливості формування засобів праці в авіаційній галузі.
- 3.** Проаналізуйте особливості формування засобів праці в туристичній галузі.

- 4.** Дайте визначення поняттю «основні фонди підприємства» як елементу матеріальних ресурсів.
- 5.** Проаналізуйте фактори, що впливають на фізичний та моральний знос основних фондів.
- 6.** Розгляньте характеристику складу основних фондів за різними класифікаційними ознаками.
- 7.** Проаналізуйте причини морального зносу та дайте їх характеристику..
8. Назвіть види амортизації, дайте їх характеристику та призначення у відтворювальному процесі.
- 9.** Розкрийте особливості методів розрахунку середньорічної вартості основних фондів.
- 10.** Розгляньте критерії оцінки ефективності використання основних фондів.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 8:

1. Дайте визначення та розкрийте загальні і специфічні ознаки фінансів підприємства.
2. Назвіть умови та проаналізуйте, за яких грошові відносини можуть перетворюватися на фінансові.
3. Розгляньте та сформулюйте визначення поняття «фінанси підприємства» за різними авторами.
4. Дайте характеристику та розкрийте особливості функцій фінансів в авіаційній галузі.
5. Дайте характеристику та розкрийте особливості функцій фінансів в туристичній галузі.
6. Визначте поняття «інтенсифікація виробництва».
7. Охарактеризуйте поняття грошових коштів, грошових фондів і фінансових ресурсів.
8. Назвіть джерела формування фінансових ресурсів підприємства.
9. Проаналізуйте, як визначається ефект від впровадження заходів НТП для оновлення основних фондів.
10. Проаналізуйте фактори, що впливають на динаміку залучення іноземних інвестицій та їх вплив на відтворювальний процес.

Тема 9. Фінансові ресурси (капітал підприємства)

Перелік запитань для самостійного опрацювання з теми 9:

1. Розгляньте сутність та склад фінансових ресурсів підприємства.
2. Покажіть місце фінансових ресурсів у складі ресурсів підприємства.
3. Проаналізуйте особливості формування фінансових ресурсів авіаційного підприємства (туристичної фірми).
4. Розгляньте кругообіг фінансових ресурсів підприємства в процесі формування його капіталу.
5. Визначте джерела формування фінансових ресурсів підприємства.
6. Охарактеризуйте сутність та склад власного капіталу підприємства.

7. Назвіть особливості формування власного капіталу авіакомпанії та турфірми.
8. Дайте класифікацію позикового капіталу підприємства.
9. Покажіть, в чому полягають функції позикового капіталу підприємства.
10. Проаналізуйте механізм кредитування: поняття, принципи, завдання.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 9:

1. Розкрити сутність понять «фінанси», «фінансові відносини», «фінансові ресурси».
- 2.** Як пов'язані між собою категорії «капітал», «інвестований капітал», «власний капітал».
- 3.** Якою є роль власного капіталу підприємства у процесі його функціонування?
- 4.** Розкрити сутність процесу «забезпечення наступних витрат і платежів».
- 5.** Дати характеристику власного капіталу підприємства згідно Стандартів бухгалтерського обліку в Україні.
- 6.** Охарактеризувати ключові етапи еволюції акцій підприємств.
- 7.** Здійснити порівняльну характеристику сучасних підходів до позикового капіталу.
- 8.** Розкрити зміст політики формування фінансової структури капіталу підприємства.
- 9.** Розкрити природу, значення, джерела визначення потреби в капіталі для створення нового підприємства.
- 10.** Поясніть на прикладах, як впливають внутрішні і зовнішні фактори на політику підприємства щодо формування фінансової структури капіталу.

Змістовий модуль 4. Економічні результати господарсько-фінансової діяльності підприємства

Тема 10. Поточні витрати виробництва та собівартість продукції

Перелік запитань для самостійного опрацювання з теми 10:

- 1.** Визначте поняття «поточні витрати підприємства», «собівартість продукції, послуг та робіт».
- 2.** Розгляньте взаємозв'язок та взаємообумовленість ресурсів і поточних витрат виробництва.

3. Проаналізуйте особливості складу поточних витрат в авіаційній галузі.
4. Покажіть особливості складу поточних витрат в туристичній галузі.
5. Охарактеризуйте різницю між управлінським, бухгалтерським та податковим обліком витрат.
6. Проаналізуйте фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства.
7. Розгляньте шляхи економії поточних витрат на підприємстві.
8. Проаналізуйте методи калькулювання собівартості.
9. Розкрийте особливості калькулювання продукції на підприємствах авіаційної галузі.
10. Розкрийте особливості калькулювання послуг на підприємствах туристичної галузі.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 10:

1. Розкрити сутність поняття «групування витрат за економічними ознаками».
2. Як пов'язані між собою поточні та капітальні витрати на виробництво.
3. Проаналізуйте вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на витрати виробництва.
4. Розкрити сутність поняття «планові витрати виробництва».
5. Дати характеристику розрахунку планових витрат за окремими елементами.
6. Охарактеризувати витрати, які не входять до собівартості продукції (товарів, робіт, послуг).
7. Здійснити складання зведеного кошторису витрат на виробництво.
8. Провести складання планової (нормативної) калькуляції собівартості продукції.

9. Проаналізувати залежність загальних витрат і собівартості одиниці продукції від обсягу виробництва.

10. Поясніть на прикладах як проводиться класифікація витрат виробництва.

Тема 11. Доходи та цінова політика підприємства

Перелік запитань для самостійного опрацювання з теми 11:

1. Назвіть специфіку формування доходів від операційної діяльності в окремих галузях господарювання.
2. Охарактеризуйте напрями забезпечення ефективності цінової політики.
3. Охарактеризуйте методичні інструменти доходів підприємства.
4. Розкрийте сутність та етапи аналізу доходів підприємства.
5. Дайте характеристику основним завданням планування доходів.
6. Дайте характеристику методам планування доходів підприємства.
7. Назвіть специфіку планування доходів підприємства в окремих галузях господарювання.
8. Розкрийте сутність резервів зростання доходів підприємства.
9. Проведіть класифікацію резервів зростання доходів підприємства.
10. Охарактеризуйте можливі джерела зростання доходів підприємства.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 11:

1. Проаналізуйте співвідношення категорій «економічні витрати», «бухгалтерські витрати», «фінансові витрати».
2. Розгляньте, які фактори (внутрішні і зовнішні) впливають на фінансові результати діяльності підприємства. Складіть порівняльну таблицю.

3. Охарактеризуйте внутрішні (виробничі і невиробничі) фактори, які впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

4. Покажіть, які виробничі (екстенсивні і інтенсивні) фактори впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

5. Проаналізуйте кругообіг ресурсів на підприємстві, який закінчується процесом реалізації готової продукції (послуг) та їх відшкодуванням коштами покупців.
6. Охарактеризуйте ціну як економічно-фінансовий важіль управління виробництвом за ринкових умов господарювання.
7. Охарактеризуйте державне регулювання цін і тарифів шляхом встановлення:
  - державних фіксованих цін (тарифів);
  - граничних рівнів цін (тарифів);
  - граничних відхилень від державних фіксованих цін і тарифів.
8. Наведіть приклади, коли встановлюються державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи, і який вплив це має на розвиток національної економіки.
9. Назвіть кроки коригування сукупного валового доходу підприємства від усіх видів діяльності.
10. Розгляньте загальну схему системи оподаткування підприємств в Україні. Назвіть її переваги та недоліки.

Тема 12. Фінансові результати діяльності підприємства

Перелік запитань для самостійного опрацювання з теми 12:

1. Розгляньте механізм утворення доходів від звичайної діяльності.
2. Визначте особливості утворення доходів від надзвичайних подій.
3. Проаналізуйте фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності.
4. Охарактеризуйте особливості отримання доходів від участі в капіталі.
5. Проаналізуйте фактори, що впливають на динаміку доходів від участі в спільних підприємствах.
6. Розгляньте чинники, що визначають розмір доходів в авіаційній галузі.
7. Проаналізуйте чинники, що визначають розмір доходів в туристичній галузі.
8. Розкрийте особливості системи та методів внутрішнього контролю за доходами підприємства.
9. Дайте класифікацію видів прибутку.
10. Розгляньте значення стратегії управління прибутком підприємства.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 12:

1. Проаналізуйте зростання ролі фінансової діяльності підприємства (організації) за ринкових умов господарювання.
2. Побудуйте схему формування та розподілу прибутку підприємства.
3. Порівняйте вплив факторів на розподіл прибутку підприємства.
4. Назвіть чинники й резерви зростання прибутку суб'єктів господарювання (підприємницьких структур).
5. Проаналізуйте дивідендну політику підприємства (організації).
6. Охарактеризуйте специфіку обчислення оподаткованого прибутку підприємства (організації).
7. Назвіть шляхи оптимізації структури капіталу авіаційного підприємства.
8. Назвіть шляхи оптимізації структури капіталу туристичної організації.

9. Розкрийте наукову обґрунтованість методологічних підходів до визначення фінансово-економічного стану підприємства (організації).

10. Визначити вибір стратегії стабілізації фінансово-економічного стану первинного суб'єкта господарювання.

Змістовий модуль 5. Інтегральна оцінка стану підприємства

Тема 13. Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки

Перелік запитань для самостійного опрацювання з теми 13:

1. Порівняйте визначення економічних категорій «ефективність» і «продуктивність діяльності підприємства».
2. Охарактеризуйте проблеми формування, визначення й застосування узагальнюючих показників ефективності.
3. Покажіть методологічні основи визначення ефективності окремих груп заходів соціального характеру.
4. Проаналізуйте вплив науково-технічного прогресу на зростання ефективності виробництва.
5. Яке значення має організаційний прогрес як визначальний чинник зростання ефективності виробництва на підприємстві?
6. Охарактеризуйте організаційно-економічний механізм дії внутрішніх чинників зростання ефективності виробництва.
7. В чому полягає міра і форми втручання держави в розвиток економіки за ринкових відносин між суб'єктами господарювання?
8. Проведіть узагальнення передового зарубіжного та вітчизняного досвіду підвищення ефективності господарювання на підприємствах авіаційної галузі.
9. Проведіть узагальнення передового зарубіжного та вітчизняного досвіду підвищення ефективності господарювання на підприємствах туристичної галузі.
10. Покажіть вплив інфраструктурних інституцій (систем) на ефективність суспільного виробництва за умов ринкової економіки.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 13:

1. В чому полягає правомірність та обґрунтованість ототожнення економічних категорій ефективності і продуктивності діяльності підприємств та інших підприємницьких структур.
2. Назвіть проблеми формування, визначення й застосування узагальнюючих показників ефективності (продуктивності) діяльності суб'єктів господарювання.
3. Охарактеризуйте методологічні основи визначення ефективності окремих груп заходів соціального характеру.
4. Покажіть роль науково-технічного та організаційного прогресу як визначальних чинників зростання ефективності виробництва на підприємстві.
5. Проаналізуйте організаційно-економічний механізм дії внутрішніх чинників зростання ефективності виробництва (діяльності).
6. Визначити міру і форми втручання держави в розвиток економіки за ринкових відносин між суб'єктами господарювання.
7. Проведіть узагальнення передового зарубіжного та вітчизняного досвіду підвищення ефективності господарювання на підприємствах.
8. Покажіть вплив інфраструктурних інституцій (систем) на ефективність суспільного виробництва за умов ринкової економіки.

9. Назвіть та обґрунтуйте особливості оцінки ефективності операційної діяльності підприємства авіаційної (туристичної) галузі.
10. Дайте характеристику особливостям оцінки ефективності інвестиційної діяльності підприємства авіаційної (туристичної) галузі.

Тема 14. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Перелік запитань для самостійного опрацювання з теми 14:

1. Дайте характеристику показників оцінки ліквідності підприємства.
2. Дайте характеристику показників оцінки платоспроможності підприємства.
3. Проведіть класифікацію фінансової стійкості підприємства.
4. Дайте характеристику показникам оцінки рентабельності діяльності підприємства.
5. Дайте характеристику показникам оцінки фінансової стійкості діяльності підприємства.
6. Дайте характеристику показникам оцінки ділової активності діяльності підприємства.
7. Розкрийте суть комплексного оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.
8. Дайте характеристику інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства.
9. Сформулюйте вимоги до інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства.
10. Визначте та охарактеризуйте послідовність етапів здійснення інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 14:

- 1.** Визначити, як здійснюються форми втручання держави в процеси визначення суспільного попиту на продукцію та складання виробничої програми підприємства за умов ринкової економіки.
- 2.** Проаналізувати склад постачальників матеріально-технічних ресурсів за ринкових умов господарювання.
- 3.** Виконати аналіз підходів до проблеми створення запасів матеріалів та регулювання цих запасів на підприємствах.
- 4.** Визначити, яким чином здійснюється комплексна оцінка фінансового стану туристичної фірми.
- 5.** Визначити, яким чином здійснюється комплексна оцінка фінансового стану авіакомпанії.
- 6.** Охарактеризувати підходи до проведення горизонтального (трендового) аналізу оцінки фінансового стану підприємства.

- 7.** Охарактеризувати підходи до проведення вертикального (структурного) аналізу оцінки фінансового стану.
- 8.** Проаналізувати етапи проведення факторного аналізу.
- 9.** В чому полягають особливості застосування експрес-методу діагностики фінансово-майнового стану?
- 10.** Визначити, яким чином зміни рентабельності підприємства впливають на його фінансовий стан.

Змістовий модуль 6. Розвиток підприємства та забезпечення його економічної безпеки

Тема 15. Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку

Перелік запитань для самостійного опрацювання з теми 15:

- 1.** Обґрунтуйте роль, місце і значення розвитку в господарській діяльності.
2. Дайте характеристику еволюції теорій підприємства.
3. Охарактеризуйте сучасні моделі розвитку підприємств.
4. Сформулюйте особливості управління підприємством за моделями розвитку.
5. Охарактеризуйте підходи до визначення ефективності трансформації господарюючих суб'єктів.
6. Розкрийте сутність факторів, що впливають на процес реструктуризації.
7. Дайте характеристику вітчизняному і зарубіжному досвіду трансформації підприємств.
8. Дайте характеристику вітчизняному і зарубіжному досвіду реструктуризації підприємств.
9. Охарактеризуйте особливості функціонування підприємств за ринкових умов.
10. Дайте характеристику особливостям трансформації підприємств в Україні.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 15:

1. Розкрити сутність понять «розвиток», «трансформація», «реструктуризація».
- 2.** Як пов'язані між собою організаційний та техніко-технологічний розвиток підприємства?
- 3.** Якою є роль підприємства у реалізації теорії «залежність від ресурсів»?
- 4.** Розкрити сутність теорії «економіка операційних (транзакційних) витрат».

5. Дати характеристику ознак видових проявів процесів розвитку на підприємстві.
6. Охарактеризувати ключові етапи процесу трансформації підприємства.
7. Здійснити порівняльну характеристику екстенсивного та інтенсивного розвитку.
8. Розкрити зміст концепції «циклічного розвитку підприємства».
9. Розкрити природу, значення, джерела проведення реінжинірингу на підприємстві.
10. Поясніть на прикладах (авіакомпанії або турфірми), як реалізується стратегічний підхід до розвитку підприємства.

**Тема 16. Економічна безпека підприємства
та його антикризова діяльність**

Перелік запитань для самостійного опрацювання з теми 16:

1. Дайте характеристику методичним підходам до визначення ймовірності кризи на підприємстві.
2. Охарактеризуйте процедуру розгляду та прийняття рішення у справі про банкрутство підприємства.
3. Дайте характеристику процесу оцінювання та продажу майна підприємства-банкрута.
4. Обґрунтуйте черговість задоволення вимог кредиторів у процесі ліквідаційної процедури.
5. Проведіть порівняльну характеристику досудової та судової санації.
6. Охарактеризуйте місце і роль безпеки в системі управління підприємством.
7. Дайте характеристику системі показників економічної безпеки підприємства.
8. Сформулюйте послідовність оцінювання рівня економічної безпеки підприємства.
9. Дайте характеристику методам моніторингу економічної безпеки підприємства.
10. Визначте механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

Творчі завдання для самостійного опрацювання з теми 16:

1. Розкрити сутність поняття «економічна безпека підприємства».
2. Як пов'язані між собою техніко-технологічна та політико-правова складові економічної безпеки підприємства?
3. Якою є роль збереження та розвитку інтелектуального потенціалу підприємства в підвищенні ефективності управління персоналом?

4. На яку складову системи економічної безпеки впливає досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів?
5. Провести оцінку ефективності запобігання можливій шкоді від негативних дій щодо фінансової складової економічної безпеки авіаційного (туристичного) підприємства.
6. Охарактеризувати ключові етапи загальної схеми процесу організації економічної безпеки підприємства.
7. Здійснити порівняльну характеристику стратегічного і тактичного планування фінансово-господарської діяльності підприємства щодо забезпечення економічної безпеки.
8. Розкрити вплив форс-мажорних обставин (стихійне лихо, страйки, військові конфлікти) та обставин, наближених до форс-мажорних (несприятливі законодавчі акти, ембарго, блокада, зміна курсу валют тощо) на економічну безпеку підприємства.
9. Розкрити природу, значення, джерела виникнення кризової ситуації на підприємстві.
10. Поясніть на прикладах, як визначається конкурентний стан підприємства (організації) на ринку — частка ринку, якою володіє суб'єкт господарювання; рівень застосовуваних технологій і менеджменту.

6.2. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1. Економічні засади функціонування підприємства в системі ринкових відносин

Тема 1. Підприємство в соціально-орієнтованій ринковій економіці

Термінологічний словник ключових понять з теми 1:

1. Підприємство
2. Промислово-фінансова група
3. Господарське об'єднання
4. Господарське товариство
5. Корпорація
6. Виробнича структура підприємства
7. Активи
8. Запаси
9. Реорганізація
10. Санація

Перелік індивідуальних завдань з теми 1:

1. Дати характеристику та класифікацію підприємств за різними ознаками.
2. Охарактеризувати організаційну структуру підприємства в галузі цивільної авіації.
3. Охарактеризувати організаційну структуру підприємства в галузі туристичного бізнесу.
4. Проаналізувати шляхи удосконалення організаційної структури підприємства.
5. Дати характеристику видів та форм господарських товариств.
6. Проаналізувати функції виробничого підприємства в галузі цивільної авіації.
7. Проаналізувати функції виробничого підприємства в галузі туристичного бізнесу.
8. Конкретизувати функції підприємства в залежності від форми власності.
9. Проаналізувати причини припинення діяльності чи кардинальної перебудови роботи підприємства.
10. Охарактеризувати рішення, які приймаються для фінансово-економічного оздоровлення підприємства.

Тема 2. Планування діяльності підприємства

Термінологічний словник ключових понять з теми 2:

1. Економічна політика
2. Інвестиційна політика
3. Бюджетна політика
4. Соціальна політика
5. Державне замовлення
6. Державний контракт
7. Реєстрація підприємства
8. Ліквідація підприємства
9. Підприємницькі договори
10. Господарські санкції

Перелік індивідуальних завдань з теми 2:

1. Опишіть, що є спільного у визначенні положення сутності підприємництва й бізнесу; визначте ознаки, за якими розрізняють підприємництво та бізнес.
2. Охарактеризуйте економічне й соціальне значення розвитку підприємницької діяльності для формування ефективної системи господарювання.
3. Назвіть принципи вибору організаційно-правової форми підприємницької діяльності з урахуванням її переваг і недоліків.
4. Проаналізуйте основні параметри формування належного підприємницького середовища в Україні.
5. Охарактеризуйте сучасні проблеми активізації підприємництва в Україні.
6. Дайте класифікацію та сутнісно-змістовну характеристику різних підприємницьких договорів.
7. Назвіть конкретні форми партнерських зв'язків за окремими напрямками підприємницької діяльності.
8. Проаналізуйте рівні інтернаціоналізації і форми міжнародної підприємницької діяльності.
9. Розкрийте проблеми створення та ефективного функціонування міжнародних спільних підприємств в Україні.
10. Покажіть різницю між національним, міжнародним і наднаціональним рівнем регулювання міжнародної підприємницької діяльності.

Змістовий модуль 2. Економічні основи виробничої діяльності підприємства

Тема 3. Економічна характеристика продукції підприємства

Термінологічний словник ключових понять з теми 3:

1. Асортимент продукції
2. Номенклатура продукції
3. Методи вимірювання продукції
4. Валова продукція
5. Товарна продукція
6. Реалізована продукція
7. Чиста продукція
8. Валовий оборот підприємства
9. Товарна політика підприємства
10. Життєвий цикл товару

Перелік індивідуальних завдань з теми 3:

1. Дайте сутнісну характеристику конкурентоспроможності продукції: оцінка, способи забезпечення.
- 2.** Покажіть взаємозв'язок та взаємообумовленість конкурентоспроможності підприємства та продукції.
- 3.** Назвіть організаційно-економічні фактори, що обумовлюють конкурентоспроможність підприємства.
- 4.** Доведіть, як техніко-технологічні фактори впливають на конкурентоспроможність підприємства.
5. Проаналізуйте необхідність і методологію визначення оптимального рівня якості продукції.
6. Дайте економіко-правове обґрунтування змісту й кількості державних (національних) стандартів на продукцію підприємств.
7. Розгляньте систему державного нагляду за якістю продукції, що виготовляється на підприємствах України.
- 8.** Розкрийте вплив удосконалення чинної системи одиничних і загальних показників якості продукції на її конкурентоспроможність.
- 9.** Обґрунтуйте необхідність розробки маркетингової стратегії підприємства.
- 10.** Проаналізуйте процес прогнозування рівня конкурентоспроможності та умов його досягнення.

Тема 4. Виробнича програма підприємства

Термінологічний словник ключових питань з теми 4

1. Виробнича програма
2. Оптимальна виробнича програма
3. Натуральні показники
4. Тендер
5. Валова продукція
6. Товарна продукція
7. Реалізована продукція
8. Чиста продукція
9. Умовно-чиста продукція
10. Незавершене виробництво

Перелік індивідуальних завдань з теми 4:

1. Дати характеристику та класифікацію вимогам щодо розробки виробничої програми.
2. Охарактеризувати види і джерела інформації, яка необхідна для обґрунтування виробничої програми.
3. Проаналізуйте і наведіть приклади документів при плануванні виробничої програми в галузі туристичного бізнесу.
4. Проаналізуйте і наведіть приклади документів при плануванні виробничої програми авіапідприємства.
5. Дати характеристику етапів планування виробничої програми в натуральному виразі.
6. Розкрийте методику прямого розрахунку виробничої програми відповідно до питомих норм і витрат.
7. Проаналізувати фактори, які необхідно враховувати при розподілі річних завдань за кварталами (місяцями).
8. Конкретизувати поняття «оптимальна виробнича програма». Навести приклади.
9. Проаналізувати причини, які визивають необхідність оптимізації виробничої програми.
10. Охарактеризувати критерії, за якими вибирають постачальників матеріально-технічних ресурсів.

Тема 5. Виробнича потужність підприємства

Термінологічний словник ключових понять з теми 5

1. Виробнича потужність підприємства
2. «Вузьке місце»
3. Завантаження устаткування
4. Календарний фонд часу
5. Техніко-технологічна база підприємства
6. Технічний рівень устаткування
7. План технічного розвитку підприємства
8. Реконструкція
9. Модернізація
10. Автоматизація виробництва

Перелік індивідуальних завдань з теми 5:

- 1.** Як впливає розвиток модернізації на техніко-технологічну базу підприємства?
- 2.** Визначити вплив організації обслуговування виробництва на розмір і структуру статутного фонду.
- 3.** Оцінити рівень виробничої потужності підприємства за різними вимірниками:
  - натуральними;
  - вартісними;
  - умовно-натуральними.
- 4.** Розглянути етапи процесу економічного управління технічним розвитком підприємства.
- 5.** Розкрити сутність поняття «коефіцієнт освоєння проектної потужності».
- 6.** Розкрити сутність поняття «коефіцієнт використання поточної потужності».
- 7.** Охарактеризувати вихідні дані та послідовність розрахунків виробничої потужності підприємства.
- 8.** Здійснити докладний аналіз балансу виробничої потужності за видами продукції.

9. Визначити характер і види виробничої потужності в авіакомпанії або туристичній фірмі.

10. Охарактеризувати вплив автоматизація виробництва на модернізацію підприємства.

Змістовий модуль 3. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 6. Ресурсний потенціал підприємства

Термінологічний словник ключових понять з теми 6:

1. Ресурсний потенціал підприємства
2. Матеріальні ресурси
3. Основні фонди
4. Нематеріальні ресурси
5. Трудові ресурси
6. Фінансові ресурси
7. Інтелектуальна власність
8. Правовий захист
9. Патент

10. Свідоцтво

Перелік індивідуальних завдань з теми 6:

- 1.** Розглянути підходи до визнання та оцінки нематеріальних ресурсів підприємства.
- 2.** Охарактеризувати заходи, здійснювані в процесі амортизації нематеріальних активів.
- 3.** Розглянути механізм нарахування амортизації нематеріальних активів.
- 4.** Визначити та дати опис сфер, в яких здійснюється правовий захист використання нематеріальних активів підприємства.
- 5.** Дати характеристику видів і методів класифікації інвестиційних ресурсів підприємства.
- 6.** Виконати аналіз територіальної та галузевої структури капітальних вкладень.

- 7.** Розробити алгоритм послідовності залучення іноземних інвестицій у вітчизняне виробництво.
- 8.** Охарактеризувати процес створення та діяльності суб'єктів господарювання з іноземними інвестиціями.
- 9.** Описати послідовність умов, показників та чинників при розрахунку розмірів преміювання керівників, фахівців та технічних службовців підприємства.
- 10.** Розглянути систему оперативного управління персоналом підприємства.

Тема 7. Трудові ресурси підприємства

Термінологічний словник ключових понять з теми 7:

1. Персонал підприємства
2. Керівник
3. Спеціаліст
4. Власник
5. Кадрове планування
6. Продуктивність праці
7. Трудомісткість
8. Мотивація
9. Заробітна плата
10. Тарифна система

Перелік індивідуальних завдань з теми 7:

- 1.** Виконати аналіз стратегічних рішень у кадровому питанні, що приймаються під час створення або перепроєктування організації (в галузі цивільної авіації або туристичного бізнесу).
2. Визначити зміст та сутність мотивації та її узгодженість з іншими аспектами діяльності підприємства.
- 3.** Перерахуйте фактори, які впливають на кваліфікацію персоналу.
4. Поясніть переваги і недоліки безтарифної системи оплати праці.
- 5.** Проаналізуйте різні варіанти підготовки й підвищення кваліфікації кадрів.
- 6.** Назвіть, за якими ознаками персонал підприємства поділяється на промислово-виробничий і непромисловий.
7. Проаналізуйте, які фактори лежать в основі розробки нормативів часу.

8. Дати характеристику основних методів організації оплати праці на підприємстві (в галузі цивільної авіації або туристичного бізнесу).

9. Дати характеристику нормування праці, визначення чисельності та рівня кваліфікації персоналу.

10. Проаналізувати, які застосовуються форми і системи оплати праці в залежності від виду робіт і галузі, до якої відноситься підприємство.

Тема 8. Майнові ресурси (активи) підприємства

Термінологічний словник ключових понять з теми 8:

1. Капітал (основний, оборотний)
2. Статутний капітал
3. Основні фонди
4. Оборотні фонди
5. Первісна вартість
6. Амортизація
7. Фондовіддача
8. Фондомісткість
9. Рентабельність основних фондів
10. Коефіцієнт завантаження устаткування

Перелік індивідуальних завдань з теми 8:

- 1.** Проаналізувати підходи до процесу формування фінансової структури капіталу підприємства.
- 2.** Визначити види та форми власного капіталу підприємства.
- 3.** Охарактеризувати методи визначення загальної потреби в капіталі.
- 4.** Дати визначення поняттю «вартість капіталу».
- 5.** Описати методи визначення вартості капіталу підприємства.
- 6.** Охарактеризувати послідовність оцінки вартості капіталу підприємства.
- 7.** Визначити складові процесу оптимізації фінансової структури капіталу.
- 8.** Проаналізувати визначення економічної сутності кредиту.

9. З'ясувати, як визначаються напрями організації роботи з обслуговування бюджетних кредитів, їхнього обліку й проведення розрахунків позичальниками.

10. Проаналізувати, хто встановлює розміри відсоткових ставок за видачі кредиту комерційними банками.

Тема 9. Фінансові ресурси (капітал підприємства)

Термінологічний словник ключових понять з теми 9:

1. Фінансові ресурси підприємства
2. Кругообіг фінансових ресурсів
3. Власний капітал підприємства
4. Позиковий капітал підприємства
5. Кредитування
6. Банківське кредитування
7. Небанківське кредитування
8. Структура капіталу
9. Вартість капіталу підприємства
10. Методи аналізу капіталу

Перелік індивідуальних завдань з теми 9:

1. Охарактеризувати джерела та склад фінансових ресурсів підприємства.
2. Що включається в поняття "організація фінансів підприємства" та "фінансова діяльність"?
3. Як галузева специфіка та форми власності впливають на особливості організації фінансів підприємств?
4. Розкрийте зміст фінансової роботи на підприємстві.
5. Розкрийте зміст і завдання управління фінансами підприємства.
6. Розкрийте зміст фінансового механізму та його структуру на підприємстві.
7. Проаналізуйте систему фінансового прогнозування на підприємстві.
8. Розкрийте сутність та необхідність прийняття фінансової стратегії підприємства.
9. Охарактеризувати склад і структуру системи фінансового планування на підприємстві.
10. Розглянути необхідність та сутність фінансового моніторингу на підприємстві та в галузі.

Змістовий модуль 4. Основні результативні показники господарчої діяльності підприємства

Тема 10. Поточні витрати виробництва та собівартість продукції

Термінологічний словник ключових понять з теми 10:

1. Калькуляція
2. Економічні елементи
3. Матеріальні витрати
4. Поточні витрати

5. Витрати періоду
6. Амортизація
7. Собівартість продукції
8. Виробнича собівартість
9. Зведений кошторис витрат
10. План собівартості

Перелік індивідуальних завдань з теми 10:

1. Наведіть приклади класифікації витрат авіаційного підприємства.
2. Наведіть приклади класифікації витрат туристичного підприємства.
3. Розгляньте призначення класифікації по калькуляційних статтях витрат.
4. Проаналізуйте, які витрати входять до виробничої собівартості.
5. Перелічіть внутрівиробничі техніко-економічні фактори, які впливають на зниження собівартості продукції.
6. З якою метою проводиться розподіл витрат на постійні і змінні?
7. Дайте визначення поняттю «прибуток від реалізації продукції».
8. Назвіть резерви зниження собівартості послуг авіаційного підприємства.
9. Назвіть резерви зниження собівартості послуг туристичного підприємства.
10. До яких витрат відносяться витрати на керування й організацію виробництва?

Тема 11 . Доходи та цінова політика підприємства

Термінологічний словник ключових понять з теми 11:

1. Доходи підприємства.
2. Цінова політика підприємства.
3. Ціноутворення
4. Планування доходів підприємства
5. Резерви підприємства
6. Виручка
7. Чистий дохід
8. Операційна діяльність підприємства
9. Операційні доходи
10. Реалізація продукції

Перелік індивідуальних завдань з теми 11:

1. На прикладі обраного підприємства запропонуйте додаткові джерела отримання доходів.
2. На основі аналізу обраного підприємства сплануйте обсяг можливого доходу за 6 місяців роботи.
3. Проведіть порівняльну характеристику формування доходів від операційної діяльності в двох (на вибір) галузях господарювання.
4. На прикладі обраного підприємства порівняйте доходи від реалізації продукції за перше і друге півріччя. Як вони відрізняються? Чим це спричинено?
5. На прикладі обраного підприємства проаналізуйте динаміку зміни цін протягом року. Чим це обумовлено?
6. На прикладі обраного підприємства запропонуйте заходи щодо збільшення доходів підприємства.
7. Проведіть порівняльну характеристику понять «дохід» та «прибуток». В чому полягає їх принципіальна різниця?
8. Проаналізуйте цінові стратегії обраного підприємства.
9. Проаналізуйте методи ціноутворення, що використовуються на обраному підприємстві.
10. Проаналізуйте джерела доходу обраного підприємства.

Тема 12. Фінансові результати діяльності підприємства

Термінологічний словник ключових понять з теми 12:

- 1.** Фінансове планування
2. Прибуток
3. Валовий прибуток
- 4.** Чистий прибуток
- 5.** Прибутковість підприємства (організації)
- 6.** Ділова активність
- 7.** Фінансова стійкість
- 8.** Платоспроможність
9. Рентабельність
10. Оподаткування

Перелік індивідуальних завдань з теми 12:

1. Дайте визначення фінансовим результатам діяльності підприємства.
2. Проаналізуйте фактори, які впливають на фінансові результати підприємства.
3. Який існує порядок формування прибутку в процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності?
4. Покажіть схему розподілу прибутку авіаційного підприємства
5. Покажіть схему розподілу прибутку туристичної організації.
6. Охарактеризуйте систему показників рентабельності підприємства.
- 7.** Назвіть показники, які враховуються при обчисленні валового прибутку підприємства.
- 8.** Проаналізуйте показники, які необхідно використати для обчислення рентабельності підприємства в цілому.
9. Визначте сутність та складові системи оподаткування підприємств.
10. Наведіть приклади прямих та непрямих податків.

Тема 13. Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки

Термінологічний словник ключових понять з теми 13:

1. Ефект
2. Ефективність діяльності
3. Операційна діяльність
4. Інвестиційна діяльність
5. Фінансова діяльність
6. Інвестиції
7. Інновації
8. Систематизація
9. Показник ефективності
10. Інтегральна оцінка

Перелік індивідуальних завдань з теми 13:

1. На прикладі конкретного підприємства проведіть оцінку ефективності інвестиційного проекту.
2. На прикладі конкретного підприємства проведіть оцінку ефективності інноваційного проекту.
3. На прикладі обраного підприємства оцініть ефективність його операційної діяльності.
4. На прикладі обраного підприємства оцініть ефективність його інвестиційної діяльності.
5. На прикладі обраного підприємства оцініть ефективність його фінансової діяльності.
6. На прикладі обраного підприємства проаналізуйте показники ефективності його діяльності.
7. Визначте можливі резерви підвищення ефективності діяльності обраного підприємства.
8. Проаналізуйте чинники, що впливають на ефективність діяльності обраного підприємства.
9. Обґрунтуйте за якими критеріями найдоцільніше провести оцінку ефективності діяльності обраного підприємства.
10. Запропонуйте заходи щодо підвищення ефективності діяльності обраного підприємства.

Тема 14. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Термінологічний словник ключових понять з теми 14:

1. Фінансово-майновий стан
2. Трендовий аналіз
3. Структурний аналіз
4. Просторовий аналіз

5. R-аналіз

6. Ліквідність
7. Платоспроможність
8. Фінансова стійкість

9. Рентабельність
10. Ділова активність.

Перелік індивідуальних завдань з теми 14:

1. На прикладі обраного підприємства проведіть комплексне оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.
2. Проведіть факторний аналіз фінансово-майнового стану обраного підприємства.
3. На основі звіту про фінансові результати проаналізуйте показники ліквідності обраного підприємства.
4. На основі звіту про фінансові результати проаналізуйте показники платоспроможності обраного підприємства.
5. На основі звіту про фінансові результати проаналізуйте показники фінансової стійкості обраного підприємства.
6. На основі звіту про фінансові результати проаналізуйте показники рентабельності обраного підприємства.
7. На основі звіту про фінансові результати проаналізуйте показники ділової активності обраного підприємства.
8. На прикладі обраного підприємства проведіть інтегральну оцінку фінансово-майнового стану підприємства.
9. На прикладі обраного підприємства проаналізуйте фінансові коефіцієнти фінансово-майнового стану підприємства.
10. Проведіть порівняльний аналіз трендового та структурного аналізу.

Змістовий модуль 6. Розвиток підприємства та забезпечення його економічної безпеки

**Тема 15. Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства.
Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку**

Термінологічний словник ключових понять з теми 15:

1. Розвиток

2. Модель розвитку

3. Трансформація
4. Бізнес-проект
5. Реструктуризація
6. Концепція
7. Еволюція
8. Програма реструктуризації
9. Сучасне підприємство
10. Об'єднання

Перелік індивідуальних завдань з теми 15:

1. Розробіть бізнес-проект трансформації обраного Вами підприємства.
2. Провести порівняльну характеристику понять «економічний розвиток» та «економічне зростання».
3. Провести порівняльну характеристику еволюційної та революційної концепції розвитку підприємств.
4. Проаналізувати особливості управління обраним підприємством за кожною моделлю розвитку.

5. Розробити програму реалізації трансформації обраного підприємства.
6. Визначити доцільність та ефективність трансформації обраного підприємства.
7. Провести порівняльну характеристику понять «підприємство» та «фірма».
8. Проаналізувати економічні відносини між суб'єктами господарювання в ході діяльності обраного підприємства.
9. Провести комплексний аналіз обраного підприємства за класифікаційними ознаками підприємств.
10. Навести реальні приклади об'єднань підприємств та дати їм загальну характеристику.

Тема 16. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність

Термінологічний словник ключових понять з теми 16:

1. Безпека
2. Криза
3. Банкрутство
4. Ліквідація
5. Кредитор
6. Позичальник
7. Санація
8. Генезис
9. Фаза кризи
10. Антикризова діяльність

Перелік індивідуальних завдань з теми 16:

1. Складіть план санації обраного Вами підприємства.
2. Проведіть аналіз ймовірності банкрутства обраного підприємства.
3. Запропонуйте комплекс заходів відносно попередження банкрутства обраного підприємства.
4. Проведіть аналітичну оцінку рівня економічної безпеки обраного підприємства.
5. Проаналізуйте доцільність або недоцільність створення служби безпеки на обраному підприємстві.
6. Розробіть антикризову програму для обраного підприємства.
7. Розробіть план ліквідації обраного підприємства.
8. Проведіть порівняльну характеристику досудової та судової санації.
9. Визначте шляхи подолання економічної кризи на обраному підприємстві.
10. Визначте основні напрями забезпечення необхідної економічної безпеки обраного підприємства.

6.3. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1. Економічні засади функціонування підприємства в системі ринкових відносин

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

Тематика рефератів з теми 1

1. Актуальні проблеми обґрунтування виробничої структури підприємств різних форм власності.
2. Переваги і недоліки функціонування об'єднань підприємств в Україні.
3. Майнові відносини в об'єднанні підприємств.
4. Проблеми створення і діяльності промислово-фінансової групи.

5. Асоційовані підприємства та холдингові компанії.
6. Поняття та класифікація активів підприємства.
7. Необоротні активи суб'єкта господарювання.
8. Характеристика оборотних активів підприємства.
9. Форми існування джерел утворення активів підприємства.
10. Законодавче регламентування діяльності підприємств в Україні.

Тема 2. Планування діяльності підприємства **Тематика рефератів з теми 2**

1. Сутність планування й особливості його здійснення на підприємстві.
2. Планування як функція управління підприємством.

3. Інформаційні ресурси планування.

4. Нормативна база планування діяльності підприємства.

5. Прогнозування й регулювання діяльності підприємства.

6. Система планів економічного та соціального розвитку підприємства.

7. Філософські концепції планування.

8. Методи та інструменти планових розрахунків.

9. Технологія планування діяльності підприємства.

10. Оцінка якості планів підприємства.

Змістовий модуль 2. Економічні основи виробничої діяльності підприємства

Тема 3. Економічна характеристика продукції підприємства **Тематика рефератів з теми 3**

1. Проблеми формування асортименту продукції на підприємстві.
2. Управління асортиментом продукції підприємства.
3. Розробка товарної марки та здійснення її правової охорони.
4. Рівні товару з позиції особливостей процесу сприймання споживачем.
5. Брендінг – управління активами торговельної марки.
6. Організація ефективного збуту на підприємстві.
7. Маркетингові системи збуту.
8. Вертикальні маркетингові системи.
9. Вплив інфраструктури підприємства на ефективність господарювання.
10. Сучасні напрями мінімізації складських запасів окремих видів матеріальних ресурсів і залишків на складах готової продукції.

Тема 4. Виробнича програма підприємства **Тематика рефератів з теми 4**

1. Характеристика інформаційних джерел обґрунтування виробничої програми

підприємства.

2. Сутність та завдання маркетингового аналізу.
3. Аналіз виконання виробничої програми авіаційного підприємства.
4. Аналіз виконання виробничої програми туристичного підприємства.
5. Умови та критерії оптимізації обсягів продукції у конкурентному середовищі.
6. Проблеми ресурсного забезпечення виробничої програми підприємства.
7. Аналіз та планування обсягів реалізації продукції авіаційного підприємства.
8. Аналіз та планування обсягів реалізації продукції туристичного підприємства.
9. Оперативне виробниче планування ритмічності виробництва.
10. Резерви зростання обсягів виробництва та реалізації продукції.

Тема 5. Виробнича потужність підприємства

Тематика рефератів з теми 5

- 1.** Сутність і поняття техніко-технологічної бази підприємства.
- 2.** Форми технічного розвитку виробництва.
- 3.** Основні показники технологічного рівня підприємства та їх сутність.
- 4.** Розробка плану технічного розвитку підприємства.
- 5.** Поняття і види виробничої потужності підприємства.
- 6.** Чинники формування виробничої потужності підприємства.
- 7.** Розрахунок виробничої потужності підприємства.
- 8.** Механізм розрахунку максимально можливого випуску продукції підприємством.
- 9.** Показники рівня використання виробничої потужності діючого підприємства.
- 10.** Визначення балансу виробничої потужності підприємства.

Змістовий модуль 3. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 6. Ресурсний потенціал підприємства

Тематика рефератів з теми 6

1. Методи управління та організації ефективного використання ресурсів підприємства.
  2. Нематеріальні ресурси підприємства.
  3. Право інтелектуальної власності.
  4. Патентно-ліцензійна політика держави.
  5. Оцінка та облік нематеріальних активів.
  6. Проблеми амортизації нематеріальних активів.
  7. Методика визначення коефіцієнта зростання витрат.
  8. Правовий захист нематеріальних активів підприємства.
  9. Ефективність використання оборотних коштів підприємства.
-
10. Підвищення рівня використання ресурсного потенціалу підприємства.

Тема 7. Трудові ресурси підприємства

Тематика рефератів з теми 7

1. Принципи і завдання формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки.
2. Поняття та методи оцінки продуктивності праці робітників.
3. Класифікація факторів, що впливають на продуктивність праці.
4. Державне регулювання мінімальної заробітної плати.
5. Зміст та умови використання тарифної системи в Україні.
6. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності.
7. Методичні інструменти аналізу чисельності працівників на підприємстві.
8. Порядок розробки та зміст плану з праці.
9. Обґрунтування потреби підприємства у трудових ресурсах.
10. Шляхи раціоналізації витрат у фонді оплати праці.

Тема 8. Майнові ресурси (активи) підприємства

Тематика рефератів з теми 8

1. Роль та місце активів підприємства в системі ресурсного забезпечення.
2. Особливості необоротних активів підприємства.
3. Сутність та особливості відтворення основних засобів підприємства.
4. Амортизація як джерело формування фінансових ресурсів підприємства.
5. Методичні інструменти оцінки ефективності використання основних засобів.
6. Призначення та класифікація нематеріальних активів підприємства.
7. Сутність запасів як складової частини ресурсного забезпечення підприємства.
8. Сутність та класифікація грошових активів підприємства.
9. Методичні інструменти аналізу активів підприємства.
10. Резерви прискорення оборотності активів підприємства.

Тема 9. Фінансові ресурси (капітал підприємства)
Тематика рефератів з теми 9

Організаційні та галузеві особливості фінансів підприємств.
Фінансова політика підприємства.
Фінансові ресурси та грошові фонди підприємств.
Грошові фонди та резерви підприємств.
Мобілізація підприємствами фінансових ресурсів на фінансовому ринку.
Формування фінансових ресурсів підприємства.
Фінансові ресурси і власний капітал організації.
Економічний зміст і джерела фінансування основного капіталу.
Управління короткостроковими джерелами фінансування.
Виявлення резервів підприємства.

Змістовий модуль 4. Економічні результати господарсько-фінансової діяльності підприємства

Тема 10. Поточні витрати виробництва та собівартість продукції
Тематика рефератів з теми 10

Витрати на виробництво і реалізацію продукції.
Собівартість продукції підприємства.
Планування собівартості та виручки від реалізації продукції.
Доходи і витрати підприємства.
Планування та розподіл прибутку підприємства.
Управління прибутком і рентабельністю.
Порядок формування та використання доходів від реалізації продукції.
Розподіл балансового прибутку.
Формування валового і чистого доходу.
Методи розрахунку виручки від реалізації продукції, робіт, послуг.

Тема 11. Доходи та цінова політика підприємства

Тематика рефератів з теми 11

1. Планування доходів підприємства.
2. Цінова політика підприємства та її вплив на формування доходів.
3. Механізм формування доходів від операційної діяльності підприємства.
4. Варіанти цінової політики підприємства.
5. Доходи торговельного підприємства: склад, джерела, аналіз, шляхи збільшення.
6. Удосконалення цінової політики на підприємстві.
7. Особливості формування цін та доходів підприємства в умовах конкуренції.
8. Ціна – її суть та процес формування на підприємствах.
9. Взаємозв'язок цінової політики підприємства та доходів від реалізації.
10. Удосконалення управління ціновою політикою підприємства.

Тема 12. Фінансові результати діяльності підприємства
Тематика рефератів з теми 12

Взаємозв'язок виручки, витрат і прибутку від реалізації продукції.

1. Аналіз фінансового стану підприємства.

- Визначення ліквідності підприємства.
- Вплив облікової політики на фінансовий результат діяльності підприємства.
- Запас фінансової міцності підприємства.
- Платоспроможність і ліквідність підприємств.
- Фінансова стійкість підприємства.
- Коефіцієнтний аналіз фінансів підприємств.
- Балансовий аналіз фінансів підприємств.
- Планування фінансової політики підприємства.

Змістовий модуль 5. Інтегральна оцінка діяльності підприємства

Тема 13. Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки

Тематика рефератів з теми 13

1. Ефективність виробництва та фактори її зростання.
2. Напрями і резерви підвищення ефективності основних видів діяльності підприємства.
3. Інтегральна ефективність діяльності підприємства.
4. Удосконалення системи управління ефективністю діяльності підприємства.
5. Методика оцінки ефективності діяльності.
6. Чинники зростання ефективності діяльності підприємства.
7. Ефективність діяльності підприємства та фактори її підвищення.
8. Показники ефективності діяльності підприємства.
9. Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах ринку.
10. Ефективність діяльності підприємства та обґрунтування резервів її підвищення.

Тема 14. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Тематика рефератів з теми 14

1. Теоретичні основи аналізу фінансово-майнового стану підприємства.
2. Характеристика методів оцінки фінансово-майнового стану підприємства.
3. Платоспроможність та ліквідність як складові фінансово-майнового стану підприємства.
4. Напрямки покращення фінансово-майнового стану підприємства.
5. Загальна характеристика форми № 2 «Звіт про фінансові результати».
6. Процес оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.
7. Роль оцінювання фінансової стійкості підприємства.
8. Значення показників ділової активності для підприємства
9. Шляхи покращання фінансово-майнового стану підприємства з урахуванням факторів, що на нього впливають.
10. Основні завдання і джерела аналізу фінансово-майнового стану підприємства.

Змістовий модуль 6. Розвиток підприємства та забезпечення його економічної безпеки

Тема 15. Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку

Тематика рефератів з теми 15

1. Трансформація підприємств з точки зору системного підходу.
2. Реструктуризація підприємств як основа їх економічного зростання.

3. Сутність і тенденції організаційного розвитку підприємств.
4. Еволюція теорій розвитку підприємства.
5. Сучасні моделі розвитку підприємства.
6. Процес реструктуризації підприємств у процесі розвитку.
7. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація.
8. Концепція та модель економічного розвитку підприємств для України.
9. Досвід трансформації та реструктуризації підприємств в Україні.
10. Сучасні підходи до характеристики концепцій розвитку підприємств.

Тема 16. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність

Тематика рефератів з теми 16

1. Суть та фінансова оцінка банкрутства.
2. Передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства.
3. Правове регулювання банкрутства.
4. Банкрутство, реорганізація і ліквідація підприємств.
5. Економічна безпека підприємства в сучасних умовах та економічні ризики.
6. Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством.
7. Основні напрями забезпечення економічної безпеки.
8. Санація (фінансове оздоровлення) суб'єктів господарювання.
9. Сутність та методологія дослідження кризових явищ у діяльності підприємства.
10. Державне регулювання проблеми розвитку кризових явищ у діяльності підприємства.

Методичні вказівки до виконання

навчального організаційно-технічного проекту операційної системи

1. Загальні положення

Виконання науково-дослідницького проекту базується на таких засадах:

- добровільність та ініціативність курсанта у виборі *об'єкту наукового дослідження*;
- самостійність виконання наукових досліджень;
- інтегрованість досліджень проблематики операційного менеджменту з проблематикою інших дисциплін економічного та управлінського циклу;
- індивідуальність консультування курсанта викладачами кафедри;
- особиста відповідальність курсанта за виконання індивідуального плану роботи над виконанням проекту.

У процесі виконання проекту вирішуються такі *завдання*:

- вивчення, поглиблення та узагальнення теоретико-методологічних засад обраного напрямку дослідження;
- критичний аналіз існуючих підходів до розгляду проблем обраного напрямку дослідження;
- розроблення та обґрунтування власного погляду на проблемне поле;
- визначення та опрацювання шляхів розв'язання проблеми;
- підготовка виступу, реферату, доповіді, роботи на конкурс студентських наукових робіт з подальшим їх публічним представленням.

Результати, отримані в процесі наукових досліджень за проблематикою операційного менеджменту, в подальшому можуть бути використані курсантами при здійсненні науково-дослідних робіт за спорідненими напрямками, написанні курсових робіт з інших дисциплін

управлінського циклу, розробленні консультаційних проектів і виконанні випускних дипломних робіт.

2. Об'єкт дослідження

Навчальний проект виконують курсанти трьох спеціалізацій: менеджмент зовнішньоекономічної діяльності; менеджмент організацій; менеджмент туристичної індустрії. Тому вибір об'єкту дослідження повинен відбуватися в залежності від майбутньої практичної діяльності фахівця. Бажано, щоб курсанти продовжували дослідження тих об'єктів господарювання, які були обрані ними на попередніх курсах.

3. Структура проекту

Навчальний проект повинен складатися з наступних частин:

- вступ;
- основна частина (яка складається з п'яти розділів);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (у разі необхідності).

План навчального проекту для кожного дослідника має такий вигляд (по кожному об'єкту дослідження курсант повинен висвітлити в основній частини наступні проблеми):

ПЛАН

ВСТУП (короткий опис об'єкту дослідження, актуальність аналізу його економічного стану)

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ (об'єкт дослідження) В СИСТЕМІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Напрями діяльності Вашого об'єкту дослідження. Мета функціонування підприємства на ринку. Поняття головної цілі підприємства. Дерево цілей, його побудова та зміст.

Елементи зовнішнього середовища функціонування підприємства: інфраструктура ринку, що обслуговує підприємство, її характеристика (торгово-посередницька, виробнича, фінансово-кредитна, науково-інформаційна та ін.). Конкурентна політика підприємства.

Механізм державного регулювання діяльності підприємства.

Прибуток як цільова функція діяльності підприємства на ринку.

РОЗДІЛ 2. ПЛАНУВАННЯ ОБСЯГІВ ДІЯЛЬНОСТІ (об'єкт дослідження)

Виробнича потужність підприємства. Динамічні показники виробничої потужності: вхідна, вихідна, середньорічна виробнича потужність. Баланс виробничої потужності підприємства.

Планування виробничої діяльності підприємства. Методи вимірювання та показники обсягу діяльності підприємства. Показники виробничої програми: товарна, валова, чиста, умовно-чиста, нормативно-чиста, реалізована продукція. Інформаційне забезпечення розробки виробничої програми.

Системи та методи планування виробничої програми підприємства. Основні фази процесу планування. Методи планування, визначення необхідного та можливого обсягів виробничої програми підприємства.

РОЗДІЛ 3. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (об'єкт дослідження)

Основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Матеріально-технічне забезпечення підприємства. Система організації постачання матеріальних ресурсів, підходи до її здійснення. Запаси матеріально-сировинних ресурсів підприємства, їх необхідність та призначення. Планування потреби підприємства у виробничих запасах.

Основні фонди підприємства. Фізичний та моральний знос основних фондів. Показники, що характеризують використання основних фондів, їх зміст та методика розрахунку. Аналіз ефективності використання основних фондів. Фактори, що обумовлюють рівень ефективності використання основних фондів та шляхи її підвищення.

Трудові ресурси та стимулювання праці робітників. Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки. Основні напрями підвищення продуктивності праці, та ефективності трудових ресурсів підприємства. Системи оплати праці на Вашому об'єкті дослідження.

Впровадження досягнень науково-технічного прогресу та інтенсифікація виробництва на Вашому об'єкті дослідження. Економічний ефект від впровадження заходів НТП.

ВИСНОВКИ (що показав аналіз економічного стану Вашого об'єкту дослідження, дві-три Ваші конкретні пропозиції щодо його покращення)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ (10-15 літературних джерел та декілька сайтів Інтернет-адрес)

ДОДАТКИ (два і більше додатків)

4. Добір і вивчення літератури

На стадії добору літератури курсант складає бібліографію, у чому йому своїми рекомендаціями надає допомогу науковий керівник; корисні поради у процесі пошуку літератури можна також отримати від працівників бібліотеки. Значно прискорює цей процес використання алфавітних і систематизованих каталогів літератури, реферативних журналів, бібліографічних довідників, комп'ютерних пошукових систем типу «Мета», «Рамблер», «Яндекс» та інших джерел і засобів пошуку інформації.

Поглиблене вивчення визначеної літератури доцільно починати з розгляду найновіших публікацій, оскільки в них висвітлюються останні досягнення в галузі теорії та практики управління операціями. Решту літератури вивчають у порядку, зворотному до хронологічного. Можна порекомендувати курсантам здійснювати свою роботу щодо добору та вивчення літератури таким чином:

— для того щоб скласти для себе перше уявлення про проблему, слід опрацювати відповідні підручники та посібники, що вийшли друком за останні роки;

— для того щоб визначити шляхи вирішення цієї проблеми, що вважаються актуальними на сьогодні, слід ознайомитися з публікаціями у журналах відповідного спрямування.

Слід дуже зважено поставитися до роботи з перекладними виданнями, особливо до перекладів праць представників американської та німецької шкіл управління виробництвом (операціями), оскільки термінологія, використовувана в цих джерелах, дещо відрізняється від усталеної вітчизняної.

Стосовно опрацювання робіт закордонних авторів, виданих мовою оригіналу, можна зауважити таке: залучення інформації з цих джерел є можливим лише за умови, що курсант не тільки добре володіє відповідною іноземною мовою, а й обізнаний у спеціальній термінології і в змозі коректно перекласти й викласти відповідний матеріал досконалою (як з літературного, так і з наукового погляду) українською мовою.

Усе більшого поширення останнім часом набуває практика залучення інформації з комп'ютерних мереж. Такий шлях добору інформації є цілком припустимим, але слід пам'ятати, що вся ця інформація має підлягати критичному осмисленню, з перевіркою достовірності наведених даних за друкованими джерелами інформації. *Адресу електронної сторінки, з якої запозичені відомості, обов'язково слід внести до переліку використаних періодичних джерел*, що вміщується наприкінці тексту навчального проекту.

Безпосереднє ознайомлення з конкретним літературним джерелом розпочинають з перегляду змісту. Розділи, глави та параграфи, що викликали особливу зацікавленість, слід ретельно опрацювати. Ця робота має бути спрямована на пошук ідей та пропозицій щодо вирішення проблемних питань обраної теми. Особливу увагу при цьому слід зосередити на виявленні дискусійних питань, аналізі протилежних або суперечливих позицій.

5. Загальні вимоги до оформлення рукопису проекту

Обсяг навчального проекту повинен складати 15-20 сторінок. Текст рукопису роздруковується на принтері на аркушах білого паперу стандартного формату А4 і розміщується з одного боку аркуша. Друкують текст, залишаючи береги таких розмірів:

- лівий — не менше 30 мм;
- правий — не менше 10 мм;
- верхній — не менше 20 мм;
- нижній — не менше 20 мм.

У разі використання текстового редактора Word слід закладати такі параметри:

- тип шрифту — Times New Roman;
- розмір шрифту — 14;
- міжрядковий інтервал — 1,5.

Текст основної частини поділяють на розділи.

Заголовки структурних частин «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту, виділяють жирним шрифтом. Переноси слів у заголовках не дозволяються. *Крапки наприкінці заголовків не ставляться.* Якщо заголовок складається з двох або більше речень, то їх розділяють крапкою.

Кожну структурну частину починають з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, розділів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок, не проставляючи номери. *Наступні сторінки нумерують у правому верхньому кутку сторінки без крапки в кінці.*

Розділи нумерують по черзі арабськими цифрами.

- Подання таблиць

Цифровий матеріал, вміщений у текст, як правило, оформляється у вигляді таблиць. У таблицях цифровий або текстовий матеріал групується в рядки і графи, відокремлені горизонтальними (рядки) та вертикальними (графи) лініями.

Звичайно таблиця складається з таких елементів: порядкового номера і тематичного заголовка, боковика і заголовків граф (головки), рядків і граф (основної частини, тобто прографки).

6. Критерії оцінювання результатів НДР

Оцінка наукового здобутку курсанта передбачає, що результати виконаної роботи у вигляді рукопису подаються на розгляд викладачеві, який здійснював керівництво НДР, або — лекторові потоку чи викладачеві, відповідальному за дисципліну, або — експертній комісії, до складу якої входять викладачі кафедри менеджменту та економіки або інших кафедр академії. Метою такого розгляду є оцінювання загального рівня якості виконаної роботи та визначення можливості оприлюднення результатів наукових досліджень шляхом надання рекомендації:

- до участі в науковій студентській конференції (академічній, міжвузівській, міжнародній);
- до публікації тез доповідей на науковій курсантській конференції;
- до участі в конкурсі студентських наукових робіт (академічному, міжвузівському, міжнародному);
- до публікації статті у збірнику курсантських наукових робіт тощо.

У процесі оцінювання результатів НДР можуть застосовуватися різнопланові критерії та формалізовані оціночні шкали. Орієнтовний перелік **критеріїв** для оцінки як самої науково-дослідної роботи, так і рівня презентації її результатів є таким:

- уміння визначати найсуттєвіші проблемні питання, що потребують концептуального вирішення;
- відповідність логічної побудови роботи поставленим цілям і завданням;
- обсяг масиву опрацьованої інформації;
- різноманітність опрацьованих інформаційних джерел;
- широта й адекватність використаних першоджерел;
- нестандартні елементи аналізу та діагностики;
- різноманітність використаних способів зіставлення інформації;
- здатність до комбінування та рекомбінування вихідної інформації;
- глибина опрацювання вихідного матеріалу;
- глибина опрацювання проблеми;
- адекватність запропонованих заходів виявленим проблемам;
- наявність чітко визначеної позиції автора;
- аргументованість, переконливість обґрунтування запропонованих рішень;
- уміння стисло, послідовно і чітко викласти сутність і результати дослідження;
- розвиненість мови викладення роботи, оригінальність стилю;
- наявність посилань на джерела, з яких запозичено будь-яку інформацію, та дотримання етики цитування;
- ступінь самостійності у проведенні дослідження;
- загальне оформлення дослідження;
- якість підготовки наочного матеріалу;
- логічність, конкретність і переконливість доповіді;
- повнота відповідей на запитання;
- здатність аргументовано захищати свої пропозиції, думки, погляди;
- вільне володіння економічною та управлінською термінологією;
- загальний рівень підготовки курсанта.

Слід зазначити, що *кожний розділ проекту* курсант повинен подавати викладачеві для оцінювання.

**7. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВИХ МОДУЛІВ
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ЗМІСТОВНИМИ МОДУЛЯМИ КУРСУ
(МОДУЛЬНО-ЗАЛІКОВИЙ ПЛАН)
(денна форма навчання)
*ПЕРЕРОБИТИ, ПЕРЕНЕСТИ***

Змістовні модулі	Теми	Залікові модулі (за видами робіт) та розподіл балів, що присвоюються курсантам										Сума балів за темами, змістовними модулями та загалом з дисципліни	
		Аудиторні					Позааудиторні (СРС)						
		ЗкМ1		ЗкМ2		ЗкМ3		ЗкМ4		ЗкМ5			
		Лекційні заняття		Практичні заняття		Самостійна робота		Індивідуальна робота		Наукова робота			
		та відвідування лекцій	Експрес-контроль знань	Активність на лекціях, якість конспектування	діагностичне тестування	Поточне опитування,	Розв'язання типових задач/ситуаційних вправ	Опрацювання питань СРС (конспектування)	Виконання творчих завдань, КР тощо	Поточне консультування , термінологічний аналіз	Виконання індивідуальних завдань		Виконання ІНДЗ, участь в НДР, конференціях тощо
ЗМ1	T1	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
	T2	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
ЗМ2	T3	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
	T4	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
Модульний контроль 1 (за за ЗМ1 і ЗМ2)													
ЗМ3	T5	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
ЗМ4	T6	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
	T7	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
ЗМ5	T8	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
Модульний контроль 2 (за ЗМ3 - ЗМ5)													
Підсумковий контроль по курсу (за ЗМ1 – ЗМ5)													

**7а. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВИХ МОДУЛІВ
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ЗМІСТОВНИМИ МОДУЛЯМИ КУРСУ
(МОДУЛЬНО-ЗАЛІКОВИЙ ПЛАН)
(заочна форма навчання)**

Модулі	Змістові модулі, теми	Залікові модулі (за видами робіт) та розподіл балів, що присвоюються слухачам						Сума балів за видами навчальної діяльності слухача заочної форми навчання
		Аудиторна робота		Самостійна підготовка (СП)				
		ЗкМ1	ЗкМ2	ЗкМ3, ЗкМ4, ЗкМ5				
		Лекційні заняття	Практичні заняття	Виконання модульної контрольної роботи				
		Оглядово-установочна лекція (відвідування, конспектування, активність, мислення, засвоєння)	Установочно-контрольні заняття (відвідування, записування, засвоєння) активність, мислення,	Письмове опитування	Діагностичне тестування	Розв'язання типових задач/ситуаційних вправ	Виконання творчих завдань (задач/вправ)	
1	1,2 (1-5)	5	5	10	10	10	10	50
2	3-5 (6-14)	5	5	10	10	10	10	50
Всього балів з курсу		10	10	20	20	20	20	100
Підсумковий контроль								

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

8.1. Аудиторні методи навчання:

8.1.1. Лекції із застосуванням експрес-контролю якості засвоєння лекційного матеріалу;

8.1.2. Практичні заняття:

- поточне опитування (усне/письмове);
- виконання тестових завдань;

- розв'язання типових задач/ситуаційних вправ;
- діагностування якості навчальної діяльності курсанта.

8.1.3. Контрольні заходи (поточний, модульний, підсумковий контроль, екзамен).

8.2. Методи самостійної підготовки:

1. робота в позанавчальний час (СПС) (в бібліотеці, лабораторіях/кабінетах, комп'ютерних класах, інформаційних мережах, в домашніх умовах);
2. опрацювання матеріалів з підготовки до лекційних та практичних занять;
3. вивчення (опрацювання та конспектування) теоретичного навчального матеріалу для самостійного вивчення;
4. опрацювання додаткової літератури з дисципліни;
5. виконання творчих завдань для самостійного опрацювання;
6. виконання індивідуальних завдань;
7. поточне консультування з проблематики курсу;
8. участь в діяльності наукових гуртків і проблемних науково-дослідних груп профільного спрямування;
9. участь у проведенні науково-дослідних роботах з проблематики курсу;
10. написання рефератів, підготовка повідомлень, оглядів, аналітичних записок, доповідей тощо.
11. участь у науково-практичних конференціях, олімпіадах, конкурсах тощо.

9. МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ

9.1. Контрольні завдання для поточного контролю успішності навчання

9.1.1. Структура контрольних завдань для поточного контролю успішності:

- поточне письмове опитування за одним із 10 контрольних питань теми;
- виконання 10 тестових завдань із теми;
- розв'язання однієї з 10 типових задач/ситуаційних вправ із теми;
- рішення одного з 10 творчих завдань (нестандартних задач/ситуаційних вправ) із теми.

9.1.2. Вибір варіанту поточної контрольної роботи проводиться за чотирма останніми цифрами номера залікової книжки курсанта (табл. 1) або визначається викладачем/комп'ютером (1000 варіантів вибору).

Таблиця 1

Вибір варіанту завдань поточної контрольної роботи за цифрами залікової книжки

Відповідність між цифрами номера залікової книжки і варіантами контрольних завдань	Варіанти завдань за чотирма останніми цифрами залікової книжки:			
	Теоретичне питання № (остання цифра)	Тестові завдання з теми	Типова задача/вправа № (третья з кінця цифра)	Творче завдання № (четверта з кінця цифра)
1→1	1	Усі тестові завдання з	1	1
2→2	2		2	2
3→3	3		3	3
4→4	4		4	4

5→5	5	контрольованої теми для усіх варіантів завдань контрольної роботи	5	5
6→6	6		6	6
7→7	7		7	7
8→8	8		8	8
9→9	9		9	9
0→10	10		10	10

9.2. Контрольні завдання для модульного контролю успішності навчання

9.2.1. Структура контрольних завдань для модульного контролю успішності:

- поточне письмове опитування за одним із контрольних питань однієї із тем модуля;
- виконання тестових завдань з однієї із тем модуля;
- розв'язання однієї із типових задач/ситуаційних вправ однієї із тем модуля;
- рішення одного з творчих завдань (нестандартних задач/ситуаційних вправ) з однієї із тем модуля.

9.2.2. Вибір варіанту модульної контрольної роботи проводиться за чотирма останніми цифрами номера залікової книжки курсанта (табл.2) або визначається викладачем/комп'ютером (кількість варіантів вибору дорівнює кількості тем модуля, помноженій на 1000 (конкретизувати для даного курсу)).

Таблиця 2

Вибір варіанту завдань модульної контрольної роботи за цифрами залікової книжки

Відповідність між цифрами номера залікової книжки і варіантами контрольних завдань	Варіанти завдань за чотирма останніми цифрами залікової книжки:			
	Теоретичне питання № (остання цифра) теми № (остання цифра)	Тестові завдання з теми № (передостання цифра)	Типова задача/вправа № (третя з кінця цифра теми № (третя з кінця цифра))	Творче завдання № (четверта з кінця цифра) теми № (четверта з кінця цифра)
1→1	1/(1...10)	1...10	1/(1...10)	1/(1...10)
2→2	2/(1...10)	1...10	2/(1...10)	2/(1...10)
3→3	3/(1...10)	1...10	3/(1...10)	3/(1...10)
4→4	4/(1...10)	1...10	4/(1...10)	4/(1...10)
5→5	5/(1...10)	1...10	5/(1...10)	5/(1...10)
6→6	6/(1...10)	1...10	6/(1...10)	6/(1...10)
7→7	7/(1...10)	1...10	7/(1...10)	7/(1...10)
8→8	8/(1...10)	1...10	8/(1...10)	8/(1...10)
9→9	9/(1...10)	1...10	9/(1...10)	9/(1...10)
0→10	10/(1...10)	1...10	10/(1...10)	10/(1...10)

Примітка. Відповідність між цифрами номера залікової книжки і темами модуля встановлюється наступним чином: 1 – перша тема модуля; 2 – друга тема модуля і т.д. (наступною після останньої теми модуля є знову перша і т.д. до 10, якій відповідає цифра 0 номера залікової книжки).

9.3. Контрольні завдання для підсумкового контролю успішності навчання

9.3.1. Структура контрольних завдань для підсумкового контролю успішності:

- поточне письмове опитування за одним із контрольних питань однієї із тем курсу;
- виконання тестових завдань з однієї із тем курсу;
- розв'язання однієї із типових задач/ситуаційних вправ однієї із тем курсу;

- рішення одного з творчих завдань (нестандартних задач/ситуаційних вправ) однієї із тем курсу.

9.3.2. Вибір варіанту підсумкової контрольної роботи проводиться за чотирма останніми цифрами номера залікової книжки курсанта (табл.3, 4, 5) (конкретизувати для даного курсу) або визначається викладачем/комп'ютером (кількість варіантів вибору дорівнює кількості тем курсу, помноженій на 1000 (конкретизувати для даного курсу)).

Таблиця 3

Вибір варіанту завдань підсумкової контрольної роботи за цифрами залікової книжки (для випадку, коли кількість тем курсу ≤ 10)

Відповідність між цифрами номера залікової книжки і варіантами контрольних завдань	Варіанти завдань за чотирма останніми цифрами залікової книжки:			
	Теоретичне питання № (остання цифра) теми № (остання цифра)	Тестові завдання з теми № (передостання цифра)	Типова задача/вправа № (третя з кінця цифра) теми № (третя з кінця цифра)	Творче завдання № (четверта з кінця цифра) теми № (четверта з кінця цифра)
1→1	1/(1...10)	1...10	1/(1...10)	1/(1...10)
2→2	2/(1...10)	1...10	2/(1...10)	2/(1...10)
3→3	3/(1...10)	1...10	3/(1...10)	3/(1...10)
4→4	4/(1...10)	1...10	4/(1...10)	4/(1...10)
5→5	5/(1...10)	1...10	5/(1...10)	5/(1...10)
6→6	6/(1...10)	1...10	6/(1...10)	6/(1...10)
7→7	7/(1...10)	1...10	7/(1...10)	7/(1...10)
8→8	8/(1...10)	1...10	8/(1...10)	8/(1...10)
9→9	9/(1...10)	1...10	9/(1...10)	9/(1...10)
0→10	10/(1...10)	1...10	10/(1...10)	10/(1...10)

Примітка. Відповідність між цифрами номера залікової книжки і темами курсу встановлюється наступним чином: 1 – перша тема курсу; 2 – друга тема курсу і т.д. (наступною після останньої теми курсу є знову перша і т.д. до 10, якій відповідає цифра 0 номера залікової книжки).

Таблиця 4

Вибір варіанту завдань підсумкової контрольної роботи за цифрами залікової книжки (для випадку, коли кількість тем курсу ≥ 11 і ≤ 19)

Відповідність між цифрами номера залікової книжки і варіантами контрольних завдань	Варіанти завдань за чотирма останніми цифрами залікової книжки:			
	Теоретичне питання № (остання цифра) теми № (сума останньої та передостанньої цифри)	Тестові завдання з теми № (сума передостанньої та третьої з кінця цифри)	Типова задача/вправа № (третя з кінця цифра) теми № (сума третьої та четвертої з кінця цифри)	Творче завдання № (четверта з кінця цифра) теми № (сума четвертої з кінця та останньої цифри)
1→1	1/(1...19)	1...19	1/(1...19)	1/(1...19)

2→2	2/(1...19)	1...19	2/(1...19)	2/(1...19)
3→3	3/(1...19)	1...19	3/(1...19)	3/(1...19)
4→4	4/(1...19)	1...19	4/(1...19)	4/(1...19)
5→5	5/(1...19)	1...19	5/(1...19)	5/(1...19)
6→6	6/(1...19)	1...19	6/(1...19)	6/(1...19)
7→7	7/(1...19)	1...19	7/(1...19)	7/(1...19)
8→8	8/(1...19)	1...19	8/(1...19)	8/(1...19)
9→9	9/(1...19)	1...19	9/(1...19)	9/(1...19)
0→10	10/(1...19)	1...19	10/(1...19)	10/(1...19)

Примітка. Відповідність між сумою двох цифр номера залікової книжки і темами курсу встановлюється наступним чином: 1 – перша тема курсу; 2 – друга тема курсу і т.д. (наступною після останньої теми курсу є знову перша і т.д. до 19, якій відповідає сума двох цифр номера залікової книжки, що дорівнює 0).

Таблиця 5

*Вибір варіанту
завдань підсумкової контрольної роботи за цифрами залікової книжки
(для випадку, коли кількість тем курсу ≥ 20 і ≤ 28)*

Відповідність між цифрами номера залікової книжки і варіантами контрольних завдань	Варіанти завдань за чотирма останніми цифрами залікової книжки:			
	Теоретичне питання № (остання цифра) теми № (сума останньої, передостанньої та третьої з кінця цифри)	Тестові завдання з теми № (сума передостанньої, третьої та четвертої з кінця цифри)	Типова задача/вправа № (третья з кінця цифра теми № (сума третьої, четвертої з кінця та останньої цифри)	Творче завдання № (четверта з кінця цифра) теми № (сума четвертої з кінця, останньої та передостанньої цифри)
1→1	1/(1...28)	1...28	1/(1...28)	1/(1...28)
2→2	2/(1...28)	1...28	2/(1...28)	2/(1...28)
3→3	3/(1...28)	1...28	3/(1...28)	3/(1...28)
4→4	4/(1...28)	1...28	4/(1...28)	4/(1...28)
5→5	5/(1...28)	1...28	5/(1...28)	5/(1...28)
6→6	6/(1...28)	1...28	6/(1...28)	6/(1...28)
7→7	7/(1...28)	1...28	7/(1...28)	7/(1...28)
8→8	8/(1...28)	1...28	8/(1...28)	8/(1...28)
9→9	9/(1...28)	1...28	9/(1...28)	9/(1...28)
0→10	10/(1...28)	1...28	10/(1...28)	10/(1...28)

Примітка. Відповідність між сумою трьох цифр номера залікової книжки і темами курсу встановлюється наступним чином: 1 – перша тема курсу; 2 – друга тема курсу і т.д. (наступною після останньої теми курсу є знову перша і т.д. до 28, якій відповідає сума трьох цифр номера залікової книжки, що дорівнює 0).

10. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ТА КРИТЕРІЇ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

10.1. Контроль успішності та якості навчання здійснюється за допомогою рейтингової системи оцінювання, яка передбачає наступні контрольні заходи:

- поточний контроль (за темами);

- модульний (рубіжний) контроль (за модулями – одним чи кількома змістовними модулями (2 модульних контролі з дисципліни);
- підсумковий (семестровий) контроль (за навчальним курсом).

◆ Навчальні досягнення курсанта оцінюються за 100-бальною шкалою успішності на основі рівномірного розподілу балів за видами виконуваних робіт згідно зі структурою залікових модулів навчальної діяльності за змістовними модулями курсу – модульно-заліковим планом (7 – для денної форми навчання, 7а – для заочної форми навчання).

10.2. Поточний контроль успішності навчання (за темами) здійснюється за всіма елементами залікових модулів (видами навчальної роботи), проводиться на практичних заняттях з відповідних тем дисципліни і передбачає виконання поточної контрольної роботи і діагностування якості навчальної діяльності за видами самостійної підготовки: контроль засвоєння знань за лекційним модулем і модулем самостійної роботи та перевірку домашньої індивідуально-творчої контрольної роботи за індивідуальним і науковим модулями навчальної діяльності курсанта.

◆ **Поточна оцінка успішності навчання (за темами)** визначається за 100-бальною шкалою як сума балів за виконання контрольних завдань для поточного контролю успішності (поточної контрольної роботи) – 40 балів і результатів діагностування якості самостійної підготовки – 60 балів (контроль знань за темою – 20 балів і домашня індивідуально-творча контрольна робота – 40 балів).

◆ Оцінка успішності навчання за змістовими модулями визначається за 100-бальною шкалою як середня поточних оцінок успішності навчання за темами, які складають даний змістовий модуль.

◆ Акумуляована модульна оцінка успішності навчання (бальна оцінка за модуль, за яким проводиться модульний контроль) визначається за 100-бальною шкалою як середня оцінок успішності навчання за змістовими модулями, які складають даний модуль/середня поточних оцінок успішності навчання за темами модуля.

◆ У випадку, якщо акумуляована модульна оцінка успішності навчання складає не менше 60% (60 балів), відповідний модуль за бажанням курсанта може бути зарахований автоматично, без проведення модульного контролю. В іншому випадку проводиться модульний контроль.

10.3. Модульний контроль успішності навчання (за модулями) проводиться на спеціально визначених практичних заняттях і передбачає проведення модульної контрольної роботи з урахуванням акумуляованої модульної оцінки успішності навчання.

◆ Контрольна модульна оцінка успішності навчання (за результатами проведення модульного контролю) визначається за 100-бальною шкалою як сума балів за виконання контрольних завдань для модульного контролю – 40 балів і 60% акумуляованої модульної оцінки успішності навчання – 60 балів.

◆ **Залікова модульна оцінка успішності навчання (за модулями)** визначається за 100-бальною шкалою як краща (з більшою кількістю балів) з акумуляованої чи контрольної модульних оцінок успішності навчання.

◆ Акумуляована підсумкова оцінка успішності навчання (з курсу) визначається за 100-бальною шкалою як середня залікових модульних оцінок успішності навчання (за модулями).

◆ У випадку, якщо акумуляована підсумкова оцінка успішності навчання складає не менше 60% (60 балів), заліковий кредит з курсу за бажанням курсанта може бути зарахований автоматично. В іншому випадку проводиться підсумковий контроль.

10.4. Підсумковий контроль успішності навчання (за курсом) проводиться на спеціально визначених практичних заняттях або організується іншим чином і передбачає проведення підсумкової контрольної роботи з урахуванням акумуляованої підсумкової оцінки успішності навчання.

◆ Контрольна підсумкова оцінка успішності навчання (за результатами проведення підсумкового контролю) визначається за 100-бальною шкалою як сума балів за виконання

контрольних завдань для підсумкового контролю – 40 балів і 60% акумульованої підсумкової оцінки успішності навчання – 60 балів.

♦ Залікова підсумкова оцінка успішності навчання визначається за 100-бальною шкалою як краща (з більшою кількістю балів) з акумульованої чи контрольної підсумкових оцінок успішності навчання.

10.5. Результати поточного, модульного і підсумкового контролю успішності навчання за 100-бальною шкалою перераховуються в оцінки академічної успішності за шкалою ECTS/ національною шкалою (A, B, C, D, E, FX, F/ відмінно, добре, задовільно, незадовільно/ зараховано, не зараховано) у відповідності зі шкалою та критеріями оцінювання навчальної діяльності:

10.6. Шкала та критерії оцінювання навчальної діяльності

Сума балів за видами навчальної діяльності	Якісна оцінка та критерії оцінювання	Оцінка за шкалою ECTS	Відсоток курсантів, які зазвичай досягають відповідної оцінки	Оцінка за національною шкалою	
				екзамен	залік
90-100	ВІДМІННО - відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	A	10%	Відмінно	Зараховано
82-89	ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня з кількома помилками	B	25%	Добре	
75-81	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	C	30%		
68-74	ЗАДОВІЛЬНО - непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	25%	Задовільно	
60-67	ДОСТАТНЬО - виконання задовольняє мінімальні критерії	E	10%		
35-59	НЕЗАДОВІЛЬНО - виконання не задовольняє мінімальні критерії з можливістю повторного складання; робота потребує доробки	FX	-	Незадовільно	
1-34	НЕЗАДОВІЛЬНО - виконання не задовольняє мінімальні критерії	F	-		

	з обов'язковим повторним курсом; робота потребує повної переробки				
--	---	--	--	--	--

10.7. Оцінки академічної успішності навчання за шкалою ECTS/ національною шкалою заносяться в картки навчальних досягнень курсантів із дисципліни.

10.8. Картка навчальних досягнень курсанта з дисципліни (приклад)

Змістовні модулі	Теми	Залікові модулі (за видами робіт) та розподіл балів, що присвоюються курсантам										Поточні, модульні та підсумкові оцінки (за 100-бальною шкалою)	Оцінки успішності за шкалою ECTS і національною шкалою
		Аудиторна робота					Самостійна підготовка (СРС)						
		ЗкМ1		ЗкМ2		ЗкМ3		ЗкМ4		ЗкМ5			
		Лекційні заняття		Практичні заняття		Самостійна робота		Індивідуальна робота		Наукова робота			
		Експрес-аналіз знань лекційного матеріалу	Поточне діагностичне тестування	Поточне письмове опитування	Розв'язання типових задач/ситуаційних вправ	Опрацювання питань самостійної підготовки	Виконання творчих завдань (задач/вправ)	Термінологічний аналіз ключових понять	Виконання індивідуальних завдань	Реферування наукових статей/ виконання ІНДЗ	Підготовка наукової роботи/ виконання ІНДЗ		
ЗМ1	T1	8	10	6	7	8	6	9	10	5	5	74	D/3
	T2	7	9	8	8	9	5	7	8	8	7	76	C/4
	T3	9	8	9	8	7	7	8	9	7	6	78	C/4
	T4	10	10	9	9	8	9	9	10	8	9	91	A/5
Середня і сума за ЗМ1		8,5	9,25	8	8	8	6,75	8,25	9,25	7	6,75	79,75	C/4
		17,75		16		14,75		17,5		13,75			
		33,75				50,5							
ЗМ2	T5	9	8	7	6	9	6	8	10	5	7	75	C/4
	T6	8	7	6	8	7	7	7	9	6	8	73	D/3
	T7	6	9	8	9	6	8	9	7	7	6	75	C/4
Середня і сума за ЗМ2		7,67	8	7	7,67	7,33	7	8	8,67	6	7	74,33	C/4
		15,67		14,67		14,33		16,67		13			
		30,33				44							
Акумулятивна модульна оцінка 1: $OM1_{сер.} = 0,5 (OЗМ1 + OЗМ2)$											77,04	C/4	
Контрольна модульна оцінка 1: $Oмк1 = 0,6 \cdot OM1_{сер.} + \Sigma Oзавд.мк1$											76,22	C/4	
Залікова модульна оцінка 1: $MO1 = \max (OM1_{сер.}; Oмк1)$											77,04	C/4	

ЗМЗ	T8	8	9	7	8	9	8	8	9	7	8	81	C/4
	T9	7	7	6	5	8	7	6	8	8	9	71	D/3
	T10	5	8	9	9	7	9	7	9	8	7	78	C/4
	T11	9	6	8	6	8	6	5	7	6	7	68	D/3
	T12	6	8	7	7	10	9	10	9	9	8	83	B/4
<i>Середня і сума за ЗМЗ</i>	7	7,6	7,4	7	8,4	7,8	7,2	8,4	7,6	7,8		76,2	C/4
	14,6		14,4		16,2		15,6		15,4				
	29				47,2								
Акумуляована модульна оцінка 2: $OM2_{сер.} = O3M3$												76,2	C/4
Контрольна модульна оцінка 2: $Omк2 = 0,6 \cdot OM2_{сер.} + \Sigma Oзавд.мк2$												79,72	C/4
Залікова модульна оцінка 2: $MO2 = \max (OM2_{сер.}; Omк2)$												79,72	C/4
<i>Середня і сума за курсом</i>	7,7	8,28	7,47	7,55	7,91	7,18	7,82	8,77	6,87	7,18		78,72	C 4
	15,98		15,02		15,09		16,59		14,04				
	31				47,72								
АКУМУЛЬОВАНА ПІДСУМКОВА ОЦІНКА: $OM_{сер.} = 0,5(MO1 + MO2)$												78,38	C/4
КОНТРОЛЬНА ПІДСУМКОВА ОЦІНКА: $POпк = 0,6 \cdot OM_{сер.} + \Sigma Oзавд.пк$												82,03	B/4
ЗАЛІКОВА ПІДСУМКОВА ОЦІНКА: $PO = \max (OM_{сер.}; POпк)$												82,03	B/4

11. ПЕРЕЛІК ОРІЄНТОВНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття підприємства та його характерні ознаки.
2. Види підприємств і їх характеристика.
3. Господарські товариства та економічні особливості їхнього функціонування.
4. Види підприємств за розміром. Проблеми функціонування малих підприємств в Україні.
5. Об'єднання підприємств.
6. Правові основи функціонування підприємств.
7. Завдання та принципи управління підприємством.
8. Основні типи організаційних структур управління.
9. Сутність та основні елементи ресурсного потенціалу підприємства.
10. Сутність та класифікація трудових ресурсів підприємства.
11. Продуктивність праці персоналу та шляхи її підвищення.
12. Сутність заробітної плати та функції, що вона виконує.
13. Форми та системи оплати праці.
14. Система надбавок, доплат та премій працівникам.
15. Основні фонди підприємства: роль, основні елементи, облік та оцінка.
16. Методи оцінки та показники використання основних виробничих фондів.
17. Фізичний і моральний знос основних фондів.
18. Амортизаційна політика підприємства.
19. Оборотні засоби підприємства їх структура.
20. Джерела формування оборотних засобів підприємства.
21. Показники використання оборотних засобів підприємства.
22. Основні напрями ефективного використання матеріальних ресурсів.
23. Нематеріальні ресурси та активи підприємства.
24. Нематеріальні ресурси: характеристика об'єктів промислової та інтелектуальної власності.
25. Сутність, види виробничої потужності підприємства.
26. Інноваційні процеси та ефективність інноваційної діяльності підприємства.
27. Поняття і основні елементи виробничого процесу.
28. Типи виробництва, змістовна характеристика кожного з них.
29. Змістовна характеристика інфраструктури підприємства.

30. Розробка стратегічного плану і основних напрямів діяльності.
31. Принципові основи планування. Система планів підприємства.
32. Методи планування діяльності та розвитку підприємства.
33. Бізнес-планування: сутність і призначення.
34. Типовий зміст і методика розробки окремих розділів бізнес-плану.
35. Поняття продукції підприємства та її класифікація.
36. Виробнича програма підприємства.
37. Поняття якості продукції. Види показників якості продукції.
38. Сертифікація та стандартизація продукції, їх роль у забезпеченні якості продукції.
39. Методи оцінки якості продукції.
40. Класифікація витрат підприємства і структура собівартості продукції.
41. Стратегічні напрями регулювання витрат на підприємстві.
42. Методи формування ціни продукції (послуги) на підприємстві.
43. Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства.
44. Прибуток і рентабельність, їх значення і види.
45. Оцінка рентабельності підприємства.
46. Типова схема використання прибутку підприємств різних форм власності.
47. Дивідендна політика підприємства.
48. Прямі і непрямі податки, їх вплив на ефективність діяльності підприємства.
49. Інвестиції як джерело формування ресурсів підприємства.
50. Класифікація інвестицій підприємства.
51. Визначення ефективності виробничих інвестицій.
52. Методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства.
53. Класифікація чинників зростання ефективності виробництва.
54. Показники оцінки фінансового стану підприємства
55. Реструктуризація підприємства.
56. Розробка і здійснення програми реструктуризації підприємства.
57. Суть механізму санації підприємства.
58. Причини та симптоми банкрутства підприємства.
59. Процес ліквідації збанкрутілого суб'єкта господарювання.
60. Комплекс організаційно-економічних заходів і допустима тривалість процесу ліквідації підприємства.

12. ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ СЛУХАЧІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

1. Розвиток малого бізнесу в Україні.
2. Сутність, значення та види підприємств. Франчайзинг як особлива форма організації підприємств.
3. Нові форми організації підприємств. Особливості функціонування офшорних підприємств, інтернет компаній.
4. Об'єднання підприємств, значення та види.
5. Вплив зовнішнього середовища на організаційно-економічну структуру та трансформацію підприємства. Склад та характеристика факторів, що впливають на діяльність підприємства.
6. Сутність та основні елементи ресурсного потенціалу підприємства.
7. Сутність та класифікація трудових ресурсів підприємства.
8. Форми матеріального стимулювання робітників підприємства.
9. Методи оцінки та показники вимірювання основних виробничих фондів.
10. Амортизаційна політика підприємства.

11. Оборотні засоби підприємства їх структура та показники.
12. Нематеріальні ресурси та активи підприємства.
13. Інноваційні процеси та ефективність інноваційної діяльності підприємства.
14. Поняття і основні елементи виробничого процесу. Окремі типи виробництва, сутнісна характеристика кожного з них.
15. Сутнісна характеристика інфраструктури підприємства.
16. Розробка стратегічного плану і основних напрямів діяльності. Принципові основи планування. Система планів підприємства. Бізнес-планування: сутність і призначення.
17. Інвестиційна діяльність підприємства.
18. Класифікація витрат виробництва. Калькулювання та методика обчислення окремих статей калькуляції. Стратегічні напрями регулювання витрат на підприємстві.
19. Методи формування ціни продукції (послуги) на підприємстві. Система знижок і доплат.
20. Прибуток і дохід як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Оцінка рентабельності підприємства.
21. Типова схема використання прибутку (доходу) підприємств різних форм власності.
22. Прямі і непрямі податки, їх вплив на ефективність діяльності підприємства.
23. Методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Класифікація чинників зростання ефективності виробництва.
24. Реструктуризація підприємства. Розробка і здійснення програми реструктуризації підприємства.
25. Суть механізму санації підприємства.
26. Комплекс організаційно-економічних заходів і допустима тривалість процесу ліквідації підприємства. Конкретні форми ліквідації підприємства.

- 27.** Формування цін на продукцію, послуги.
- 28.** Доходи від реалізації продукції підприємства.
- 29.** Фінансові методи управління витратами підприємства.
- 30.** Визначення потреби в оборотному капіталі.
- 31.** Ефективність використання оборотного капіталу.
- 32.** Основні засоби підприємства. Джерела їх формування, склад і структура.
- 33.** Амортизація та її роль у відтворювальному процесі.
- 34.** Нормування оборотних засобів підприємства.
- 35.** Фінансові зобов'язання підприємств.

- 36.** Фінансовий менеджмент в процесі здійснення фінансового планування.
- 37.** Фінансовий контроль на підприємстві.
- 38.** Страхування майна підприємства.
- 39.** Фінансовий бюджет підприємства.
- 40.** Фінансовий механізм підприємства.
- 41.** Організація грошових розрахунків на підприємстві.
- 42.** Управління грошовим обігом підприємства.
- 43.** Форми міжнародних розрахунків підприємства.
- 44.** Аналіз и прогнозування грошових потоків на підприємстві.
- 45.** Фінансові ризики та критерії банкрутства підприємства.
- 46.** Ризик та його роль в управлінні фінансами підприємства.
- 47.** Лізинг як джерело фінансування підприємства.
- 48.** Порівняльний аналіз оподаткування підприємств в Україні та за кордоном.
- 49.** Планування сум податків, які сплачує підприємство.
- 50.** Управління податковою політикою підприємства.
- 51.** Вплив податків на формування чистого прибутку.
- 52.** Необхідність та сутність кредитування підприємств.

- 53.** Фінансова криза на підприємстві.
- 54.** Менеджмент фінансової санації підприємства.
- 55.** Форми та наслідки реструктуризації підприємства.

13. ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

13.1. Література основна

1. Конституція України: Прийнята на 5ій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-ІУ
3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.91 р. №1577-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №49.
4. Про захист прав споживачів: Закон України від 15.12.93 р. №3682-ХІІ р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29.
5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.91 р. №959-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №29.
6. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991 р. №698-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №14.
7. Про підприємства в Україні: Закон України від 27.03.91 р. №887 // Правда України. – 1991. – 7 травня.
8. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 року № 3088-ІІІ
9. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року № 40-ІУ
10. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15 травня 2003 року № 755-ІУ.
11. Бланк И.А. Управление активами. – К.: Ника-Центр; Эльга, 2000. – 439 с.
12. Бланк И.А. Финансовый менеджмент. – К.: Ника-Центр; Эльга, 2001.–528 с.
13. Бойчик І.М. Економіка підприємства. Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2004. – 480 с.
14. Економіка підприємства /ред. С.Ф. Покропивний (2-ге вид.).– К.: КНЕУ, 2000. –528с.
15. Мельник В.М. Основи економічного аналізу: Навч. посіб. - К.: Кондор, 2008. – 128 с.
16. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. пос. – К.: Вища школа, 2003. – 280 с.
17. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Підручник. - К.: Кондор, 2008. – 514 с.
18. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : Підручник, 3-тє вид. - К.: ЦНЛ, 2008. – 630 с.
19. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. - К.: Кондор, 2007. – 668 с.
20. Стонер Джеймс А.Ф., Долан Едвін Г. Вступ у бізнес: пер з англ. – К.: Вид-во Європ. ун-ту фін., інформац. систем, менеджменту і бізнесу, 2000.
21. Танашева О.Г., Рядова Т.С. Контроль и анализ в системе управления затратами //Экономический анализ: теория и практика. – 2004.-№ 8(23). – С. 39-46.
22. Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. Управління витратами підприємства: Навч. посіб. - К.: Центр навч. літер., 2006. – 120 с.

23. Філімоненков О. Фінанси підприємств: Навч. посіб. для ВНЗ. - К.: Ельга, 2002. – 360 с.
24. Філіна Г.І. Управління витратами та цінами. - К.: Кондор, 2008. – 240 с.
25. Фінанси підприємств: Підручник / за ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. – 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2000. –398с.
26. Фінансова діяльність підприємства. –К.: Либідь, 1998.– 311с.
27. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт.кол. і наук.ред.проф. А. М. Поддєрьогін. 3 вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 460 с.
28. Филимоненков А.С. Финансы предприятий: Уч. пособие. - К.: Эльга Ника-Центр, 2002. - 280с.
29. Фомішин О.М. Статистика національної та міжнародної економіки. - К.: ЦНЛ, 2008. – 472 с.
30. Царенко О.М. Економічний аналіз діяльності підприємств агропромислового комплексу. - К.: Кондор, 2006. – 240 с.

13.2. Література додаткова

31. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. - М.: Финансы и статистика, 1996.
32. Бандурка О. М., Ю Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємства: Підручник. – К.: Либідь, 1998. – 312 с.
33. Бородин Е. И. Финансы предприятий. - М.: ЮНИТИ, 1995.
34. Брігхем Є.Ф. Основы финансового менеджмента: Підруч.: пер. з англ.- К.: Молодь, 1997. – 1000 с.
35. Бугай И.В. Особенности определения себестоимости продукции // Экономика: проблемы теории и практики. -2003. – вып. 167. – С. 219.
36. Грещак М.Г., Коцюба О.С. Управління витратами: Навч. – метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 235 с.
37. Економіка підприємства: Навч. – метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 248с.
38. Економіка підприємства: Структурно-логічний навч. посібник /за ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001. – 248с.
39. Економіка підприємства: Навчальний посібник для ВНЗ / Харів П.С. та ін. – Тернопіль, 2002. – 450 с.
40. Ерухимович И. Ценообразование. Уч.-метод. пособие.– К.: МАУП, 1999. –108с.
41. Зайцев Н.Л. Экономика промышленного предприятия. Практикум: Уч. пособие. - М.: ИНФРА-М, 1999.
42. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: Навч.посібник. К.:Кондор, 2006. – 261 с.
43. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2000. – 152 с.
44. Ковелло Дж. А., Хейзелгрєн Б.Дж. Бизнес-планы. Полное справочное руководство./Перевод с англ.–М.:БИНОМ, 1999 – 344с.
45. Клименюк Н.Н., Голованенко Н.В. Как разработать бизнес-план. К.: Просвित, 1999.- 194с.
46. Ковшун Н.Е. Аналіз та планування проектів: Навч. посіб. - К.: Кондор, 2008. – 344 с.
47. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. Навч посібник. – К.: тов. Знання, 2002. – 295 с.
48. Крылов Э.И. Анализ финансовых результатов, рентабельности и себестоимости продукции. - К.: Кондор, 2006. – 720 с.
49. Лушкин В. А., Бережная А. Ю., Ачкасов А. Е. Финансы. Деньги. Кредит: Уч. пособие. - Харьков: ХГАГХ, 2001. - 330с.
50. Мякота В.О. Собівартість продукції: від випуску до реалізації. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Харків: Фактор, 2003. – 268 с.
51. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія): Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 1999.

52. Пастухова В.В., Полонская Л.А., Балабанец А.В. Использование SWOT анализа в процессе выбора глобальной стратегии предприятия. /Практическое пособие/. – Донецк. АООТ. Донецкий торговый дом. «Донбасс», 1998. – 74 с.
53. Покропивний С.Ф., Колот В. М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1997. – 297 с.
54. Цал-Цалко Ю.С. Економіка підприємства. Навчальний посібник. – Житомир: ЖПІ, 2000. – 388с.
55. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: Навч. посібник. – К.: ЦНЛ, 2002. – 232с.
56. Чупис А.В., Царенко А.М., Кашенко О.Л. Финансовое положение предприятия. – Сумы, 1998.
57. Шапілова Н.В. Збірник ігор і задач з дисципліни “Економіка підприємств”. –Харків: Консум, 2000. –100 с.
58. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навч. посібник, 3-є вид. – К.: Каравела, 2006. – 584 с.
59. Экономика предприятия. /Под ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЭУ, 2003.– 608 с.
60. Юровский Б. Себестоимость продукции: Методические рекомендации по калькулированию // Энциклопедия бухгалтера и экономиста. – 2002.-№ 6.– С. 25-49.

13.3. Електронні підручники

61. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: Навч. посібник / С. Ф. Покропивний, Г. О. Швиданенко, О. С. Федонін та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. С. Ф. Покропивного. — К.: КНЕУ, 2000. — 328 с.
  62. Економіка підприємства: Підручник/ За ред. С. Ф. Покропивного. — К.: КНЕУ, — 1999. — 546 с.
  63. Економіка підприємства: Навч. посіб. / О.В.Ареф'єва, В.Г.Сахаєв, О.В.Ареф'єв та ін.— К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003.— 237 с.— Бібліогр.: с. 238–240.
- Костромина Е.В. Экономика авиакомпании. - Москва Концерн «Банковский Деловой Центр» 1997
64. Титов В.И. Экономика предприятия : учебник /В.И. Титов. — М. : Эксмо, 2008. — 416 с. — (Высшее экономическое образование).
  65. Устенко О.Л. Экономика предприятия: Метод пособие. – К.: МАУП, 2000 -44 с.
  66. Ширенбек Х. Экономика предприятия: Учебник для вузов (5-е изд. /Пер. с нем. под общ. ред. Бойко И.П. – СПб.: Питер, 2005 – 848 с.
  67. Экономика предприятия: учеб. Пособ. /Под общ. ред. Л.Н.Нехорошевой, 3-е изд., 2005. – 383 с.

13.4. Література довідкова

68. Бойко В.М., Вашків П.Г. Бізнес: словник-довідник. – К.: Україна, 1995. – 157 с.
69. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник.– 3-тє вид., випр. та доп.– К.: Т-во «Знання», 2000. – 587 с.
70. Словник сучасної економіки МАКМІЛЛАНА /Пер. з англ. під ред. Д.Пірса – К.: АртЕК, 2000. – 640 с.

13.5. Перелік комп'ютерних програм

а. Табличний процесор MS Excel та текстовий процесор MS Word:

71. Тема 3. Операційна система організації
72. Тема 5. Управління процесом проектування операційної системи
73. Тема 6. Управління поточним функціонуванням операційної системи
74. Тема 8. Управління якістю товарів та послуг.

б. Система управління проектами MS Project 2002 та текстовий процесор MS Word:

75. Тема 7. Управління проектами.

13.6. Ресурси Інтернет

76. Ресурсний центр з менеджмент-освіти. - <http://www.management.org.ua>
77. National Science Foundation – Національна наукова фундація США. - <http://www.nsf.gov>
78. The World Bank Institute – Інститут Світового банку. - <http://www.worldbank.org/wbi>
79. HBS Publishing – видавництво Гарвардської школи бізнесу. - <http://www.hbsp.harvard.edu>
80. Економіка, фінанси, статистика – сайти урядових організацій, бірж і позабіржових торговельних систем, інформаційних агенцій.
81. Національний банк України - <http://www.bank.gov.ua>
82. Фонд державного майна України (ФДМУ) - <http://www.spfukraine.com>
83. ДКЦПФР (Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України) - <http://www.ssmc.kiev.ua>
84. World Bank – Світовий банк - <http://www.worldbank.org>
85. Українська фондова біржа - <http://www.ukrse.kiev.ua>
86. Reuters - представництво в Інтернет інформаційної системи реального часу Reuters. - <http://www.reuters.com>
87. Украинский Финансовый Сервер - <http://www.ufs.kiev.ua>
88. Корпоративные Финансы – аналітика, бізнес-плани реальних підприємств, посилання на інші джерела Інтернет. - <http://www.cfin.ru>
89. Bureau of Economic Analysis – бюро економічного аналізу США. - <http://www.bea.doc.gov>
90. Eurostat's WebSite – статистичні дані країн Євросоюзу. - <http://europa.eu.int/comm/eurostat>
91. Верховна Рада України - <http://www.rada.kiev.ua>
92. Нормативні акти України – сайт компанії "ІНФОРМТЕХНОЛОГІЯ" - <http://www.nau.kiev.ua>
93. Информационный бизнес портал компании "Лига" - <http://www.liga.kiev.ua>